

FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE

INFORMACIJA
o stanju u elektroenergetskom sektoru Federacije BiH
sa prijedlogom mjera

Sarajevo, januar 2016. godine

SADRŽAJ

Uvod	2
Uticaj politike EU na razvoj elektroenergetskog sektora	3
Osnovni pokazatelji o elektroenergetskom sektoru BiH/FBiH	6
Institucionalni, pravni i regulatorni okvir	8
Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju	11
Osnovni pokazatelji o privrednim društvima	15
Javno preduzeće Elektroprivreda BiH.....	15
Javno preduzeće Elektroprivreda HZHB.....	62
Prestrukturiranje elektroenergetskog sektora	69
Analiza propisa koji otežavaju poslovanje	73
Propisi koji imaju uticaj na društvo u cjelini	73
Propisi koji imaju uticaj na djelatnost proizvodnje električne energije.....	75
Propisi koji imaju uticaj na djelatnost distribucije električne energije.....	79
Propisi koji imaju uticaj na kapitalne investicije – izgradnja objekata	86
Zaključci.....	91
Uticaj naknada i dažbina na poslovanje elektroprivreda	92
Naknade koje opterećuju poslovanje JP Elektroprivreda BiH	92
Naknade koje opterećuju poslovanje JP Elektroprivreda HZ HB	97
Rezime, ciljevi i mjere	100
Rezime, ciljevi i mjere JP Elektroprivreda BiH	100
Rezime, ciljevi i mjere JP Elektroprivreda HZ HB	110

Uvod

U skladu sa zaključcima sa sastanka Kolegija Doma naroda Parlamenta FBiH održanog u Sarajevu 7. prosinca 2015. godine, o potrebi pripreme materijala za tematsku sjednicu Doma naroda Parlamenta FBiH "Stanje u elektroenergetskom sektoru s prijedlogom mjera", od strane FMERI je pripremljena Informacija koja treba da bude polazni materijal za predstavljanje aktuelnog stanja u elektroenergetskom sektoru Federacije Bosne i Hercegovine.

Sadržaj najvećeg dijela ovdje iznesenih podataka je dugoročno validan, a analize se odnose na period od 2009/2010.g.do 2014.g.uključujući i 2014.godinu.

Uticaj politike EU na razvoj elektroenergetskog sektora

Održivi razvoj na principima ekonomskog rasta uz imperativ očuvanja okoline i uvažavanja socijalnog aspekta, suština je energetske i razvojne politike Evropske unije.

Promjenjive cijene energije i ovisnost od uvoza energije ugrožavaju stabilnost isporuke energije, kao i konkurentnost Europe. Osim toga, negativni uticaji na okolinu i postepeno iscrpljivanje rezervi fosilnih goriva, ključni su problemi u energetici EU danas. Dodatni problem je imperativ smanjenja emisija, kao i borba protiv klimatskih promjena.

Iz tih razloga centralni ciljevi energetske politike EU su:

- stabilnost snabdijevanja (donosi smanjenje ovisnosti od uvoza energenata)
- konkurentnost (omogućava ekonomski rast)
- održivost (omogućava očuvanje okoline i socijalnu prihvatljivost)

što, između ostalog, rezultuje i osnovnim ciljevima Energetske zajednice na način da se obezbijedi:

- kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa,
- razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i
- poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Energetsko tržište u Europskoj uniji je liberalizirano za sve potrošače koji mogu izabrati dobavljače električne energije koji se pojavljuju na tržištu. To znači da se ukidaju sve pravne i administrativne prepreke za ulazak na tržište kompanija dobavljača električne energije i plina. Novi dobavljači imaju mogućnost dati usluge potrošačima po cijenama koje potiču tržišno natjecanje.

Politika očuvanja klime pretpostavlja radikalno smanjenje emisija CO₂ i ostalih uticaja na okoliš. Zbog toga se, osim do sada korištenih ograničenja koja proizlaze iz karakteristika postrojenja, uvodi i dominantno ograničenje - kumulativno pravo na emisije stakleničkih plinova koje ima silazni karakter. Može se očekivati da će do 2030. godine prava na emisiju stakleničkih plinova biti najmanje prepolovljena u odnosu na početnu 1990. godinu, što će uticati na strukturne promjene u proizvodnji i potrošnji energije.

Obaveze radikalnog smanjenja emisija CO₂ i drugih stakleničkih plinova zahtijevat će povećanje korištenja nefosilnih goriva, prije svega obnovljivih izvora kao što su voda, vjetar, sunce, biomasa, te povećanje energetske efikasnosti i primjenu novih tehnologija.

Strategija EU 2020 (20-20-20) obezbjeđuje čvrste okvire energetske politike EU bazirane na pet temeljnih grupa akcionih mjera (prioriteta), a to su:

- povećanje energetske efikasnosti i ušteda energije
- integrisanje unutrašnjeg tržišta energijom
- obezbjeđenje kvaliteta, sigurnosti i stabilnosti isporuke za potrošače
- intenziviranje istraživačko-razvojnih aktivnosti radi dostizanja zacrtanih ciljeva i povećanja konkurentnosti
- dalje jačanje vanjske pozicije EU kao najvećeg regionalnog tržišta energijom u svjetskim okvirima

Strategijom 2020 postavljeni su ambiciozni ciljevi za energetske sektor uključujući i borbu protiv klimatskih promjena, kojima je zacrtano do 2020. godine:

- smanjenje emisija stakleničkih plinova za 20%
- povećanje udjela obnovljivih izvora do učešća od 20% u ukupnoj finalnoj potrošnji energije
- povećanje energetske efikasnosti za 20%

Energetska efikasnost je posebno potencirana kao ekonomski najefektivniji način da se:

- smanje emisije,
- poboljša energetska stabilnost i konkurentnost,
- obezbjedi dostupnost energije za potrošače i
- poveća zaposlenost.

Sa aspekta međunarodnih obaveza koje utiču na razvoj elektroenergetskog sektora najvažniji je Ugovor o uspostavi Energetske zajednice (The Energy Community Treaty) koji je na snazi od 1. jula 2006. Ugovor omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Europska unija sa jedne strane i države sa područja jugoistočne Europe sa druge strane.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se u konačnici integrirati. To će se postići postepenim preuzimanjem pravne stečevine EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU.

Ugovorom su definirane direktive koje se preuzimaju u cjelosti ili dijelom, a odnose se na:

- energiju,
- okoliš,
- konkurenciju i
- obnovljive izvore.

Usklađivanje zakonodavstva BiH sa relevantnom pravnom stečevinom EU je kompleksan zadatak jer je riječ o obimnim i suštinskim promjenama i sveobuhvatnoj reformi sektora.

Suština relevantne stečevine je sigurnost snabdijevanja, pri čemu se u fokus stavljaju:

- interes i zaštita potrošača,
- smanjivanje energetske ovisnosti i
- ublažavanje uticaja na okoliš.

Sa aspekta tržišta i konkurencije ključne promjene se odnose na:

- osiguranje prava kupcima da biraju snabdjevača,
- odvajanje mrežnih aktivnosti koje su prirodni monopol i koje treba regulirati (prenos, distribucija), od ostalih djelatnosti gdje je moguća konkurencija (proizvodnja, snabdijevanje).

Za uspjeh i prihvatanje svake reforme neophodno je razumjevanje od strane svih sudionika u sektoru, uključivo i šire javnosti i potrošača, kao i osposobljavanje nadležnih institucija za uspostavu i provedbu novog pravnog i regulatornog okvira. To posebno važi za slučaj BiH zbog značajnih političkih, institucionalnih i socijalnih rizika.

BiH značajno kasni u ispunjavanju obaveza preuzetih potpisivanjem međunarodnih ugovora i sporazuma. Ugovor o energetske zajednici predviđa kreiranje pravnog okvira za uspostavljanje slobodnog energetskeg tržišta, promociju investicija u energetski sektor, te pomoć energetskom sektoru zemalja u tranziciji. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) također zahtijeva usvajanje europskih direktiva i standarda vezanih za energetiku.

U okviru projekta EU pod nazivom: „Izrada zakonodavnog okvira za električnu energiju u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnim naslijeđem EU“ koji je završen nakon donošenja Zakona o električnoj energiji FBiH, donešen je set nacrtu zakona i prosljeđen MVTEO radi slanja u dalju proceduru. Federacija BiH u cjelosti podržava navedeni projekat i njegovo potpuno transponovanje i implementacija u zakonodavstvo FBiH nakon ispunjavanja prethodnih uslova, odnosno, nakon donošenja obavezujućeg zakonodavstva na nivou Bosne i Hercegovine.

Trenutna aktivnost koja se vodi na ovom planu je aktivnost usmjerena na međuentitetsko usaglašavanje predloženog seta propisa pod pokroviteljstvom Sekretarijata energetske zajednice, nakon čega će se pristupiti proceduri usvajanja zakonodavstva na državnom nivou.

Osnovni pokazatelji o elektroenergetskom sektoru BiH/FBiH

Specifičnost političkog sistema, odnosno, ustavna nadležnost entiteta nad uređivanjem energetskog sektora uz istovremeno državnu nadležnost nad prenosom električne energije, uslovlila je postojanje zakonodavnih akata na oba ova nivoa.

Zakoni i akti kojima je propisano obavljanje i regulacija prenosne djelatnosti na nivou Bosne i Hercegovine:

- Zakon o prenosu, regulatoru i operatoru sistema elektricne energije u BiH,
- Zakon o osnivanju kompanije za prenos elektricne energije u BiH,
- Zakon o osnivanju nezavisnog operatora sistema u BiH

a kojima su uspostavljeni:

- Kompanija za prijenos električne energije u Bosni i Hercegovini - "Elektroprenos Bosne i Hercegovine" a.d., Banja Luka, nadležna za prijenos električne energije
- Nezavisni operator za prijenosni sistem u Bosni i Hercegovini - Nezavisni operator sistema - NOS, čije su nadležnosti i funkcije u upravljanju radom prenosnog sistema Bosne i Hercegovine

Na slici je prikazana karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima "Elektroprenosa BiH", područjima elektroprivreda i proizvodnim objektima (stanje u decembru 2009. godine).

Slika. Prenosna mreža i proizvodni objekti elektroenergetskog sistema

Na području Federacije BiH, djeluju dvije elektroprivrede kao javna preduzeća:

- JP Elektroprivreda BiH dd, Sarajevo i
- JP Elektroprivreda HZHB, dd, Mostar

kao i određen broj industrijskih TE, mini hidroelektrana i solarnih elektrana – nezavisnih proizvođača.

Funkciju regulatora ovog sektora obavlja Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH – FERK.

S ciljem stvaranja institucionalne strukture za operacionalizaciju sistema podsticanja proizvodnje električne energije iz postrojenja koja koriste OIEiEK, formiran je i funkcionalno uspostavljen Operator za obnovljive izvore i efikasnu kogeneraciju – Operator za OIEiEK.

Institucionalni, pravni i regulatorni okvir

Bitan aspekt za uspjeh u razvoju i reformi elektroenergetskog sektora kako Bosne i Hercegovine tako i Federacije BiH je jasan i predvidljiv zakonodavni okvir i regulatorni aranžman, uz jasne, transparentne i nediskriminirajuće procedure, što će predstavljati stabilan osnov i za pokretanje investicija kako stranih tako i domaćih.

Rast investicija i otvaranje radnih mjesta bi trebao biti ključni cilj za BiH. Zbog toga odgovarajući pravni i regulatorni okvir ima višestruk značaj, i praktičan i ekonomski, pa i politički, jer ključni princip kojeg treba uzeti u obzir, radi rasta investicija, je smanjenje mogućih rizika.

Stoga, da bi se stekao uvid u uslove poslovanja i razvoja, te planove prestrukturiranja i ulaganja, neophodno je, između ostalog, imati uvid u stanje institucionalnog, pravnog i regulatornog okvira za poslovanje u elektroenergetskom sektoru, kao i strukturu sveukupnog elektroenergetskog sektora u BiH.

Ove aspekte, uključivo u međunarodne obaveze, potrebno je analizirati i ocijeniti kao uticajne faktore na planove razvoja i za utvrđivanje strateških opredjeljenja EP BiH. Kada je u pitanju gradnja elektroenergetskih objekata od strateškog značaja za razvoj, država Bosna i Hercegovina ima nadležnosti utvrđene zakonima kojima se organima Države daju određene nadležnosti, kao što je dodjela koncesija za korištenje vodnih potencijala graničnih rijeka, kao i kada se koncesiono dobro prostire na području FBiH i RS i to: za osiguravanje infrastrukture i usluga, eksploatacije prirodnih resursa i objekata koji služe njihovom iskorištavanju, financiranju, projektovanju, izgradnji, obnovi, održavanju i/ili rukovođenju radom infrastrukture i za nju vezanih objekata i uređaja (Zakon o koncesijama BiH).

Osim toga država ima nadležnosti koje proističu iz međunarodnih, za nju obavezujućih dokumenata (Ugovor o uspostavi energetske zajednice Jugoistočne Evrope, drugi međunarodni ugovori, konvencije, direktive EU i sl.).

Sve ove aspekte, uključujući u međunarodne obaveze, potrebno je analizirati i ocijeniti kao uticajne faktore kako na planove razvoja tako i za utvrđivanje strateških opredjeljenja u elektroenergetskom sektoru Federacije BiH i Bosne i Hercegovine u cjelini.

U nedostatku Strategije razvoja energetike u BiH/ F BiH, a s ciljem pokretanja aktivnosti u vezi izgradnje novih proizvodnih objekata za proizvodnju električne energije u Federaciji BiH, Parlament Federacije BiH je, u decembru 2009.g., donio Strateški plan i program razvoja energetskog sektora Federacije BiH, koji je ujedno i osnova za izradu Energetske strategije Bosne i Hercegovine .

Osnovni zakoni kojima se uređuje poslovanje elektroprivrednih društava u Federaciji BiH su:

- Zakon o privrednim društvima,
- Zakon o javnim preduzećima
- Zakon o električnoj energiji i
- Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasne kogeneracije

Zakon o električnoj energiji (SL. novine FBiH br. 66/13) donio je značajan obim izmjena i novih rješenja u odnosu na prethodni iz razloga što je najvažniji uticajni faktor prilikom izrade Zakona bila obaveza Bosne i Hercegovine koja se odnosila na usklađivanje zakonodavnog okvira sa pravnom stečevinom EU, odnosno , preciznije sa 3. energetske paketa.

Donošenjem Zakona o električnoj energiji, odnosno, usklađivanjem istog sa 3. energetske paketa, indirektno je, u određenoj mjeri, stavljen van snage Akcioni plan Federacije BiH za prestrukturiranje i privatizaciju elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine donesen 2005.g. koji je trebao biti i ranije modifikovan iz razloga što su se odgovarajućim izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima i Zakona o javnim preduzećima stvorile pretpostavke za uspostavu složenih privrednih sistema.

Na osnovu Zakona o el. energiji doneseni su slijedeći dokumenti bitni za prestrukturiranje sektora kako slijedi:

- Privremene smjernice Elektroenergetske politike za sve učesnike u elektroenergetskom sektoru uključujući i privremene smjernice elektroenergetske politike za Regulatornu komisiju za energiju, na koje su dala saglasnost oba doma Parlamenta FBiH;
- Program prestrukturiranja elektroenergetskog sektora u FBiH na koji je saglasnost dao Zastupnički dom Parlamenta FBiH, a očekuje se dobijanje saglasnosti od Doma naroda čime će procedura biti završena

Navedenim Programom je predviđeno pravno i funkcionalno razdvajanje djelatnosti distribucije od ostalih djelatnosti u postojećim elektroprivrednim društvima (uspostava ODS-a). Prestrukturiranje elektroprivrednih preduzeća je planirano u više faza (tri). Tokom druge faze koja podrazumijeva potpunu implementaciju i praktično zaživljavanje razdvajanja, nastavile bi se aktivnosti na modernizaciji poboljšanju poslovanja rudnika uglja pojedinačno uključujući smanjenje broja uposlenih i realizaciju ulaganja. Istovremeno planirano je da se urade dodatne analize na osnovu kojih bi se donijele odluke kako o formiranju elektroprivrednih preduzeća tako i u pogledu prestrukturiranja djelatnosti rudarstva. Zavisno od analiza i donesenih odluka pristupilo bi se implementaciji istih što predstavlja treću fazu Programa.

Pored toga, za poslovanje, razvoj i prestrukturiranje elektroprivrednih društava, najznačajniji su zakoni i propisi koji pokrivaju područja: energetike, rudarstva, ekonomsko-finansijskog poslovanja, javnih nabavki, poreskog sistema, imovinsko-pravnih odnosa, vodoprivrede i šumarstva, investicija, građenja, koncesija, uređenja prostora, zaštite životne sredine, te pitanja prestrukturiranja i privatizacije.

Kada je u pitanju gradnja elektroenergetskih objekata od strateškog značaja za razvoj elektroenergetskog sektora Federacije BiH, država Bosna i Hercegovina ima nadležnosti utvrđene zakonima kojima se organima Države daju određene nadležnosti, kao što je dodjela koncesija za korištenje vodnih potencijala graničnih rijeka, kao i kada se koncesiono dobro prostire na području FBiH i RS i to: za osiguravanje infrastrukture i usluga, eksploatacije prirodnih resursa i objekata koji služe njihovom iskorištavanju, financiranju, projektovanju, izgradnji, obnovi,

održavanju i/ili rukovođenju radom infrastrukture i za nju vezanih objekata i uređaja (Zakon o koncesijama BiH).

Zakonom o električnoj energiji FBiH uređuje se funkcionisanje elektroenergetskog sektora, elektroprivredne djelatnosti, razvoj tržišta električne energije, regulisanje tržišta, opći uslovi za isporuku električne energije, planiranje i razvoj, izgradnja, rekonstrukcija i održavanje elektroenergetskih objekata, nadzor nad provođenjem zakona i druga pitanja od značaja za obavljanje elektroprivredne djelatnosti u FBiH.

Pored toga, elektroprivredna društva su javna preduzeća koja, u smislu Zakona o javnim preduzećima, obavljaju djelatnost od javnog društvenog interesa (energetika, komunikacije, komunalne djelatnosti, upravljanje javnim dobrima i druge djelatnosti od javnog društvenog interesa).

Na svim nivoima državno-teritorijalno-političkog organizovanja od BiH do općina definisane su nadležnosti organa uprave. Uz njih na nivou države i entiteta uspostavljene su i regulatorne komisije sa značajnim nadležnostima za sve osnovne djelatnosti elektroprivrednih društava.

Najvažniji propisi u oblastima značajnim za privredu se donose na nivou Federacije BiH, a kantoni i općine imaju značajnu ulogu u fazi implementacije. U oblasti dobijanja potrebnih dozvola i saglasnosti za gradnju strateških i drugih objekata svi evidentirani nivoi vlasti imaju određene nadležnosti.

U zakonodavstvu Federacije BiH i kantona se sve više uvažavaju jedinice lokalne samouprave kao izvorni oblici društvenog organizovanja. O ovoj činjenici se kod planiranja razvoja mora voditi računa budući da općine imaju različite probleme i interese. Ovo rješenje sužava mogućnost samostalnog djelovanja i zahtjeva uklapanje strategije razvoja ne samo u federalne okvire, nego i u uslove koje kreiraju kantoni, pa i općine.

Komplikovano državno-pravno uređenje je objektivna prepreka za uspostavljanje potpuno funkcionalnog i efikasnog pravnog sistema koji bi bio faktor olakšavanja izrade realnih dugoročnih planova razvoja i posebno njihove primjene.

Pri donošenju planova razvoja, uz uvažavanja postojećih propisa, neophodno je, posebno u oblastima energije, zaštite životne sredine, konkurencije i obnovljivih izvora energije, imati u vidu buduću regulativu nakon usklađivanja propisa i prakse s europskim zakonodavstvom.

Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju

Pravni okvir, kojim je definisan rad Operatora za OIEiEK dat je sa sljedećim propisima:

- Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne
- Uredba o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje, je provedbeni akt koji daje detaljnija uputstva o postupanju u radu sa pitanjima koja su u okviru nadležnosti Operatora
- Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji BiH između ostalog određuje politiku, planove i indikativne ciljeve Federacije Bosne i Hercegovine o udjelu energije iz OIE u ukupnoj finalnoj potrošnji električne energije.

Odlukom o osnivanju Operatora za OIEiEK, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u novembru 2013. godine je osnovala Operatora za OIEiEK, kao pravno lice koje obavlja poslove u skladu sa Zakonom. Odlukom se utvrđuju statusna pitanja od značaja za rad Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju. Operator za OIEiEK se finansira iz naknada za podsticanje, i iz prihoda koje ostvari po osnovu izdavanja upravnih akata.

Rad i poslovanje Operatora za OIEiEK regulišu i nadziru Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije i Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH, svako u okviru svojih nadležnosti.

U skladu sa Zakonom o korištenju OIEiEK svi krajnji kupci električne energije u Federaciji BiH obavezni su plaćati naknadu za podsticanje proizvodnje el.energije iz OIEiEK. Snabdjevač kupaca el.energijom je obavezan da sredstva prikupljena/naplaćena po osnovu naknade za podsticanje doznači na račun Operatora za OIEiEK u skladu sa Ugovorom o uređenju međusobnih odnosa. Operator za OIEiEK je u novembru 2014. godine potpisao ugovore o regulisanju međusobnih odnosa sa elektroprivrednim poduzećima koji posluju na teritoriju Federacije BiH, kao i ugovore o uređenju međusobnih odnosa sa PROENERGY d.o.o. Mostar kao snbdjevačem II reda, te sa kvalifikovanim kupcem B.S.I. d.o.o. Jajce.

Operator za OIEiEK je nadležan da na zahtjev privilegovanog proizvođača el. energije zaključuje ugovor o otkupu el. energije po garantovanim cijenama, kao da i na zahtjev kvalifikovanog proizvođača zaključi ugovor o otkupu el. energije po referentnoj cijeni.

Također, na zahtjev potencionalnog privilegovanog proizvođača Operator za OIEiEK zaključuje predugovor o otkupu el. energije po garantovanim otkupnim cijenama. Pomenutim predugovorom garantuje se investitorima da će izgradnjom postrojenja u vremenskom periodu definisanim energetsom dozvolom a koju izdaje FMERI, te priključenjem postrojenja na mrežu dobiti garantovane otkupne cijene za isporučenu električnu energiju.

Dobijanjem Licence i registrovanjem kao PDV obaveznik stekli su se uslovi za potpisivanje Sporazuma o regulisanju međusobnih odnosa sa elektroprivrednim preduzećima u Federaciji BiH, tj. sa Javnim preduzećem Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo i Javnim preduzećem Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosna, što je i učinjeno 19., odnosno, 22. septembra 2014. godine.

Tom prilikom su, od javnih elektroprivrednih preduzeća koja posluju na teritoriju Federacije BiH preuzeta ukupno 63 ugovora o otkupu električne energije iz OIE, kao što je i prikazano u Tabeli 1.

Tabela 1.-Preuzeti ugovori o otkupu električne energije iz OIE

UGOVORI	Privilegovani proizvođači	Kvalifikovani proizvođači	Proizvođači u probnom radu	UKUPNO
JP EP HZHB	13	3	0	16
JP EP BiH	31	11	5	47
UKUPNO	44	14	5	63

U periodu od septembra 2014. godine , odnosno od funkcionalne uspostave do danas, Operator za OIEiEK je sklopio 29 ugovora o otkupu električne energije s privilegovanim proizvođačima, 50 ugovora o otkupu električne energije iz postrojenja u probnom radu, 16 ugovora s kvalifikovanim proizvođačima kao i 101 predugovora o otkupu električne energije s potencionalno privilegovanim proizvođačima, kao što je prikazano u Tabeli 2.

Tabeli 2.-Ugovori koje zaključio Operator za OIEiEK

	Privilegovani proizvođači	Probni rad	Kvalifikovani proizvođači	Potencijalno privilegovani proizvođači
Broj ugovora	29	50	16	101
Ukupno	196			

Također, Operator za OIEiEK je zaprimio ukupno 172 zahtjeva za sticanje statusa privilegovanog proizvođača odnosno potencijalnog privilegovanog proizvođača. Važno je napomenuti da je od ukupnog broja zaprimljenih zahtjeva odbijeno 22 zahtjeva iz razloga što se instalisana snaga postrojenja ne uklapa u slobodne APOEF definisane raspoložive dinamičke kvote.

U Tabeli 3. Prikazan je broj i ukupna instalisana snaga postrojenja koja koriste OIE

Tabela 3.- Izgrađene elektrane koje koriste OIE	Privilegovani proizvođači		Kvalifikovani proizvođači		Proizvođači u probnom radu		UKUPNO	
	Broj elektrana	Ukupna snaga (kW)	Broj elektrana	Ukupna snaga (kW)	Broj elektrana	Ukupna snaga (kW)	Broj elektrana	Ukupna snaga (kW)
HIDROENERGIJA:	36	28.075	1	350	2	455	39	28.880
JP EP BiH	31	24.150	1	350	2	455	34	24.955
JP EP HZHB	5	3.925	0	0	0	0	5	3.925
SOLARNA ENERGIJA:	36	2.648	3	83	16	2.284	55	5.015
JP EP BiH	23	1.309	3	83	10	804	36	2.196
JP EP HZHB	13	1.339	0	0	6	1.480	19	2.819
ENERGIJA IZ BIOMASE:	0	0	0	0	0	0	0	0
JP EP BiH	0	0	0	0	0	0	0	0
JP EP HZHB	0	0	0	0	0	0	0	0
VJETRO ENERGIJA:	0	0	1	300	0	0	1	300
JP EP BiH	0	0	1	300	0	0	1	300
JP EP HZHB	0	0	0	0	0	0	0	0
UKUPNO	72	30.723	5	733	18	2.739	95	34.195

APOEF – Ostvarenje

Akcioni plan Federacije BiH, između ostalog, sadrži tabelu dinamičkih kvota napravljenu sa namjerom da postojeći udio OIE u krajnjoj potrošnji energije od 36% na godišnjem nivou postepeno povećavamo i dostignemo cilj od 41% do 2020. godine što je krajnji cilj Federacije BiH. Na ovom slajdu prikazane su ostvarene podsticane instalisane snage u 2015. godini, gdje je vidljivo da je planirana instalisana snaga za hidroenergiju 28,747 MW dok je ostvarena instalisana snaga za hidroenergiju 28,880 MW, zatim planirana instalisana snaga za solarnu energiju je 5,230 MW dok je ostvarena snaga za solarnu energiju 5.015 MW. Kada govorimo o energiji iz biomase planirana instalisana snaga za podsticanje u 2015. godini je 1,846 MW, no na žalost za istu nije pokazan interes za ulaganje. Kada govorimo o energiji vjetra, ista je po APOEF-u planirana za podsticanje u 2017. godini.

Financijski pokazatelji sistema podsticanja za 2015. godinu, januar-novembar

Po egzaktnim podacima iz prvih jedanaest mjeseci ove godine, Operator je od naknada za podsticanje prikupio 4.944.662,31 KM. Za isti ovaj period za podsticanje privilegovanih proizvođača iskorišteno je 3.225.737 KM. Razlika između prikupljenih i utrošenih sredstava od naknade za podsticanje, umanjena za troškove rada Operatora, bit će prenesena u iduću godinu za istu namjenu kao i za 2015. godinu.

Jasno je da je tokom 2015. godine mjesečno prikupljeno više sredstava nego što je iskorišteno, te da će se prikupljena a ne utrošena sredstva prenjeti u narednu godinu, ipak, činjenica da se trenutno u probnom radu nalazi čak 50 proizvođača, od kojih većina, nakon dobijanja licence stiče status privilegovanog proizvođača, upućuje da je za osiguranje redovnog financiranja sistema podsticanja proizvodnja električne energije iz OIE u 2016. godini neophodno izvršiti korekciju jedinične naknade za podsticanje.

Lista čekanja

U skladu sa Zakonom, postrojenjima koja zadovoljavaju kriterije u pogledu veličine postrojenja i potrebnog vremena za njegovu izgradnju, te povezivanja na mrežu, ako je dinamička kvota za tu vrstu postrojenja popunjena u trenutku podnošenja zahtjeva za tekuću godinu, investitoru se nudi uvrštavanje na listu čekanja, ukoliko za to postoji mogućnost, odnosno slobodne dinamičke kvote.

Lista čekanja, do sad, uključuje solarne elektrane i hidro elektrane, budući da nije pokazan interes za ostale primarne izvore, kao što je prikazano u Tabeli 4.

Tabela 4.-Lista čekanja

PRIMARNI IZVORI	Snaga (kW) 2016.	Snaga (kW) 2017.	Snaga (kW) 2018.	Snaga (kW) 2019.	Snaga (kW) 2020.	Ukupno (kW)
Solarna energija	664,50	2.096,00	1.340,40	329,00	2.100,10	6.530,00
Hidroenergija	980,00	8.593,00	0	0	0	9.573,00
Ukupno	1.644,5	10.689,00	1340,40	329,00	2100,10	16.103,00

Do sada je listu čekanja prihvatilo 4 postrojenja primarnog izvora hidroenergije, te 66 postrojenja solarne energije.

Osnovni pokazatelji o privrednim društvima

Javno preduzeće Elektroprivreda BiH

Javno preduzeće Elektroprivreda BiH d.d. - Sarajevo (EP BiH) je dioničko društvo sa osnovnim kapitalom od 2,24 milijarde KM, u kome Federacija BiH ima dionice u visini oko 90% vrijednosti osnovnog kapitala. Ostalih oko 10% osnovnog kapitala je u vlasništvu investicionih fondova i drugih pravnih i fizičkih lica.

Društvo je jedinstven pravni subjekt, a po organizaciono tehnološkoj strukturi složen sistem, te je organizovano na funkcionalnom, procesno radnom i teritorijalnom principu. U skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima EP BiH je dioničko društvo, a prema odredbama Zakona o javnim preduzećima posluje kao javno preduzeće i obavlja djelatnost od javnog društvenog interesa.

EP BiH je vladajuće društvo Koncerna EP BiH. Koncern kao oblik povezivanja privrednih društava po osnovu kapitala obuhvata više privrednih društava povezanih jedinstvenim upravljanjem u jedan privredni sistem sa vladajućim društvom na čelu.

Ukupni kapital Društva je 2,94 milijarde KM, zapošljava oko 4.900 zaposlenih i električnom energijom snabdijeva preko 735.000 kupaca. Ukupni prihod Društva u 2014. iznosio je je 981 milion KM.

EP BiH svoje osnovne djelatnosti proizvodnje, distribucije i snabdijevanja električnom energijom, kao i druge djelatnosti, obavlja u Bosni i Hercegovini, preciznije na teritoriji FBiH. Djelatnost trgovine električnom energijom podrazumjeva trgovinu na veleprodajnom tržištu unutar BiH, kao i izvoz i uvoz električne energije.

EP BiH je društvo koje ima u 100%-tnom vlasništvu sedam rudnika uglja, te još četiri preduzeća za druge djelatnosti sa različitim udjelima u vlasništvu. Sa društvima u kojima ima većinsko vlasništvo, EP BiH je, u skladu sa zakonom, povezana u koncern u kome je EP BiH vladajuće društvo, a ostala društva su zavisna društva. U zavisnim društvima radi oko 10.000 zaposlenih.

Društvo je organizirano na funkcionalnom, procesno radnom i teritorijalnom principu i u svom sastavu ima osam podružnica:

- Hidroelektrane na Neretvi, Jablanica
- Termoelektrana „Kakanj“, Kakanj
- Termoelektrana „Tuzla“, Tuzla
- Podružnica „Elektrodistribucija“ Bihać
- Podružnica „Elektrodistribucija“ Mostar
- Podružnica „Elektrodistribucija“ Sarajevo
- Podružnica „Elektrodistribucija“ Tuzla
- Podružnica „Elektrodistribucija“ Zenica

Organi Društva su:

- Skupština,
- Nadzorni odbor,
- Uprava, kao organi upravljanja, i
- Odbor za reviziju

Zavisna društva – rudnici (100%)

- Rudnici „Kreka“ d.o.o. - Tuzla
- RMU „Đurđevik“ d.o.o. - Đurđevik
- RMU „Kakanj“ d.o.o. - Kakanj
- RMU „Breza“ d.o.o. - Breza
- RMU „Zenica“ d.o.o. - Zenica
- Rudnik „Gračanica“ d.o.o. - Gračanica
- RMU „Abid Lolić“ d.o.o. – Bila

Ostala društva

- Eldis tehnika d.o.o. – Sarajevo (100%)
- Hotel ELBiH d.d. - Makarska (100%)
- Iskraemeco Sarajevo d.o.o. (57,5%)
- ETI Sarajevo d.o.o. (49%)

Nadležnosti organa upravljanja Društva utvrđene su Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o javnim preduzećima, a Statutom Društva su detaljnije razrađene nadležnosti navedenih organa.

Skupština se saziva kada je to određeno zakonom, drugim propisima i Statutom i kada se ocijeni da je to u najboljem interesu Društva i dioničara, a najmanje jednom godišnje.

Nadzorni odbor čini sedam članova, koje imenuje i razrješava Skupština Društva. Nadzorni odbor nadzire poslovanje Društva, nadzire rad Uprave Društva i ima druge nadležnosti propisane zakonom i Statutom Društva. Sjednice Nadzornog odbora se u pravilu održavaju jednom mjesečno.

Uprava organizuje rad i rukovodi poslovanjem, zastupa i predstavlja Društvo i odgovara za zakonitost poslovanja. Radom Uprave rukovodi generalni direktor. Odbor za reviziju ima tri člana koje bira Skupština Društva u skladu sa zakonom i Statutom.

Na osnovu odredbi Statuta Društvo planira poslovanje i razvoj obezbjeđujući optimalno iskorištenje sredstava i drugih resursa Društva, te preduzima mjere za kontinuirano i kvalitetno funkcionisanje elektroenergetskog sistema na području djelovanja Društva.

Pored toga, polazeći od značaja i karaktera djelatnosti, misija Društva, između ostalog obuhvata:

- preduzimanje mjera i aktivnosti radi ostvarivanja kontinuirane i kvalitetne proizvodnje i distribucije električne energije i snabdijevanja kupaca električnom i toplotnom energijom,
- preduzimanje odgovarajućih mjera radi osiguranja stabilnosti u radu i poslovanju, dostizanju visokog stepena efikasnosti u poslovanju i održivog razvoja Društva.

U ispunjenju svoje misije Društvo:

- prati, prihvata i primjenjuje savremena kretanja u razvoju i tehnologiji u djelatnostima Društva,
- vodi jedinstvenu politiku razvoja Društva,
- razvija elektroenergetski sistem i sektor usluga,
- racionalno investira u izgradnju i instaliranje kapaciteta,
- kontinuirano unapređuje organizaciju rada i poslovno i korporativno upravljanje
- stalno preduzima mjere u očuvanju i zaštiti okoline.

Aktima Društva je utvrđeno da Društvo planira poslovanje i razvoj obezbjeđujući optimalno iskorištenje sredstava i drugih resursa Društva, te preduzima mjere za osiguranje dugoročnog održivog poslovanja i razvoja.

Društvo donosi dugoročne planove razvoja kojima utvrđuju pravce razvoja i projicira poslovanje Društva, usklađeno sa strategijama, planovima i programima razvoja elektroenergetskog sektora i drugim planskim dokumentima u BiH i Federaciji BiH.

Osnovni uticajni faktori za poslovanje EP BiH o kojima treba voditi računa, između ostalih, su:

- promjene u regulativi i obaveze BiH da implementira regulativu EU, posebno sa aspekta okoliša, energetske efikasnosti, klimatskih promjena i liberalizacije tržišta,
- stanje postojećih proizvodnih kapaciteta koji su pri kraju životnog vijeka i ne zadovoljavaju okolinske standarde,
- potreba za pokretanjem i planiranjem novih kapitalnih investicija za zamjenske kapacitete u termoelektranama i radi povećanja kapaciteta iz obnovljivih izvora,
- stanje rudarskih kapaciteta i finansijski položaj rudnika,
- konkurencija na lokalnom i regionalnom tržištu,
- globalna kretanja u svijetu, finansijske krize i razvoj tehnologija.

BROJ ZAPOSLENIH												
		2010		2011		2012		2013		2014		
		Ukupno	Bez pripravnika i zamjene	Ukupno	Bez pripravnika i zamjene	Ukupno	Bez pripravnika i zamjene	Ukupno	Bez pripravnika i zamjene	Ukupno	Bez pripravnika i zamjene	udio
Direkcija		371	362	374	370	382	375	382	376	393	382	7,9%
Podružnice	Ukupno	4657	4572	4566	4509	4561	4506	4546	4479	4564	4484	92,1%
	HE na Neretvi	407	404	399	397	388	385	391	388	391	385	7,9%
	TE Kakanj	639	630	626	621	628	621	631	621	625	614	12,6%
	TE Tuzla	730	722	724	714	723	714	724	714	727	719	14,8%
	ED Bihać	424	417	424	416	424	422	428	422	437	432	8,9%
	ED Mostar	232	228	226	226	230	227	227	224	226	223	4,6%
	ED Sarajevo	689	666	656	650	658	652	639	633	650	641	13,2%
	ED Tuzla	717	705	708	693	704	692	706	689	707	689	14,2%
	ED Zenica	819	800	803	792	806	793	800	788	801	781	16,1%
UKUPNO EP BiH		5028	4934	4940	4879	4943	4881	4928	4855	4957	4866	

Tabela broja uposlenih

Podaci o poslovanju EPBIH u prethodnih pet godina

Ključni pokazatelji

KLJUČNI POKAZATELJI O DRUŠTVU					
	mil. KM				
	2010	2011	2012	2013	2014
Dionički kapital	2.237	2.237	2.237	2.237	2.237
Ukupni kapital	2.913	2.889	2.898	2.935	2.938
Sredstva	3.363	3.387	3.417	3.399	3.389
Obaveze	450	498	519	464	451
Operativni prihodi	843,5	913,5	888,0	972,7	943,9
Operativni rashodi	722,3	776,7	739,2	767,7	774,7
EBITDA	121,2	136,8	148,8	205,0	169,2
Ukupan prihod	885,1	958,5	926,3	1.008,2	980,8
Prihod od prodaje električne enegrije	809,8	876,7	850,1	936,2	903,8
Ostali prihodi	75,3	81,8	76,2	72,0	77,0
Ukupni rashodi i troškovi	899,5	957,0	919,2	971,2	977,6
Amortizacija	147,3	150,4	153,1	159,8	168,9
Dobit	-14,4	1,5	7,1	37,0	3,2
Proizvodnja (GWh)	7.181	7.295	6.509	7.473	7.404
Instalisani proizvodni kapaciteti (MW)	1.682	1.682	1.682	1.682	1.682
Ukupna prodaja (GWh)	7.043	7.044	6.331	7.205	7.210
Tarifna prodaja (GWh)	4.194	4.295	4.380	4.419	4.426
Tržišna prodaja (GWh)	2.849	2.749	1.951	2.786	2.784
Distributivni vodovi (km)	33.435	33.383	33.609	34.847	35.581
Distributivne trafostanice (MVA)	2.730	2.754	2.783	2.807	2.802
Broj trafostanica	7.293	7.315	7.379	7.481	7.559
Broj kupaca	695.833	707.306	715.416	724.607	733.855
Broj zaposlenih (ukupno)	5.028	4.940	4.943	4.928	4.957
Broj zaposlenih (bez pripravnika i zamjene)	4.934	4.879	4.881	4.855	4.866

Indikatori	kriterij	2013	2014
Opšta likvidnost			
(tekuća sredstva/kr. obaveze)	>1	4,4	4,6
Ubrzana likvidnost			
(tekuća sred.-zalihe/kr. obaveze)	>1	3,1	3,4
Zaduženost			
(ukupne obaveze/ ukupna aktiva)	<0,5	0,14	0,13
Zaduženost			
((Kreditni-keš)/total equity)	<1	-0,01	-0,02
Zaduženost			
(Kreditni/EBITDA)	<4	0,75	0,88
DSCR			
(EBITDA/god. anuitet)	>1,3	13,90	11,19
Radno raspoloživi kapital			
(tekuća sred. - kr. obaveze)		330	348
Racio solventnosti			
(sopstveni kapital/pozajmljeni izvori)		6,33	6,51
ROA			
(Dobit/Ukupna imovina)		1,09%	0,10%
ROE			
(Dobit/Ukupni kapital)		1,26%	0,11%

Bilans uspjeha

BILANS USPJEHA						
	2010	2011	2012	2013	2014	udio u priходу u 2014.
PRIHODI	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	
1 Prihodi od električne energije	809.807	876.731	850.100	936.171	903.810	92%
prihod od prodaje tarifnim kupcima	551.778	596.834	640.824	650.797	651.206	66%
prihod od prodaje na tržištu	250.270	274.855	203.158	280.355	248.197	25%
ostali prihodi	7.759	5.042	6.118	5.019	4.407	0%
2 Prihod od prodaje tehn. pare i topl. en.	14.026	15.064	14.326	14.772	13.444	1%
prihod od tehnološke pare	2.966	3.528	3.460	3.494	3.159	0%
prihod od toplotne energije	8.875	9.560	9.306	9.498	8.713	1%
prihod od prodaje nus proizvoda	2.185	1.976	1.560	1.780	1.572	0%
3 Prihodi od prodaje materijala i usluga	19.676	21.728	23.608	21.747	26.690	3%
4 Prihodi od finansiranja	22.602	19.036	18.217	16.247	10.568	1%
5 Ostali prihodi	18.977	25.903	20.030	19.288	26.283	3%
UKUPNO PRIHODI (1-5)	885.088	958.462	926.281	1.008.225	980.795	100%
TROŠKOVI I RASHODI	2010	2011	2012	2013	2014	udio u trošk. u 2014.
	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	
6 Materijal za proizvodnju el. energije	318.682	394.318	354.397	368.898	369.191	38%
7 Materijal za održavanje	20.053	17.717	17.125	15.553	15.439	2%
8 Ostali troškovi materijala	7.229	6.021	6.315	7.020	6.817	1%
9 Troškovi prevoza uglja	20.518	24.856	25.128	25.339	24.791	3%
10 Usluge održavanja	16.767	16.190	15.308	16.704	16.275	2%
11 Sistemske studije	480	315	215	44	269	0%
12 Premije osiguranja	5.339	4.792	4.780	4.650	4.581	0%
13 Drugi troškovi usluga	5.511	4.812	4.708	6.095	8.195	1%
14 Troškovi amortizacije	147.325	150.414	153.079	159.843	168.929	17%
15 Troškovi prijenosa električne energije	54.807	50.106	46.686	45.263	46.534	5%
16 Plate i naknade plata	162.109	158.269	158.114	157.459	157.493	16%
17 Drugi troškovi rada	28.745	27.606	25.203	29.213	28.307	3%
18 Vodoprivredne naknade	25.388	14.552	14.702	23.151	26.867	3%
19 Dažbine za zemljište i ostalo	10.346	13.383	16.950	17.165	16.894	2%
20 Drugi troškovi poslovanja	8.765	7.670	6.960	7.368	9.146	1%
21 Finansijski troškovi i rashodi		11.523	5.139	5.283	9.526	1%
22 Drugi rashodi	65.437	49.110	58.051	68.958	57.655	6%
23 Troškovi rezervisanja	2.029	5.323	6.334	13.174	10.651	1%
UKUPNI TROŠKOVI I RASHODI (6-23)	899.530	956.977	919.194	971.180	977.560	100%
DOBIT / GUBITAK	-14.442	1.485	7.087	37.045	3.235	

Bilans stanja

BILANS STANJA na dan 31.12.					
	2010	2011	2012	2013	2014
	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM	hilj. KM
AKTIVA					
STALNA SREDSTVA I DUGOROČNI PLASMANI	2.793.051	2.864.559	2.934.430	2.971.177	2.943.892
Nematerijalna sredstva	2.366	3.892	6.650	8.578	17.428
Nekretnine, postrojenja i oprema	2.661.158	2.721.419	2.766.382	2.728.340	2.673.781
Ostala stalna materijalna sredstva	957	1.057	1.257	603	644
Dugoročni finansijski plasmani	123.225	134.160	155.432	228.739	248.170
Druga dugoročna potraživanja	5.092	3.874	4.654	4.488	3.761
Dugoročna razgraničenja	253	157	55	429	108
TEKUĆA SREDSTVA	569.728	522.343	482.937	427.407	445.360
Zalihe i sredstva namjenjena prodaji	149.262	107.769	136.987	122.076	112.500
Gotovina, kratkoročna potraživanja i kratkoročni plasmani	420.466	414.574	345.950	305.331	332.860
UKUPNO AKTIVA	3.362.779	3.386.902	3.417.367	3.398.584	3.389.252
PASIVA					
KAPITAL	2.888.077	2.888.989	2.897.677	2.934.727	2.938.115
Osnovni kapital	2.236.964	2.236.964	2.236.964	2.236.964	2.236.964
Rezerve	29.317	29.317	29.614	31.031	38.440
Revalorizacione rezerve	496.009	478.265	457.835	431.917	407.327
Neraspoređena dobit	165.484	144.443	173.264	234.815	255.384
Gubitak do visine kapitala	-39.697				
DUGOROČNE OBAVEZE	365.024	373.860	369.453	366.195	353.810
Dugoročne finansijske obaveze	113.157	129.624	144.358	141.657	136.675
Dugoročna rezervisanja	196.797	191.138	174.267	176.213	171.542
Odložene porezne obaveze	55.070	53.098	50.828	48.325	45.593
KRATKOROČNE OBAVEZE	109.678	124.053	150.237	97.662	97.327
Kartkoročne finansijske obaveze	14.363	14.064	13.399	12.909	13.084
Obaveze iz poslovanja	55.170	81.544	88.503	51.102	50.780
Ostale kratkoročne obaveze	17.033	4.661	9.203	4.712	4.522
Pasivna vremenska razgraničenja	23.112	23.784	39.132	28.939	28.941
UKUPNO PASIVA	3.362.779	3.386.902	3.417.367	3.398.584	3.389.252

Realizacija Elektroenergetskog bilansa

REALIZACIJA ELEKTROENERGETSKOG BILANSA (GWh)					
	2010	2011	2012	2013	2014
HIDROELEKTRANE	2168	1.157	1.141	1.923	1.617
HE na Neretvi	2094	1.114	1.086	1.854	1.543
male HE	74	43	55	69	74
<i>Udio HE</i>	<i>30%</i>	<i>16%</i>	<i>18%</i>	<i>26%</i>	<i>22%</i>
TERMOELEKTRANE	5013	6.138	5.368	5.550	5.787
TE Tuzla	3182	3.904	2.881	3.290	3.668
TE Kakanj	1831	2.234	2.487	2.260	2.119
PROIZVODNJA	7181	7.295	6.509	7.473	7.404
Prijem	435	295	355	324	350
RASPOLOŽIVO	7616	7.590	6.864	7.797	7.754
Bruto distributivna potrošnja	4233	4.284	4.340	4.402	4.393
Direktni potrošači	371	417	446	448	443
Prijenosni gubici	124	119	114	130	118
UKUPNA POTROŠNJA	4728	4.820	4.900	4.980	4.954
Isporuka	2888	2.770	1.964	2.817	2.800
UKUPNE POTREBE	7616	7.590	6.864	7.797	7.754
Tarifna prodaja	4194	4.295	4.380	4.419	4.426
Tržišna prodaja	2849	2.749	1.951	2.786	2.784
Ukupna prodaja	7043	7.044	6.331	7.205	7.210
<i>Udio tržišne prodaje</i>	<i>40%</i>	<i>39%</i>	<i>31%</i>	<i>39%</i>	<i>39%</i>

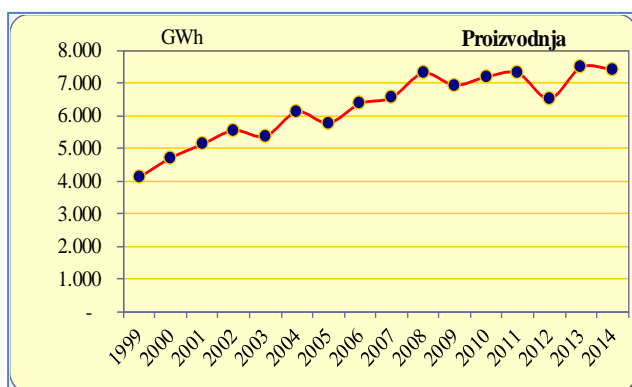
Nabavka uglja

Nabavka uglja		hilj. tona				
		2010	2011	2012	2013	2014
Lignit	Nabavka	2.247	2.693	2.689	2.240	2.426
	Potrebe	2.194	2.818	2.551	2.297	2.384
Mrki 1	Nabavka	555	713	724	578	630
	Potrebe	521	788	699	591	618
Mrki 2	Nabavka	769	831	408	680	797
	Potrebe	852	836	361	702	810
TE TUZLA	Nabavka	3.571	4.237	3.821	3.498	3.853
	Potrebe	3.567	4.442	3.611	3.590	3.812
TE KAKANJ	Nabavka	1.791	1.954	2.411	2.038	1.957
	Potrebe	1.746	2.080	2.249	2.099	1.993
UKUPNO	Nabavka	5.362	6.191	6.232	5.536	5.810
	Potrebe	5.313	6.522	5.860	5.689	5.805

Ulaganja

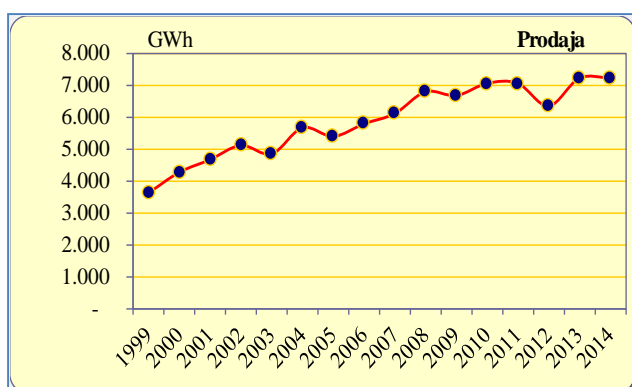
Ulaganja						hilj. KM
	2010	2011	2012	2013	2014	ukupno
Proizvodnja	77.040	122.300	115.700	46.300	43.900	405.240
Distribucija	86.760	86.800	67.400	64.000	60.100	365.060
Kapitalna ulaganja	3.631	4.621	10.100	7.500	10.700	36.552
IKT	3.490	3.041	3.400	9.000	2.400	21.331
Ostalo	1.879	1.638	6.100	11.900	6.700	28.217
Rudnici	5.093	21.965	24.752	30.025	49.162	130.997
Ukupno sa rudnicima	177.893	240.365	227.452	168.725	172.962	987.397

Trend ključnih pokazatelja

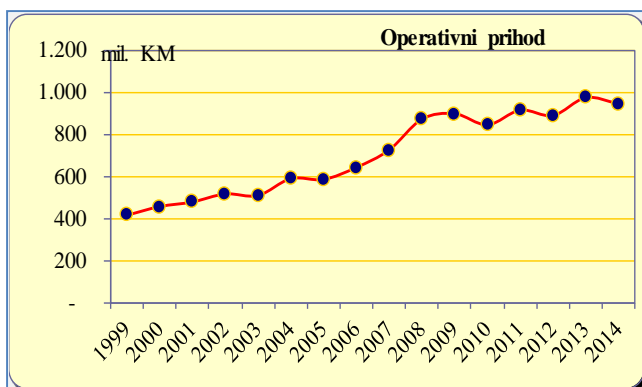
Proizvodnja

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	%
	GWh	GWh	
HE	1.617	1.923	-15,9%
TE	5.787	5.550	4,3%
Ukupno	7.404	7.473	-0,9%

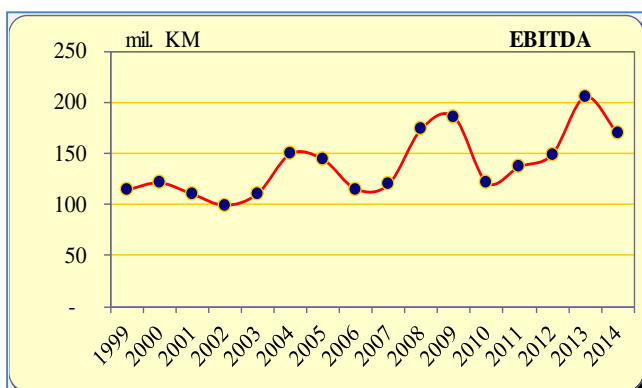
Prodaja električne energije

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	%
	GWh	GWh	
Tarifna prodaja	4.426	4.419	0,2%
Ostala prodaja	2.784	2.786	-0,1%
Ukupno	7.210	7.205	0,1%

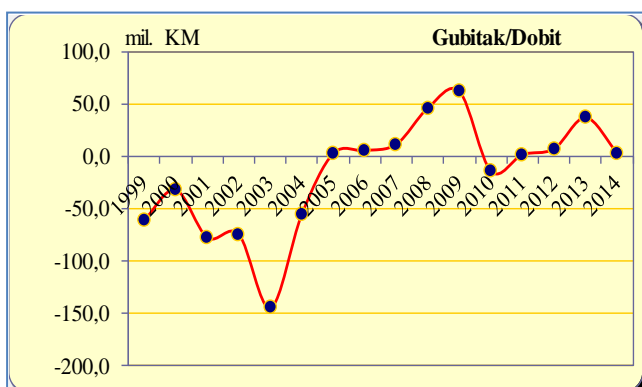
Operativni prihod

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
	mil. KM	mil. KM	
Prihod	943,9	972,7	-3,0%

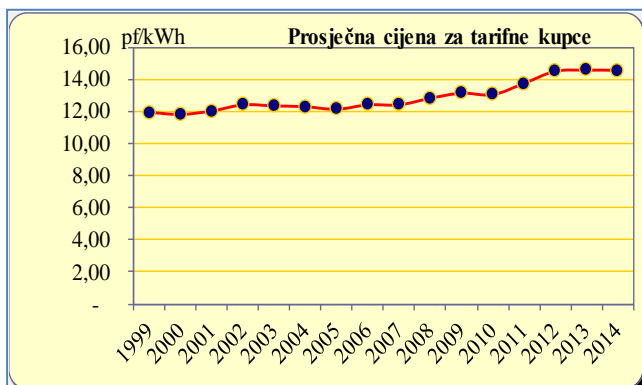
Zarada prije amortizacija i poreza

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
	mil. KM	mil. KM	
EBITDA	169,2	205,0	-17,5%

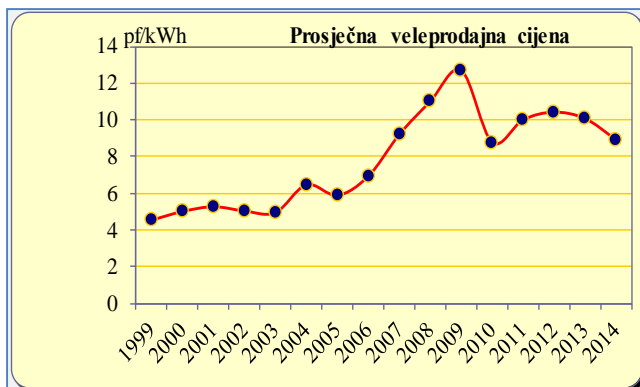
Gubitak/Dobit

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
	%	%	
Dobit	3,20	37,00	-91,4%

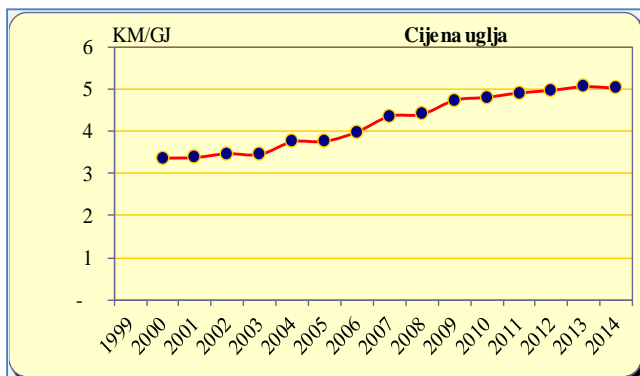
Prosječna cijena za tarifne kupce

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
	mil. KM	mil. KM	
Cijena	14,55	14,56	-0,1%

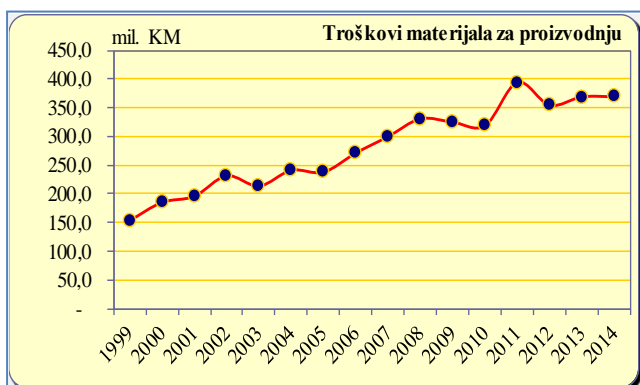
Prosječna veleprodajna cijena

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	
	mil. KM	mil. KM	%
Cijena	8,92	10,06	-11,4%

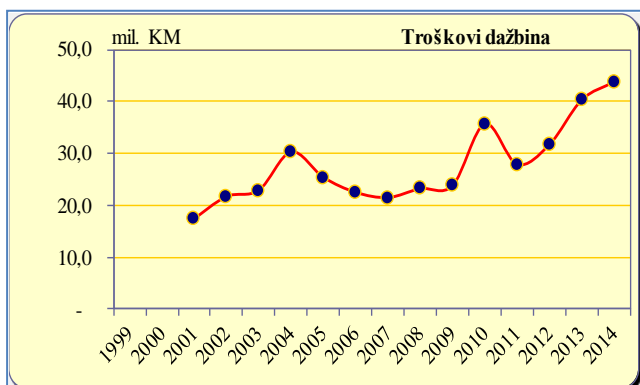
Cijena uglja

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	
	mil. KM	mil. KM	%
Dažbine	5,027	5,063	-0,7%

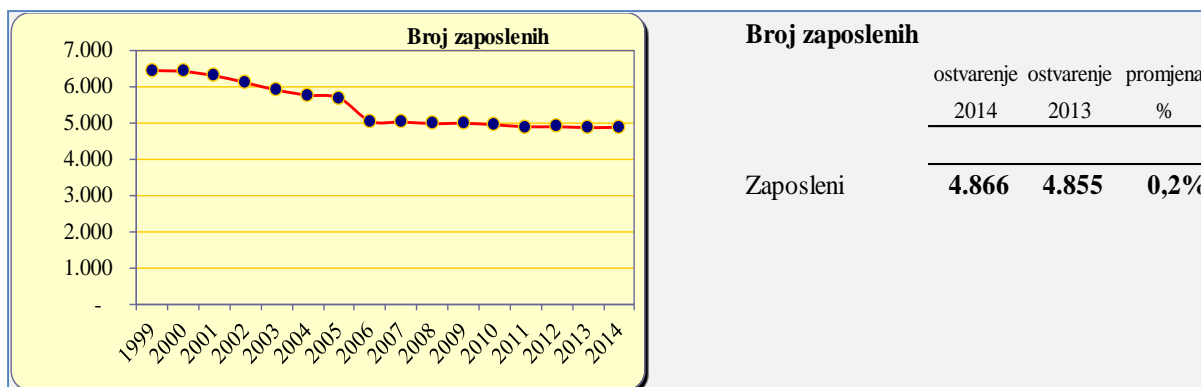
Troškovi materijala za proizvodnju

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	
	mil. KM	mil. KM	%
Dažbine	369,2	368,9	0,1%

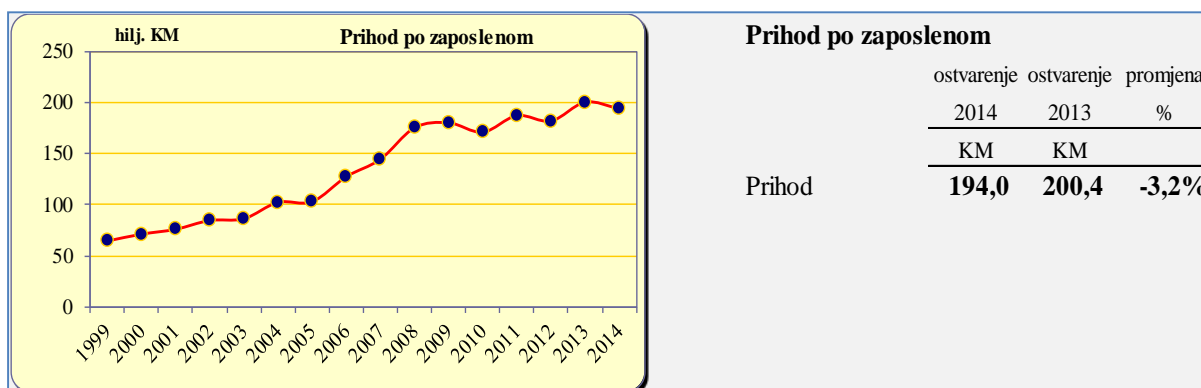
Troškovi dažbina

	ostvarenje	ostvarenje	promjena
	2014	2013	
	mil. KM	mil. KM	%
Dažbine	43,8	40,3	8,7%

Broj zaposlenih

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
Zaposleni	4.866	4.855	0,2%

Prihod po zaposlenom

	ostvarenje 2014	ostvarenje 2013	promjena %
Prihod	194,0	200,4	-3,2%

Poslovanje rudnika uglja

Sumarni pokazatelji

Za potrebe ove analize posmatran je period od 2009. do 2014. godine.

UKUPNO		2009	2010	2011	2012	2013	2014
OSNOVNI PARAMETRI							
1.1.	Proizvodnja uglja (ukupno) (t)	5.195.104	4.891.697	5.496.883	5.479.317	4.903.653	4.709.934
1.2.	Toplotna vrijednost (prosječna) (kJ/kg)	12.074	11.864	12.076	11.826	12.184	11.788
1.3.	Proizvodnja uglja (ukupno) (GJ)	62.727.105	58.034.919	66.382.712	64.799.742	59.744.105	55.520.504
2.1.	Prodaja uglja (ukupno) (t)	5.195.104	4.889.974	5.518.941	5.485.412	4.913.087	4.698.147
2.2.	Prodaja uglja (ukupno) (GJ)	62.727.105	58.240.094	67.052.267	65.104.203	59.933.773	55.607.484
2.3.	Prodaja uglja (ukupno) (KM)	298.392.000	286.403.160	340.699.000	330.731.520	306.976.000	281.061.000
3.1.	Proizvodna cijena (ukupni troškovi -ost.prihod)/GJ *	5,373	6,071	5,916	5,755	6,067	6,579
3.2.	Proizvodna cijena (ukupni troškovi -ost.prihod)/t	64,88	72,03	71,44	68,06	73,91	77,55
3.3.	Prodajna cijena (KM/GJ)	4,757	4,918	5,081	5,080	5,122	5,054
3.5.	Prodajna cijena za TE (KM/GJ)					4,98	4,90
3.6.	Prodajna cijena za ostale (KM/GJ)					5,99	6,07
3.4.	Prodajna cijena (KM/t)	57,44	58,57	61,73	60,29	62,48	59,82
	Prodajna cijena za TE (KM/t)					58,71	56,21
	Prodajna cijena za ostale (KM/t)					94,31	94,05
4.	Otkrivka -ukupno (m ³ .t.m.)	11.614.480	13.763.729	16.524.188	16.201.343	14.487.744	13.571.605
5.	Uža i Šira priprema (m ³)	18.304	19.457	26.130	22.020	24.466	22.668
6.	Stanje broja uposlenih	10.460	10.291	9.981	9.725	9.452	9.145
	Promjena		-169	-310	-256	-273	-307

*Ponderisana cijena s kojom bi rezultat poslovanja bio 0.

Rezultati za 2014. godinu ukazuju na negativan trend u odnosu na prethodnu godinu. Obim proizvodnje u tonama je dostigao maksimum u 2011. godini nakon čega je krenuo kontinuirani pad. Pri tome su elementarne nepogode u 2014. godini značajno uticale na ukupni obim proizvodnje, prije svega zbog gubitka kapaciteta Šikulje u Kreki.

Posljedica pada proizvodnje je trend povećavanja gubitka nakon 2012. godine, a naročito u 2014. kada su rudnici ostvarili u sumi gubitak od 84,2 mil. KM.

PRIHODI, TROŠKOVI I RASHODI (bilj. KM)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Prihod od prodaje učinaka - proizvoda	317.038	304.674	357.438	345.016	321.733	293.784
Prihod od prodaje uglja ukupno	298.392	286.403	340.699	330.732	306.976	281.061
prihod od prodaje uglja TE				277.101	258.836	240.595
prihod od prodaje uglja ostali				53.631	48.140	40.466
Prihod od ostalih proizvoda i usluga	18.646	18.271	16.739	14.284	14.757	12.723
Svi ostali prihodi	16.837	16.541	5.247	11.481	31.434	13.480
<i>Interni prihodi</i>						
UKUPNO PRIHODI	333.875	321.215	362.685	356.497	353.167	307.264
Nabavna vrijednost prodane robe	6.234	5.572	4.667	2.890	1.447	1.076
Materijalni troškovi	73.879	67.485	68.049	62.911	60.727	60.160
Troškovi plata i ostalih ličnih primanja	210.134	210.893	248.331	257.515	255.278	237.075
Troškovi plata i naknada plata	191.114	192.184	219.954	228.129	225.605	211.597
Svi ostali troškovi	19.020	18.709	28.377	29.386	29.673	25.478
Troškovi proizvodnih usluga	19.674	21.881	24.345	24.790	21.957	27.030
Amortizacija	33.265	36.411	35.619	36.791	39.474	38.273
Nematerijalni troškovi	14.432	20.177	10.723	7.151	11.277	3.318
Finansijski rashodi	4.641	10.274	6.337	3.948	8.074	4.323
svi ostali rashodi	10.267	14.470	16.617	2.702	10.404	20.208
<i>Interni rashodi</i>						
UKUPNO TROŠKOVI I RASHODI	372.526	387.163	414.688	398.698	408.638	391.463
REZULTAT	-38.651	-65.948	-52.003	-42.202	-55.471	-84.199

Za potpunu sliku potrebno je analizirati i bilanse stanja. Radi uvida u ukupno stanje urađen je „sumarni bilans stanja“ svih rudnika koji pokazuje smanjenje imovine i kapitala, a povećanje obaveza:

	2009	2010	2011	2012	2013	promjena 2014-2009		
						2014	%	mil. KM
Ukupna imovina	814	791	788	805	815	865	6,2%	50
Kapital i rezerve	383	325	302	277	271	273	-28,8%	-110
Obaveze Ukupno	431	465	486	528	544	592	37,2%	161
Obaveze prema državi	257	259	279	300	323	345	34,3%	88
Dobavljači	44	59	59	65	66	81	83,4%	37
Kredit, lizing i ostale obaveze	130	148	147	163	155	166	27,2%	35
Umanjeno za preostale obaveze države po Zakonu o kons.						-142		
Obaveze ukupno						449	-100,0%	

Ukupne obaveze su 592 mil. KM, od čega se na obaveza prema državi odnosi 345 mil.KM. Obaveze prema državi su i dalje povećavane tokom 2014. za 22 mil. KM, iako je 27 mil.KM uplaćeno od strane FBiH po Zakonu o finansijskoj konsolidaciji. Preostale obaveze FBiH i kantona po Zakonu su 142 mil.KM, tako da bi bez tog iznosa obaveze samih rudnika iznosile 449 mil.KM. Međutim, s druge strane postoje i značajne potencijalne obaveze po osnovu sporova, kamata i drugih neadekvatno evidentiranih obaveza.

Zabrinjavajući su indikatori likvidnosti i zaduženosti koji su znatno ispod potrebnog nivoa i imaju trend pogoršanja:

Racio	pokazatelj za	2009	2010	2011	2012	2013	2014	potrebno
Kratkoročna imovina / Kratkoročne obaveze	likvidnost	0,25	0,20	0,18	0,18	0,16	0,15	min 1
Ukupne obaveze / Ukupna imovina	zaduženost	0,53	0,59	0,62	0,66	0,67	0,68	max 0,5
Ukupne obaveze / (Kapital + rezerve)	zaduženost	1,13	1,43	1,61	1,91	2,01	2,17	max 1

Naročito treba ukazati na izrazito loš ratio likvidnosti. Kratkoročne obaveze značajno prelaze kratkoročnu imovinu, a na što uglavnom ukazuje nezavisni revizor skoro za sve rudnike.

BILANS STANJA (hilj. KM)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dugoročna imovina	725.789	712.800	714.307	728.697	741.385	790.080
Nekretnine, postrojenja i oprema	559.203	557.779	561.010	574.763	587.112	634.001
Ostala imovina	166.586	155.021	153.297	153.934	154.273	156.079
Kratkoročna imovina	88.615	77.810	73.403	76.523	73.993	74.477
UKUPNA IMOVINA	814.404	790.610	787.710	805.220	815.378	864.557
Kapital i rezerve	383.069	325.167	302.203	277.016	270.993	272.708
vlasnički kapital	417.801	418.282	448.739	481.344	510.132	577.003
akum. gubitak i rev. rezerve	-34.732	-93.115	-146.536	-204.328	-239.139	-304.295
Dugoročne obaveze	72.420	72.679	83.842	99.395	82.740	82.420
po dugoročnim kreditima i lizingu	59.598	67.676	68.066	52.881	37.274	46.765
ostale	12.822	5.003	15.776	46.514	45.466	35.655
Kratkoročne obaveze	358.915	392.764	401.665	428.809	461.645	509.429
Obaveze po kratkoročnim kreditima i lizingu	22.312	37.464	34.539	29.436	30.117	34.025
Obaveze prema dobavljačima	44.301	58.700	59.289	65.438	65.546	81.269
Obaveze prema državi	256.799	259.119	278.787	299.959	323.459	344.926
doprinosi na i iz plata	218.587	224.917	246.097	269.808	294.971	315.072
koncesije	5.118	6.485	7.250	8.522	9.390	10.400
porezi na plate	24.222	16.931	14.946	11.159	8.625	7.460
ostalo	8.872	10.786	10.494	10.470	10.473	11.994
Ostale obaveze	35.503	37.481	29.050	33.976	42.523	49.209
KAPITAL I OBAVEZE	814.404	790.610	787.710	805.220	815.378	864.557

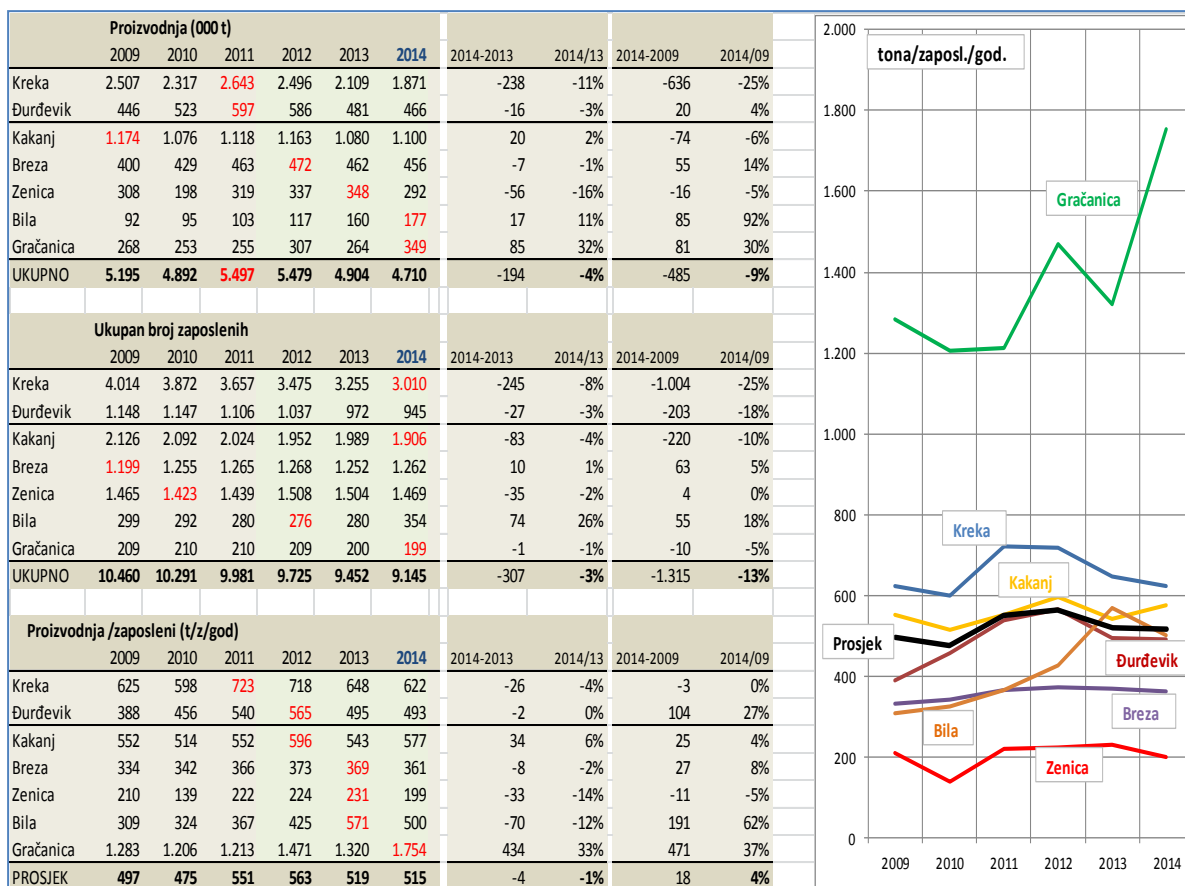
Detaljni podaci dati su u sumarnom izvještaju u prilogu, kao i za svaki rudnik pojedinačno.¹

Pojedinačni pokazatelji

Za kvalitetniji uvid stanja u rudnicima neophodne su analize bilansa uspjeha pojedinačno za svaki rudnik, te analize podatke koji se odnose na bilans stanja, prije svega stanje kratkoročnih i dugoročnih obaveza, uključivo i realizaciju ulaganja. Posmatranjem određenih indikatora i njihovog trenda lako se može uočiti napredak ili pogoršanje u poslovanju pojedinog rudnika.

Pojedinačno posmatranje rudnika omogućava i međusobnu usporedbu. Radi ilustracije, podaci i grafikoni u nastavku pokazuju pojedinačno po rudnicima: proizvodnju, broj zaposlenih i produktivnost iskazanu kao proizvodnja (t)/zaposlenom:

¹ Izvor podataka za sve godine su izvještaji nezavisnog revizora.

Posmatrajući pokazatelje u 2014. u odnosu na 2009., ostvaren je:

- ukupni pad proizvodnje za 9%, a pojedinačno pad kod tri rudnika, a rast kod četiri,
- smanjenju zaposlenih ukupno za 13% (-1.315), ali rast kod tri rudnika
- rast produktivnosti ukupno za +4%, rast pojedinačno kod svih rudnika osim Kreke (0%) i Zenice (-5%).

Ovakvi pokazatelji su zabrinjavajući i značajno odstupaju u odnosu na planove, te pokazuju negativan trend u odnosu na 2012. godinu i za posljedicu imaju kontinuirano poslovanje s gubitkom, te zabrinjavajući rast gubitaka u posljednje dvije godine.

REZULTATI POSLOVANJA RUDNIKA *															mil. KM
	Prihodi					Rashodi					Rezultat				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Kreka	131,5	144,4	130,5	116,9	94,7	162,6	161,9	158,0	155,9	127,7	-31,1	-17,5	-27,5	-39,0	-33,0
Đurđevik	47,0	46,6	45,1	39,5	37,2	45,7	52,4	44,9	43,5	42,6	1,3	-5,8	0,1	-4,0	-5,4
Kakanj	66,2	70,3	75,4	74,9	72,3	74,2	82,5	79,9	79,1	85,9	-8,0	-12,2	-4,5	-4,2	-13,6
Breza	36,4	44,5	44,6	41,2	31,0	44,4	46,7	44,8	44,1	40,3	-8,0	-2,2	-0,2	-2,9	-9,3
Gračanica	12,6	13,5	15,4	16,5	19,1	12,5	13,4	14,8	16,0	17,6	0,1	0,1	0,5	0,5	1,5
Bila	8,3	8,5	9,7	15,7	16,3	8,5	8,8	10,7	15,6	17,9	-0,2	-0,3	-0,9	0,1	-1,6
Zenica	19,2	34,9	35,8	48,6	36,7	39,3	49,0	45,5	54,4	59,5	-20,1	-14,2	-9,7	-5,8	-22,8
Ukupno	321,2	362,7	356,4	353,3	307,3	387,2	414,7	398,6	408,6	391,5	-65,9	-52,0	-42,2	-55,3	-84,2

* Prema izvještajima nezavisnih revizora

Kapital, imovina i obaveze							mil. KM
KREKA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	99,7	73,3	75,8	35,9	12,2	2,3	-97,4
Vlasnički kapital	159,6	174,6	197,4	214,7	230,0	253,1	93,5
Ak. gubitak i rezerve	-59,9	-101,4	-121,6	-178,8	-217,8	-250,8	-191,0
Imovina	282,8	262,5	260,8	249,8	237,5	234,7	-48,1
Obaveze	183,1	189,3	185,0	213,9	195,6	232,4	49,3
ĐURĐEVİK	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	25,8	27,0	23,0	26,6	24,8	26,7	0,9
Vlasnički kapital	19,5	19,5	21,0	22,2	23,7	31,0	11,5
Ak. gubitak i rezerve	6,3	7,5	1,9	4,4	1,2	-4,3	-10,6
Imovina	55,5	59,9	53,0	52,7	47,9	52,7	-2,7
Obaveze	29,7	32,8	30,0	26,2	23,1	26,0	-3,7
KAKANJ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	49,8	43,8	33,5	40,4	49,5	50,6	0,8
Vlasnički kapital	7,5	7,5	7,5	15,6	15,6	29,1	21,6
Ak. gubitak i rezerve	42,3	36,3	26,0	24,8	33,8	21,5	-20,9
Imovina	123,4	128,6	131,3	141,7	152,9	158,4	35,0
Obaveze	73,6	84,8	97,8	101,2	103,5	107,9	34,3
BREZA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	11,0	0,5	-5,2	-2,4	1,5	24,6	13,5
Vlasnički kapital	13,3	13,3	13,7	14,0	18,2	37,3	24,0
Ak. gubitak i rezerve	-2,3	-12,9	-18,9	-16,4	-16,7	-12,8	-10,4
Imovina	62,6	60,8	60,3	64,4	70,1	111,7	49,1
Obaveze	51,6	60,4	65,5	66,8	68,6	87,1	35,5
ZENICA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	163,4	146,3	140,1	138,8	142,5	127,2	-36,2
Vlasnički kapital	188,0	174,3	179,7	184,2	190,6	194,1	6,1
Ak. gubitak i rezerve	-24,6	-28,0	-39,5	-45,4	-48,1	-66,9	-42,3
Imovina	236,9	227,5	230,6	238,8	241,8	236,2	-0,7
Obaveze	73,4	81,2	90,5	100,0	99,3	109,0	35,5
GRAČANICA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	33,0	33,4	33,7	35,4	36,0	37,6	4,6
Vlasnički kapital	28,8	28,8	28,8	28,8	28,9	29,0	0,2
Ak. gubitak i rezerve	4,2	4,6	4,9	6,6	7,2	8,6	4,4
Imovina	41,4	38,9	38,1	40,2	40,3	42,5	1,2
Obaveze	8,4	5,5	4,4	4,8	4,3	4,9	-3,5
BILA	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	0,3	0,9	1,4	2,3	4,5	3,7	3,4
Vlasnički kapital	1,1	0,3	0,6	1,8	3,2	3,3	2,2
Ak. gubitak i rezerve	-0,8	0,6	0,8	0,6	1,3	0,4	1,2
Imovina	11,8	12,4	13,6	17,7	24,9	28,3	16,4
Obaveze	11,6	11,5	12,2	15,4	20,3	24,6	13,1
UKUPNO	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014-2009
Kapital i rezerve	383,1	325,2	302,2	277,0	271,0	272,7	-110,4
Vlasnički kapital	417,8	418,3	448,7	481,3	510,1	577,0	159,2
Ak. gubitak i rezerve	-34,7	-93,1	-146,5	-204,3	-239,1	-304,3	-269,6
Imovina	814,4	790,6	787,7	805,2	815,4	864,6	50,2
Obaveze	431,3	465,4	485,5	528,2	544,4	591,8	160,5

Ocjena poslovanja

Dodatni razlog za zabrinutost i nezadovoljstvo postignutim rezultatima su izvještaji nezavisnog revizora i Odbora za reviziju iz kojih, za većinu rudnika, važe sljedeće konstatacije:

- kontinuirano poslovanje s gubitkom i problem likvidnosti što može uzrokovati neizvjesnost nastavka poslovanja,
- veliki iznos akumuliranog gubitka i značajan gubitak u odnosu na osnovni kapital,
- velike obaveze (prema državi, dobavljačima i kreditorima),
- potencijalne (neiskazane) obaveze (sudski sporovi, kamate, koncesije, rekultivacije...),
- precjenjena imovina.

Bitna konstatacija koja u značajnoj mjeri važi za većinu rudnika je:

- kada bi se u potpunosti primjenili MRS i iskazale sve obaveze i troškovi-rashodi, te provela procjena vrijednosti stalnih sredstava iskazani gubitak, kao i obaveze bili bi znatno veći, a to bi značajno umanjilo kapital, odnosno postojanje istog bi bilo neizvjesno.

U revizorskim izvještajima za 2014. godinu za tri rudnika (Đurđevik, Breza, Gračanica) dato je mišljenje sa rezervom, a za četiri rudnika (Kreka, Kakanj, Zenica, Bila) iskazano je suzdržano mišljenje.

Iz ocjene stanja implementacije aktivnosti i mjera može se dijelom dobiti odgovor zašto ostvareni efekti nisu u korelaciji sa obimom poduzetih mjera i izdvojenih sredstava, te zašto je stanje lošije od očekivanog i planiranog.

Neki od najznačajnijih problema su:

- rast troškova zaposlenih (pad produktivnost),
- spora realizacija ulaganja po osnovu dokapitalizacije (do kraja 2014. utrošeno je 130,1 mil.KM ili 60% od odobrenih 216,1 mil.KM),
- sporost u realizaciji nabavki (problemi uslovljeni dijelom i slabostima Zakona o JN),
- zanemariv odziv za poticajne otpremnine,
- nerealni planovi uz nedostatak potrebnih mjera,
- sporost i nedovoljan kvalitet u realizaciji odluka, naloga i smjernica Vladajućeg društva,
- način praćenja i izvještavanja (više statistički, manje analitički, neadekvatne korektivne mjere),
- nedefinisana politika ulaganja (trebala bi biti politika ulaganja koncipirana na analizama opravdanosti i cilju postizanju što bržeg poboljšanja poslovanja, strukturirano ulaganje po namjeni i pogonima, te u skladu sa potrebama termoelektrana),
- nedostatka pomoćne mehanizacije,
- troškovi za korištenje usluga trećih lica,

- nedovoljno iskorišten prostor za racionalizacije-smanjenje troškova,
- nerealizirane organizacione promjene,
- kadrovska politika.

Svi prethodno navedeni podaci i pokazatelji ilustriraju nalaze nezavisnog revizora koji za većinu rudnika skreće pažnju da:

- kontinuirano posluju sa gubitkom iz operativnih aktivnosti i susreću se sa problemom likvidnosti, što može uzrokovati neizvjesnost nastavka poslovanja.

Stanje obaveza: prema državi, dobavljačima i kreditorima na kraju 2014. iznosilo je 592 mil.KM. U ove obaveze nisu uključene potencijalne obaveze po osnovu kamata, koncesija, rekultivacije, sudskih sporova i sl. S druge strane, dio ovih obaveza treba biti izmiren od strane države po osnovu Zakona o finansijskoj konsolidaciji (preostalo 38,2 mil.KM FBiH i 104,3 mil.KM kantoni). Bez ovih iznosa obaveze rudnika 449 mil.KM.

Nepovoljna je i struktura obaveza jer se najveći dio odnosi na kratkoročne obaveze (509 mil. KM), te odnos tih obaveza prema kratkoročnoj imovini (74 mil.KM).

Ukupna imovina na dan 31.12.2014. iznosila je 865 mil. KM. Moguće je da postoje značajna odstupanja iskazane materijalne imovine od fer tržišnih vrijednosti, odnosno da evidentirane vrijednosti stalnih sredstava ne odražavaju objektivno stanje.

Ukupni kapital na kraju 2014. iznosio je 273 mil. KM i umanjen je za 110 mil. KM u odnosu na 2009. Uvažavajući nalaze revizora, postoji vjerovatnoća da bi kapital bio dodatno znatno umanjen kada bi se u potpunosti primjenio MRS, odnosno iskazale sve obaveze i troškovi-rashodi, te provela procjena vrijednosti stalnih sredstava.

Kod većine rudnika je došlo do rasta troškova zaposlenih, što je stavka sa najvećim udjelom u ukupnim troškovima. U prosjeku trošak zaposlenih u 2014. predstavlja 77% ostvarenog prihoda, što je pogoršanje u odnosu na 63% iz 2009. Ovaj pokazatelj je naročito loš u slučaju Breze i Zenice.

INDIKATORI	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Proizvodnja (t) / zaposleni / mjes	41	40	46	47	43	43
Proizvodnja (GJ) /zaposleni / mjes	500	470	554	555	527	506
Prihod (KM) / zaposleni / mjes	2.660	2.601	3.028	3.055	3.114	2.800
Trošak zaposlenih / zaposleni / mjes	1674	1708	2073	2207	2251	2160
Trošak zaposlenih / ukupno prihod	0,63	0,66	0,68	0,72	0,72	0,77
Troškovi zaposlenih (KM) / t	40	43	45	47	52	50

Pregled pokazatelja za 2014. godinu po rudnicima pokazuje i značajne razlike indikatora poslovanja između rudnika.

Ostvarenje 2014.		Gračanica Đurđevik	Kreka	Kakanj	Breza	Bila	Zenica	ukupno	
Proizvodnja	000 t	349	466	1.871	1.100	456	177	292	4.710
Broj zaposlenih		199	945	3.010	1.906	1.262	354	1.469	9.145
Mjes. proizvodnja po zaposlenom	t	146	41	52	48	30	42	17	43
Mjes. proizvodnja po zaposlenom	GJ	1.473	606	492	597	392	622	290	506
Mjesečna prihod po zaposlenom	KM	7.999	3.282	2.621	3.162	2.046	3.836	2.080	2.800
Mjesečni trošak po zaposlenom	KM	3.111	2.163	2.038	2.325	2.192	2.079	2.058	2.160
Trošak zaposlenih / ukupan prihod		39%	66%	78%	74%	107%	54%	99%	77%

Uvažavajući navedene podatke i negativan trend određenih pokazatelja, evidentno je da u daljem poslovanju rudnika neophodno poduzeti niz korektivnih mjera u cilju:

- sprječavanja prijeteće platežne nesposobnosti rudnika i
- poštivanja zakonskih obaveza u vezi izmirivanja obaveza.

U tom cilju je na kraju ove analize su date zajedničke preporuke ciljeva, aktivnosti i mjera za sve rudnike, ali za određene rudnike će biti neophodne posebne mjere i izrada programa sanacije.

Proizvodnja - trenutno stanje

Proizvodnja je jedna od osnovnih elektroprivrednih djelatnosti koje obavlja EP BiH i obavlja se u tri proizvodna pogona: TE Tuzla, TE Kakanj i HE na Neretvi, kao i u tri distributivne podružnice koje upravljaju malim hidroelektranama (ED Bihać, ED Tuzla i ED Sarajevo). Ukupna instalirana snaga proizvodnog portfolija EP BiH iznosi 1.682 MW, od čega 517 MW ili 31% čine hidroelektrane, dok 1.165 MW ili 69% čine termoelektrane. Udio HE u godišnjoj proizvodnji, u prosjeku za petogodišnji period, iznosio je 22%. Ostvarena proizvodnja u 2014. godini iznosila je 7.404 GWh, od čega 5.787 GWh u termoelektranama, a 1.617 GWh u hidroelektranama.

Od sedam blokova u obje termoelektrane samo je jedan blok mlađi od 30 godina. Zbog toga su na svim blokovima izvršene određene rekonstrukcije i revitalizacije sa osnovnim ciljem produženja životnog vijeka i poboljšanja pouzdanosti i energetske efikasnosti, te ublažavanje uticaja na okoliš.

Rekonstrukcije/modernizacije postrojenja su dovele do poboljšanje postojećih i uvođenje nekih novih tehnologija na pojedinim postrojenjima, a značajna sredstva su uložena za smanjenje emisija, prevashodno NO_x i čvrstih čestica (PM). Nedavne rekonstrukcije/modernizacije na postojećim termoblokovima na ugali rezultirale su određenim smanjenjem emisija. Ipak, i pored dosadašnjih napora, emisije SO₂ i NO_x i dalje su visoke, posebno emisija SO₂ i NO_x iz TE Kakanj.

Upoređujući vrijednosti ostvarenih emisija na postojećim termoblokovima EP BiH sa graničnim vrijednostima emisija (GVE) prema EU direktivama, evidentno je da su neke koncentracije (prevashodno SO₂) visoke (posebno u TE Kakanj), ali i da su modernizacije termoblokova izvršene u prethodnom periodu doprinijele smanjenju

emisije zagađujućih materija, odnosno približavanju koncentracija emisija graničnim vrijednostima prema direktivama.

To se prevashodno odnosi na koncentracije NO_x i čvrstih čestica. U slučaju emisija čvrstih čestica, na blokovima 5 i 6 u TE Kakanj u potpunosti su ispunjeni zahtjevi GVE prema direktivama. Na blokovima u TE Tuzla, na osnovu efekata modernizacije elektrofilterskih postrojenja, to je moguće postići odgovarajućim pogonom kotla i elektrofiltera.

Pored proizvodnje električne energije, u postrojenjima TE Tuzla i TE Kakanj, obezbijeđena je u određenoj mjeri i kogeneracija električne i toplinske energije, čime je omogućeno i daljinsko grijanje Tuzle, Lukavca i Kaknja. U perspektivi ovaj oblik povećanja iskorištenja primarnog energenta u TE Tuzla i TE Kakanj trebao bi doživjeti značajnu ekspanziju, u vidu proširenja daljinskog grijanja postojećeg konzuma, te uspostavljanja daljinskog grijanja novog okolnog konzuma u narednom periodu.

Novi proizvodni objekti – kandidati za izgradnju

Novi/zamjenski termoblokovi

Pored provedenih i planiranih projekata revitalizacije/modernizacije postojećih proizvodnih jedinica, u cilju daljeg osiguranja baznog dijela proizvodnje EP BiH, obezbjeđenja dugoročnog kontinuiteta u radu rudnika, zadovoljenja ograničenja emisija na nivou EP BiH kao cjeline, te daljeg povećanja energetske efikasnosti proizvodnje, prioritet za EP BiH je realizacija aktivnosti izgradnje zamjenskih termoblokova.

U prvoj fazi investicionog ciklusa za nove termoblokove, prioritet je izgradnja novog zamjenskog kogenerativnog bloka 7-TE Tuzla, te izgradnja novog zamjenskog kogenerativnog bloka 8-TE Kakanj.

Izgradnja i ulazak u pogon ovih termoblokova je od strateškog značaja za EP BiH, jer će ti kapaciteti omogućiti:

- osiguranja kontinuiteta proizvodnje i ostvarenja dugoročnog elektroenergetskog Bilansa,
- obezbjeđenja kontinuiteta rada rudnika,
- povećanja energetske efikasnosti i
- smanjenja emisija polutanata i CO₂.

Povećanje neto efikasnosti termoblokova je od posebnog značaja za konkurentnost djelatnosti proizvodnje na tržištu. Sa druge strane, povećanje efikasnosti će doprinijeti očuvanju raspoloživih resursa, odnosno uštedi primarne energije, kako na nivou EP BiH tako i na nivou cijele BiH.

Nove hidroelektrane

Pored zamjenskih termoenergetskih kapaciteta koji su neophodni za osiguranje baznog dijela proizvodnje i kontinuiteta u radu rudnika, strateški cilj EP BiH je kontinuirano povećanje proizvodnih kapaciteta na bazi obnovljivih izvora. U ovom trenutku, obzirom na neiskorišteni hidro potencijal i razvojne aktivnosti koje su do sada poduzete, najveći broj planiranih i potencijalnih projekata odnosi se na hidroelektrane.

U narednom četvorogodišnjem periodu priritet je početak gradnje HE Vranduk i HE Janjići te stvaranje pretpostavki za izgradnju HE Kovanići. Dodatno treba ocijeniti mogućnosti i pripremiti planove za realizaciju hidroenergetskih projekata na gornjem toku Neretve, kao i otvoriti dijalog o mogućnosti realizacije projekta HE Ustikolina. Paralelno bi trebalo započeti realizaciju projekta HE Una Aneks, I fazu gradnju malih HE na Neretvici, te stvoriti pretpostavke za izgradnju još nekoliko malih hidroelektrana.

Vjetroelektrane

U okviru dugoročnih planova, biće neophodno uskladiti planirane kapacitete u vjetroelektranama sa kapacitetima baznih elektrana i vršnim opterećenjima u elektroenergetskom sistemu, budući da se mora uvažavati pouzdanost i sigurnost sistema u svakom trenutku, pa i u onom kada zbog nedostatka vjetra nema proizvodnje iz vjetroelektrana, ili je ona značajno manja od moguće.

O stvarnom, a ujedno i isplativom vjetropotencijalu na području BiH, moguće je govoriti samo kao rezultatima proračuna i analiza baziranim na realnim mjernim vrijednostima karakteristika vjetra na razmatranim lokacijama. EP BiH provodi mjernu kampanju sa ciljem ispitivanja i definisanja vjetropotencijala na različitim lokalitetima.

Trenutno je u aktivnoj upotrebi 12 mjernih stanica za mjerenje vjetropotencijala, koje su opremljene odgovarajućim brojem anemometara, pokazivačem smjera, senzorima za mjerenje atmosferskog pritiska, temperature i relativne vlažnosti zraka u skladu sa važećim standardima i preporukama iz predmetne oblasti. Sa svake mjerne stanice aktivno se prate i prikupljaju mjerni rezultati i vrši se njihova preliminarna obrada.

Dosadašnje analize rezultirale su odabirom lokaliteta za potencijalnu izgradnju vjetroelektrana, ukupnog kapaciteta 281 MW, odnosno ukupne proizvodnje od 595 GWh, na lokacijama Podveležje, Vlašić, Medveđak, Rostovo, Bitovnja, Zukića Kosa i Borisavac.

Prioritet za naredni četvorogodišnji period je izgradnja VE Podveležje za koju je zatvorena finansijska konstrukcija, te početak izradnje VE Vlašić za koju je u završnoj fazi izrada investicione dokumentacije sa istražnim radovima i idejnim projektom i inicijalno osigurana finansijska podrška.

Kogeneracija

Kogeneracija električne i toplinske energije promovirane se u svim strateškim dokumentima za energetiku EU kao jedna od primarnih mjera za povećanje energetske efikasnosti i smanjenje emisije CO₂. Osim toga, primjena kogeneracije nalaže se i kroz legislativu EU. Tako se u LCPD navodi da kombinovana proizvodnja toplotne i električne energije predstavlja korisnu mogućnost za značajno poboljšanje opšte efikasnosti u korištenju goriva.

BiH je kroz Ugovor o Energetskoj zajednici preuzela obavezu transponiranja u svoje zakonodavstvo dijela pravne stečevine EU, kao i njihovu implementaciju u praksi. Zakon o električnoj energiji u FBiH nalaže da je strateški interes FBiH izgradnja kapaciteta na OIE i učinkovite kogeneracije.

Svijest o potrebi razvoja i realizacije projekata kogeneracije je posebno porasla u posljednje vrijeme u svjetlu ekonomskih i okolinskih koristi kogeneracijske proizvodnje kroz efekte:

- povećanja energetske efikasnosti i
- smanjenja emisija i zagađenja.

S druge strane, osim poboljšanja okolinskih prilika, šira društvena zajednica ima koristi implementacije projekata proširenja kogeneracije u termoelektranama i daljinskog grijanja, koja se ogleda kroz:

- poboljšanje sigurnosti i kvaliteta opskrbe toplinskom energijom potrošača i
- osiguran plasman uglja iz rudnika kao domaćeg resursa i očuvanje radnih mjesta.

U TE Tuzla i u TE Kakanj vrši se kogeneracija električne i toplinske energije, čime je omogućeno daljinsko grijanje gradova Tuzla i Lukavac iz TE Tuzla, te grada Kakanja iz TE Kakanj. S obzirom da postoje mogućnosti šire upotrebe toplotne energije iz postojećih kapaciteta, u EP BiH je niz godina prisutna ideja o proširenju toplinske mreže i na druge gradove smještene u blizini postojećih termoelektrana. Mogući projekti daljinskog grijanja odnose se na Živinice iz TE Tuzla, te Zenicu, Visoko i Sarajeva iz TE Kakanj.

Sa općinom Živinice početkom decembra 2015. potisan je sporazum s ciljem realizacije izgradnje toplovoda iz TE Tuzla. U završnoj fazi je izrada studije o mogućnosti izgradnje toplovoda iz TE Kakanj do Sarajeva, a slična studija je izrađena i za Zenicu 2012. godine.

Rezime za djelatnost proizvodnje

Tržište električne energije je formalno otvoreno od 01.01.2015. što je značajan uticajni faktor na djelatnost proizvodnje EP BiH. Kupci mogu birati snabdjevača od kojeg će kupovati električnu energiju na nereguliranom otvorenom tržištu. Zbog toga prva odrednica za razvoj djelatnosti proizvodnje odnosi se na konkurentnost.

S obzirom na obaveze transpozicije regulative EU u domaće zakonodavstvo koja se odnosi na okoliš, obnovljive izvore energije (OIE) i energetske efikasnost, druga odrednica koja usmjerava razvoj proizvodne djelatnosti je okolinska prihvatljivost.

Vodeći računa o navedenom opći cilj EP BiH u djelatnosti proizvodnje može biti formulisana na sljedeći način:

- biti konkurentan i zadovoljiti okolinske standarde

Konkurentnost zahtjeva visoku produktivnost i reduciranje troškova. Na troškove će najviše uticati troškovi uglja, naknada i dažbina, a dugoročno i troškovi vezani za emisiju CO₂. To određuje prioritete pravce djelovanja:

- rast energetske efikasnosti što donosi snižavanje potrebnih ulaznih sirovina i emisija, a time i troškova,
- prestrukturiranje rudnika u cilju dobivanja uglja po što nižoj cijeni.

Okolinski aspekt odnosi se prije svega na obavezu implementacije EU regulative o:

- emisijama u zrak,
- energetske efikasnosti i
- učešću OIE u finalnoj potrošnji energije.

Sve navedeno moguće je realizirati strategijom zasnovanom na korištenju domaćih resursa, kako fosilnih goriva tako i obnovljivih. Stoga aktivnosti i projekti EP BiH koji će biti prioritet odnose se na:

- izgradnju novih zamjenskih termoblokova koji zadovoljavaju kriterije graničnih vrijednosti emisija i minimalne energetske efikasnosti (Tuzla 7 i Kakanj 8),
- zaustavljanje i ograničavanje sati radi postojećih blokova,
- modernizaciju odabranih postojećih blokova uz izgradnju postrojenja za odsumporavanje i denitrifikaciju u skladu sa Nacionalnim programom redukcije emisija (NERP),
- izgradnju novih elektrana koje koriste obnovljive izvore (HE Vranduk, HE Janjići, VE Podveležje, VE Vlašić,),
- stvaranje pretpostavki za izgradnju HE Una Aneks, HE Kovanići, Gornja Neretva, male hidroelektrane, fotonaponska postrojenja
- korištenje biomase (kosagorijevanje u termoelektranama) i
- kogeneracija – proizvodnja toplotne energije, uključivo gradnju toplovoda radi širenja toplotnog konzuma (Živinice, Sarajevo, Visoko, Zenica).

Distribucija - trenutno stanje

Djelatnost distribucije električne energije je jedna od elektroprivrednih djelatnosti koju EP BiH obavlja na području sedam kantona, a organizovana je kroz pet podružnica Elektro distribucije: Bihać, Mostar, Sarajevo, Tuzla i Zenica.

Djelatnost distribucije podrazumjeva:

- pogon,
- upravljanje,
- održavanje,
- izgradnju i razvoj distributivnog sistema i
- priključivanje novih kupaca i proizvođača.

Zakon o električnoj energiji je propisao da distributivni sistem mora biti dostupan svim korisnicima na objektivna, transparentna i nediskriminirajuća načina, kao i da ODS koji je u sastavu vertikalno integrisanog preduzeća treba da funkcioniše nezavisno u pogledu:

- pravnog oblika,
- organizacije i
- donošenja odluka.

Osnovni elementi razvoja distributivne mreže

Kriteriji i ciljevi

Planiranje razvoja distributivnih mreža mora zadovoljiti veliki broj ciljeva, koji često predstavljaju kompromis između kriterija ekonomičnosti i kriterija kvaliteta isporuke električne energije.

Kriterij ekonomičnosti distributivnog sistema podrazumijeva optimalnu gradnju i pogon sistema uz minimalne troškove, dok kriterij kvaliteta podrazumijeva kvalitet električne energije, pouzdanost isporuke, efikasnost i zaštitu okoliša. Osim toga, svi ciljevi se moraju postići uz transparentan i nepristrasan pristup u odnosu na sve subjekte koji koriste distributivnu mrežu.

Razvoj distributivne mreže i izbor osnovnih konceptijskih postavki i rješenja zasniva se na analizi postojećeg stanja distributivnih objekata i prognozi porasta potrošnje električne energije i vršne snage, te očekivanog trenda rasta broja novih kupaca i proizvođača.

U tom kontekstu, u slučaju djelatnosti distribucije u EP BiH, najvažnija pitanja su:

- izbor naponskih nivoa,
- utvrđivanje osnovnih rješenja oblikovanja distributivne mreže,
- primjena savremenih sistema mjerenja električne energije i
- korištenje pratećih sistema za daljinsko upravljanje i IKT tehnologija.

Postavljanje globalnih (strateških) smjernica razvoja distributivne mreže ima za cilj:

- stvaranje tehničkih uslova za priključenje novih krajnjih potrošača/proizvođača i kvalitetnu distribuciju električne energije za postojeće korisnike distributivne mreže u skladu sa odredbama Opštih uslova za isporuku električne energije,
- funkcionalne promjene naponskih nivoa i koncepcije distributivne mreže,
- sanacija naponskih prilika, povećanje sigurnosti i pouzdanosti distribucije električne energije i dovođenje kvaliteta isporuke električne energije u okvire norme EN50160,
- zadovoljenje zakonskih obaveza u pogledu kvaliteta mjerenja električne energije,
- zadovoljenje zakonskih obaveza u pogledu zaštite i uticaja na okolinu,
- strukturne promjene u mreži za povećani prihvata distribuirane proizvodnje i
- tehnološki razvoj i usklađivanje s naprednim tehnološkim platformama iz područja distributivnih mreža (Smart Grids).

Osnovni cilj distributivne djelatnosti je poboljšati kvalitet isporuke i pružiti usluge korisnicima mreže na efikasan i ekonomičan način. Indikatori koji sublimiraju većinu ciljeva su standardni pokazatelji pouzdanosti i stepen gubitaka.

Prioritetna opredjeljenja za razvoj distributivne mreže

Za razvoj distributivne mreže izdvajaju se četiri ključne oblasti:

- prelazak na naponski nivo 20 kV,
- skraćivanje NN mreže,
- uvođenje inteligentnih mjernih sistema i
- automatizacija uz primjenu IKT tehnologija.

Stoga razvojni planovi treba da budu usmjereni na sljedeće najvažnije aspekte:

- Prevažilaženje problema u zastoju razvoja prenosne 110 kV mreže u cilju brže izgradnje nedostajućih TS 110/x kV, odnosno zaustavljanju daljeg razvoja 35 kV mreže,
- Izgradnja novih elektrodistributivnih objekata u skladu sa potrebama proširenja konzuma i povećanja sigurnosti napajanja krajnjih potrošača/proizvođača, odnosno kvaliteta isporučene električne energije,
- Interpolacija transformatorskih stanica SN/NN u cilju skraćivanja dužina NN distributivnih vodova,
- Realizacija kapitalnih projekata iz programa prelaska na 20 kV naponski nivo, odnosno postepenu zamjenu naponskih nivoa 35 i 10 kV jedinstvenim SN nivoom 20 kV,
- Ugradnja savremenih mjernih uređaja s mogućnošću dvosmjerne komunikacije na obračunskim mjernim mjestima korisnika distributivne mreže i uvođenje sistema daljinskog očitavanja i upravljanja brojilima električne energije,
- Automatizacija postrojenja i mreže i uvođenje ED objekata u SCADA/DMS/OMS sistem, te značajnija primjena informaciono-komunikacionih tehnologija,
- Strukturne promjene u mreži za povećani prihvata distribuirane proizvodnje,
- Ulaganja u nova tehnološka rješenja elemenata mreže i postrojenja (Smart Grid).

Rezime za djelatnost distribucije

Djelatnost distribucije u narednom kratkoročnom periodu biće reorganizirana i prestrukturirana na način da, kao preduzeće u vlasništvu EP BiH, funkcionira nezavisno u pogledu pravnog oblika, organizacija i donošenja odluka. U budućem preduzeću koje će imati funkciju Operatora distributivnog sistema (ODS) obavljajući se samo djelatnosti distribucije što podrazumjeva pogon, upravljanje, održavanje, izgradnju i razvoj distributivnog sistema, te priključivanje novih kupaca i proizvođača.

Pored formalnog prilagođavanja zahtjevima regulative i izvršavanja osnovnih nadležnosti (korištenje mreže i priključci), budući ODS će morati posvetiti posebnu pažnju na:

- pouzdanost rada distributivnog sistema i kvalitet električne energije,
- pružanje informacija korisnicima koje su potrebne radi pristupa i korištenja mreže,
- pripremu kratkoročnih i dugoročnih planova razvoja i izgradnje mreže.

Za razvoj distributivne mreže izdvajaju se četiri ključne oblasti:

- prelazak na naponski nivo 20 kV,
- skraćivanje NN mreže,
- uvođenje inteligentnih mjernih sistema i
- automatizacija uz primjenu IKT tehnologija.

Strategija i planovi treba da budu usmjereni na te oblasti uz sljedeći pristup:

- Dosljedno i sistematski provoditi strategiju prelaska mreže i objekata na direktnu transformaciju 110/20 kV.
- Razvoj distributivne mreže provoditi na način da se obezbijede kapaciteti za priključenje novih potrošača/proizvođača i kvalitetno distribuiranje električne energije za postojeće korisnike distributivne mreže u skladu sa odredbama Opštih uslova.
- Ugrađivati u većem obimu TS 10(20)/0,4 kV male snage u postojeću mrežu radi skraćivanja izvoda niskog napona.
- Nastaviti osavremenjavanje i implementaciju mjerne infrastrukture u skladu sa konceptom naprednih distributivnih sistema.
- U okviru centara upravljanja realizovati savremeni informacioni sistem za daljinski nadzor i upravljanje, SCADA/DMS/OMS sistem nad SN mrežom i omogućiti da se izvrši integracija postojeće ugrađene opreme za automatizaciju u okviru SN mreže. Istovremeno osigurati preduslove za integraciju opreme koja će se u narednom periodu ugrađivati, sa ciljem da se u značajnoj mjeri poveća stepen automatizacije SN mreže.
- Razvoj poslovnog informacionog sistema koncipirati da omogući i podrži poslovne procese u uslovima izdvojene i neovisne ED djelatnosti i otvaranja tržišta električne energije. Poslovni informacioni sistem mora da obuhvati sve poslovne procese i funkcionalnosti koje su potrebne za efikasno i efektivno obavljanje poslova operatora distributivnog sistema.
- Primjenjivati savremene tehnologije i provoditi usklađivanje s naprednim tehnološkim platformama iz područja distributivnih mreža (Smart Grids).
- Donijeti dugoročne planove razvoja i planove ulaganje po područjima.

Snabdijevanje i trgovina

Tržište električne energije

Djelatnost snabdijevanja električnom energijom podrazumjeva isporuku električne energije krajnjim kupcima, a djelatnost trgovine obuhvata kupoprodaju električne energije isključujući prodaju krajnjem kupcu.

Od 1.1.2015. pravo snabdijevanja po reguliranim uslovima imaju samo domaćinstva i kupci na 0,4 kV (univerzalna usluga), a svi ostali moraju odabrati snabdjevača na tržištu. Ove okolnosti ukazuju da je snabdijevanje djelatnost koja zahtjeva značajne promjene i da će biti pod snažnim uticajem liberalizacije tržišta, deregulacije i pojave konkurencije. To znači bitnu promjenu za EP BiH koja će od pozicije jedinog snabdjevača na određenom području postati samo jedan od mnogih snabdjevača koji će se boriti po tržišnim uvjetima za kupce. To iziskuje suštinske promjene u poslovnoj politici i načinu rada, odnosno traži brzo prilagođavanja i tranziciju sa reguliranog ka tržišnom poslovanju.

Veleprodajno tržište u BiH funkcioniše putem bilateralne trgovine, koja je zasnovana na tenderskoj kupoprodaji uglavnom za periode od jednog mjeseca do godine, kratkoročnim ugovorima dan unaprijed ili satnim ugovorima u toku dana koje se odnose na unutrašnju trgovinu i izvoz ili uvoz.

Maloprodajni dio tržišta je u nadležnosti entitetskih organa i regulatora. Iako su entitetski regulatori izdali više od 20 licenci koje omogućavaju snabdijevanje krajnjih kupaca, te donijeli propise koji omogućavaju kvalificiranim kupcima pravo promjene snabdjevača, i dalje samo tri elektroprivrede vrše snabdijevanje krajnjih kupaca, uz par izuzetaka.

EP BiH nakon zadovoljenja potreba krajnjih kupaca, raspolaže sa značajnim količinama električne energije koje prodaje na veleprodajnom tržištu.

U posljednjih pet godina u prosjeku je ta prodaja iznosila 2.624 GWh godišnje, što predstavlja udio od 37,6% od ukupnog obima prodaje. U odnosu na ostvarenu prosječnu proizvodnju u prethodnih pet godina (7.172 GWh) ova prodaja predstavlja 36,6%.

Ovom prodajom u prethodnih pet godina ostvaren je prosječni godišnji prihod trgovine od 251 miliona KM, što predstavlja 29% u odnosu na ukupni prihod od električne energije.

S obzirom da su količine električne energije raspoložive za prodaju na tržištu značajne, te da prihod od prodaje tih količina značajno utiče na poslovni rezultat EP BiH, važno je obezbijediti da se plasman ove energije zaštiti od različitih rizika.

U posljednjih nekoliko godina kontinuiran je pad cijena na berzama, a uzroci su najvećim dijelom posljedica finansijske krize i recesije, smanjenja potrošnje i potražnje električne energije, ali i uticaj ekspanzije izgradnje i rasta proizvodnje iz obnovljivih izvora poboljšanja efikasnosti u korištenju energije.

Ciljevi za djelatnosti snabdijevanja i trgovine

Snabdijevanje

Kako će vremenom udio tržišnog snabdijevanja postajati sve veći znači da će konkurentnost u pogledu cijena i efikasnost u vršenju usluga biti imperativ u poslovnoj politici.

Ta transformacija sa regulisane i monopolske pozicije ka tržišnoj utakmici određuje osnovni strateški zadatak EP BiH u djelatnosti snabdijevanja - da bude spremna da odgovori zahtjevima vezanim uz otvaranje tržišta i dolazak konkurencije. To znači definiranje pristupa za očuvanje trenutne tržišne pozicije i proširenja djelovanja u BiH i regiji.

Također, kako za tržišni tako i regulirani dio djelatnosti snabdijevanja, neophodno je dostići europske standarde koji se traže u pogledu visokog nivoa zaštite kupaca (npr. transparentnost ugovornih uslova, pružanje informacija, načini rješavanja sporova).

Snabdjevač mora biti spreman da djeluje tržišno, što znači brz odziv u odnosima sa kupcima, kao i da ponudi dodatne usluge, savjetovanje i posredovanje u rješavanju svih pitanja za kupca na jednom mjestu. Treba da djeluje proaktivno imajući na umu otvaranje tržišta i dolazak konkurencije. Snabdjevač mora biti spreman da se tržišno nadmeće sa konkurencijom i mora se pripremiti za to (dinamičko nuđenje seta tarifa i paketa usluga, moderni IT sistemi prilagođeni tržišnom načinu poslovanja, ljudski resursi, marketing...).

Trgovina

U djelatnosti trgovine potrebna je transformacija koja će EP BiH umjesto prodavca vlastite proizvodnje na bilateralnom tržištu učiniti veleprodajnim trgovcem koji će kupovati i prodavati energiju kako na bilateralnom, tako i na organiziranom tržištu, uključivo i finansijsko tržište.

Pored fizičkog tržišta, djelatnost trgovine unutar EP BiH treba da obuhvati upravljanje proizvodnjom, uključivo planiranje i dispečiranje, te bude centralna tačka za optimizaciju kompletnog energetskeg portfolija EP BiH, odnosno za kupoprodaju za sve članice ili organizacione jedinice EP BiH, balansiranje i druge usluge na tržištu.

Trgovac, kao i snabdjevač, na otvorenom tržištu mora da djeluje brže i fleksibilnije, uz promptan odziv na dešavanja na tržištu i u odnosima sa drugim trgovcima i snabdjevačima, uz veću automatizaciju procesa i ovlaštenja za djelovanje. U tom cilju biće neophodno savladati nove vještine i osigurati bolju IT podršku, te uticati na izmjene zakonske regulative za trgovinu električnom energijom.

Rezime za djelatnosti snabdijevanja i trgovine

Djelatnost snabdijevanja električnom energijom se nalazi pred velikim izazovom. Mora se ustrojiti na sasvim novi način od onoga u kakvom je unutar čvrsto povezane vertikalno integrisane kompanije.

Ono što će neminovno biti potrebno u narednom periodu je:

- usvajanje novih tržišnih vještina vezanih za ugovaranje, formiranje cijena i prodaju električne energije,
- razvijanje marketinške funkcije i
- nuđenje raznih drugih usluga, koje postaju bitan dio poslovanja kompanija za snabdijevanje krajnjih kupaca na maloprodajnom tržištu.

Najvažniji zadatak djelatnosti snabdijevanja je:

- zadržavanje postojećih i privlačenje novih kupaca električnom energijom

Djelatnost snabdijevanja je ta koja komunicira sa kupcima, i preko njih kupac dobiva sliku o kompaniji, bez obzira da li je snabdjevač zasebna kompanija ili je dio vertikalno integrisane kompanije. Snabdjevač je taj koji mora steći povjerenje kupaca i prilagoditi se potrebama kupaca.

Prepoznatljivost kompanije odnosno brand, prva je bitna stavka u sticanju povjerenja i lojalnosti kupaca. Stiče se kroz:

- kvalitet usluga,
- marketinške aktivnosti i
- uspostavljanje što boljih odnosa sa kupcima.
- Kroz prepoznatljivost kupac stvara sliku o kvaliteti i pouzdanosti kompanije.

Prilagođavanje potrebama kupaca za djelatnosti snabdijevanja posebno dobiva na značaju u uslovima konkurencije. Potrebe kupaca se razlikuju s obzirom na njihovu kategoriju, veličinu i način potrošnje, kao i mogućnost prilagođavanja i upravljanja opterećenjem. Zahtjevi svakog kupca su:

- stabilnost i predvidljivost cijene energije i
- kvalitet usluga.

Ovo ukazuje na potrebu dvosmjerne komunikacije sa kupcima i fleksibilnost u iznalaženju najprimamljivijih ponuda za pojedinačne kupce ili tipske kategorije kupaca.

Snabdjevač mora biti spreman da djeluje tržišno i da se nadmeće sa konkurencijom, što traži brz i fleksibilan odziv u odnosima sa kupcima. Također, kako za tržišni tako i regulirani dio djelatnosti snabdjevanja (univerzalna usluga), neophodno je dostići europske standarde koji se traže u pogledu visokog nivoa zaštite kupaca (transparentnost ugovornih uslova, pružanje informacija, načini rješavanja sporova).

Da bi se djelatnost snabdijevanja na pravi način pripremila za sve ove nadolazeće promjene, bitno je izgraditi sistemski pristup procesu promjena i fokus staviti na ljudske resurse.

Trgovina električnom energijom je pred velikim izazovima uslovljenim dinamičnim promjenama na tržištu i procesima kreiranja globalnih tržišta bez barijera. Stoga je u djelatnosti trgovine potrebna:

- transformacija koja će EP BiH umjesto prodavca vlastite proizvodnje na bilateralnom tržištu učiniti veleprodajnim trgovcem koji će i kupovati i prodavati energiju kako na bilateralnom, tako i na organiziranom tržištu, uključivo i finansijsko tržište.

Pored fizičkog tržišta, djelatnost trgovine unutar EP BiH treba da obuhvati:

- upravljanje proizvodnjom, uključivo planiranje i dispečiranje, te da bude centralna tačka za kupoprodaju za sve članice ili organizacione jedinice EP BiH, balansiranje i druge usluge na tržištu.

Trgovac, kao i snabdjevač, na otvorenom tržištu mora da:

- djeluje brže i fleksibilnije, uz promptan odziv na dešavanja na tržištu i u odnosima sa drugim trgovcima i snabdjevačima, uz veću automatizaciju procesa i ovlaštenja za djelovanje.

Rudarstvo - trenutno stanje

Izveštaji o poslovanju i finansijski iskazi ukazuju na zabrinjavajuću situaciju i negativan trend u poslovanju većine rudnika u odnosu na prethodne godine. Nakon određenih pomaka i poboljšanja u poslovanju koji su ostvareni (sumarno gledajući) u 2011. i 2012. godini, u posljednje dvije godine kod većine rudnika pokazatelji poslovanja su znatno lošiji. Došlo je da pada proizvodnje, povećanja gubitaka i povećanja kratkoročnih obaveza. Ni tokom 2015. godine nije došlo do poboljšanja i trenutna situacije kod većine rudnika je veoma loša.

Za sve rudnike (izuzev Gračanice) vanjski revizori ističu činjenicu da kratkoročne obaveze značajno premašuju kratkoročnu imovinu što ukazuje na postojenje sumnje i neizvjesnosti u pogledu sposobnost rudnika da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Također, uvažavajući značajnost činjenica navedenih u pojedinačnim izvještajima, revizori su za izvještaje za 2014. godinu dali suzdržano mišljenje za 4 rudnika (Kreka, Kakanj, Zenica, Bila), odnosno mišljenje s rezervom za 3 rudnika (Đurđevik, Breza, Gračanica). Jedini rudnik koji je pozitivno poslovao u 2014. godini je Gračanica.

Skoro svi rudnici posluju uz velike poteškoće što se ogleda kroz:

- kontinuirano poslovanje s gubitkom i problem likvidnosti,
- veliki iznos akumuliranog gubitka i značajan gubitak u odnosu na osnovni kapital i
- velike obaveze (prema državi, dobavljačima i kreditorima).

Uzroci takvog stanja su:

- niska produktivnost,
- nepovoljna struktura zaposlenih (visok udio funkcija podrške),
- nedostatak finansijskih sredstava za investiranje i
- tehnološko zaostajanje u procesu eksploatacije uglja.

Ulaganja koja su realizirana prethodnih godina uspjela su samo da djelimično održe kontinuitet proizvodnje kako bi se prvenstveno zadovoljile potrebe elektroenergetskog bilansa.

S druge strane, uglj je jedan od najznačajnijih domaćih energetske resursa koji omogućuje:

- veliki broj radnih mjesta i
- umanjuje energetske ovisnost.

U strukturi proizvodnje električne energije u EP BiH, termoelektrane će i dalje predstavljati temeljni dio proizvodnje, čak i u scenariju intenzivne gradnje kapaciteta na bazi obnovljivih resursa. Deregulacija tržišta zahtjeva rast konkurentnosti, što znači da planovi EP BiH i rudnika treba da budu koncipirani tako da omoguće rudnicima ne samo rast obima proizvodnje, već i poboljšanje efikasnosti i znatno višu produktivost

Uvažavajući veoma loše trenutno stanje i činjenicu da nije bilo rezultata po ranijim planovima, neophodan je drugačiji pristup prestrukturiranja koji podrazumjeva:

- ubrzanje procesa poboljšanja poslovanja rudnika i prestrukturiranja djelatnosti rudarstva sa jasno definiranim nosiocima, ciljevima, rokovima i odgovornostima,
- depolitiziranje kadrovske politike uz stavljanje stručnosti i kompetencija na prvo mjesto i vraćanje u stvarnu nadležnosti organima EP BiH,
- usmjeravanje razvoja djelatnosti rudarstva i investicija na profitabilne i konkurentne rudarske kapacitete, uz zatvranje neproaktivnih i neodrživih pogona.

Ciljevi prestrukturiranja i modernizacije rudnika

Opći ciljevi prestrukturiranja i modernizacije rudnika su:

- Obezbijediti stabilnu proizvodnju potrebnih količine uglja za rad postojećih i budućih blokova u termoelektranama,
- Stvoriti pretpostavke za smanjenje cijena uglja koji se koristi za proizvodnju električne energije, kako bi proizvedena električna energija iz uglja bila konkurentna na liberaliziranom tržištu električne energije,
- Ostvarivati poslovanje bez gubitaka i obezbijediti bolje radne i životne uslove zaposlenih,
- Kroz uspješno poslovanje i razvoj rudarskog i elektroenergetskog sektora ostvariti dobrobit sveukupne društvene zajednice (domaći resursi, radna mjesta, energetska neovisnost, mogućnost izvoza, smanjenje ovisnosti od uvoza energenata).

Vremenski okvir prestrukturiranja rudnika može se podijeliti u dvije 2 faze:

- Prva faza – kratkoročne aktivnosti - konsolidacija pojedinačno svakog rudnika u cilju dostizanja pozitivnog poslovanja svakog rudnika najkasnije u 2016.
- Druga faza – dugoročne aktivnosti - prestrukturiranje djelatnosti rudarstva koje će pratiti proces prestrukturiranja EE sektora i EP BiH i realizacija kapitalnih investicija u strateške rudnike.

Urgentni i kratkoročni ciljevi:

- Sprječavanje prijeteće platežne nesposobnosti rudnika,
- Poštivanja zakonskih obaveza u vezi izmirivanja obaveza,
- Rast produktivnosti i dostizanje pozitivnog poslovanja,
- Rast likvidnosti,
- Smanjenje kratkoročnih obaveza.

Preduslovi za realizaciju ciljeva:

- Rast proizvodnje,
- Rast prodaje uglja ostalim kupcima,
- Smanjenje broja zaposlenih i ukupnih troškova ličnih primanja,
- Promjena strukture zaposlenih (niži udio funkcija podrške),
- Smanjenje materijalnih troškova,
- Ubrzavanje realizacije ulaganja po osnovu dokapitalizacije i donesenih inv. odluka,
- Uspostava nove organizacije za svaki rudnik,
- Donošenje planova novih ulaganja zasnovanih na ocjeni opravdanosti i tehno-ekonomskih efekata, te projekcija dugoročnih potreba tržišta i termoelektrana,
- Rješavanja problematike otkrivke.

Aktivnosti i mjere

Obaveze

- Utvrditi i evidentirati objektivno stanje kratkoročnih i dugoročnih obaveza (prema državi, dobavljačima i kreditorima),
- Utvrditi potencijalne obaveze i izvršiti odgovarajuće rezervacije (sudski sporovi, kamate, koncesije, rekultivacije, GKU, ...),
- Donijeti i implementirati planove za umanjene obaveza.

Kapital

- Analizirati i utvrditi prijedlog za rješavanje pitanje u vezi ukupnog kapitala:
 - način pokrića akumuliranog gubitka,
 - utvrđivanje vlasničkog kapitala,
 - usklađivanje vlasničkog kapitala u statutu i sudskom rješenju,
- Izvršiti neovisnu procjenu imovine,
- Utvrditi imovinu koja se ne koristi i uraditi elaborate za njeno aktiviranje ili prodaju.

Ulaganja

- Pripremiti planove novih ulaganja zasnovane na ocjeni tehno-ekonomske opravdanosti, uz uvažavanje dugoročnih potreba tržišta i termoelektrana.

Politika upravljanja

- Implementirati politiku upravljanja EP BiH zavisnim društvima tako da uloga organa vladajućeg društva bude usmjerena na:
 - strateška i razvojna pitanja,
 - nadzor,
 - reviziju,
 - analizu rezultata,
 - ocjenu rizika poslovanja zavisnih društava.

Nadzor i revizija

U segmentu nadzora i revizije fokusirati se na mjere za urgentno poboljšanje u poslovanju, otklanjanje primjedbi i implementacija preporuka revizora, pri čemu organi rudnika moraju biti odgovorni za realizaciju.

Nova organizacija

Uspostaviti novu organizaciju i sistematizaciju u svim rudnicima zasnovanu na jedinstvenoj metodologiji sa tri ključna segmenta: upravljačke i potporne funkcije, eksploatacija, održavanje i investicije.

Optimizacija broja zaposlenih

- Donijeti programe smanjenja ukupnog broja radnika. Osnovi načini su: prirodnim putem (redovni odlasci u penziju) i putem stimulaturnih otpremnina,
- Uporedo tražiti rješenja u intenzivnijem razvoju novih i pratećih djelatnosti u rudnicima tj. takvih djelatnosti u koje će se moći alocirati određeni broj radnika.

Vrednovanje rada

- Kreirati i implementirati jedinstveni mehanizam za stimulisanje zaposlenih kao još jednog preduslova za uspjeh u poslovanju i prestrukturiranja rudnika,
- Uspostaviti sistem mjerenja uspješnosti organa rudnika na osnovu unaprijed definiranih ciljnih indikatora i vremenske dinamike njihovog dostizanja, uz definirane mehanizme nagrada i sankcija ovisno od stepena realizacije (uključivo i razrješenje),
- Donijeti akt kojim će biti precizno definirano koji postupci (ili nepostupanje) ovlaštenih lica u zavisnom društvima predstavljaju osnov za razrješenje,
- Pokrenuti inicijativu prema Vladi za izmjenu Zakona o plaćama i drugim materijalnim pravima članova organa upravljanja institucija FBiH i javnih preduzeća u većinskom vlasništvu FBiH u cilju utvrđivanja nadležnosti organa vladajućeg društva za navedena pitanja u zavisnim društvima, te definiranja fleksibilnijih poticajnih mehanizama za uspješnost i mehanizama za razrješenje za neuspješnost.

Ovlaštenja

Preispitati način i postupak izbora, predlaganja i imenovanja članova organa u zavisnim društvima, uz izjednačavanje stvarnih i formalna ovlaštenja organa vladajućeg društva.

Izbor optimalnih tehničkih i tehnoloških rješenja eksploatacije

- Da bi se obezbijedio održiv razvoj rudnika uglja, naročitu pažnju posvetiti izboru optimalnih tehničkih i tehnoloških rješenja eksploatacije,
- Izvršiti pravovremeno projektovanje i izbor optimalne koncepcije rješenja rekonstrukcije i modernizacije postojećih rudnika, te razradu, otvaranje i eksploataciju novih radilišta,
- Tehnološka rješenja u razvoju rudnika uglja treba zasnivati na što intenzivnijoj primjeni kompleksne mehanizacije proizvodnih procesa.

Mjere za površinsku eksploataciju

- Površinska eksploatacija zauzima ključno mjesto u procesu proizvodnje uglja i u budućnosti njen udio mora biti sve veći,
- Tehnološku rekonstrukciju rudnika sa površinskom eksploatacijom bazirati na tipizaciji i unificiranju opreme, modernizaciji remonta kroz zamjenu sklopova u plansko-preventivnom postupku, mehanizaciji pomoćnih procesa rada koja će omogućiti optimalno korištenje osnovne opreme, te uvođenje automatizacije transporta,
- U površinskim kopovima u kojima se bilježi ozbiljan zaostatak u skidanju otkrivke, hitno izvršiti rebalans masa i uraditi nova okonturenja kopova.

Mjere za jamsku eksploataciju

- Da bi se obezbijedilo racionalno i efikasno korištenje rezervi uglja, tehnološku rekonstrukciju jamske eksploatacije treba bazirati na koncentraciji proizvodnje,
- Ovo je moguće uvođenjem visokoproduktivne opreme na otkopnim radilištima uz primjenu samohodne podgrade, uvođenjem kontinuiranog transporta uglja od radilišta do izvoza, te mehanizacije dopreme potrošnog materijala i prevoza radnika,
- Za jamske pogone gdje gornje mjere nije moguće realizirati ili nema finansijske održivosti za dalju eksploataciju treba donijeti odluke o postepenom završetku eksploatacije i zatvaranju pogona.

Ujednačavanje kvaliteta uglja

- Ujednačenje kvaliteta uglja koji će se isporučivati termoelektanama u narednom periodu potrebno je podići na viši nivo. Odgovornost za pripremu uglja pripada rudnicima,
- Značajna poboljšanja u kvalitetu uglja iz kopova mogu se postići na svim površinskim kopovima primjenom odgovarajućih standarda rada i mjera poboljšanja:
- Vršiti maksimalnu kontrolu površinskih i podzemnih voda u kopu radi odvodnjavanja i sprečavanja ulaska površinskih voda u kop,
- Primjeniti odgovarajuće tehnike utovara i manipulacije sa ugljem (selektivno otkopavanje).

Rezerve i kvalitet

- Potrebno je što prije provjeriti i utvrditi stanje rezervi svih kategorija, a posebno eksploatacionih, pri čemu treba posebnu pažnju posvetiti definisanju vanbilansnih rezervi i gubitaka pri eksploataciji ležišta uglja, kako bi se imale realne spoznaje o raspoloživosti ugljenih rezervi u rudnicima,
- Rudnici sa manjim ili nedovoljnim stepenom istraženosti ležišta trebaju odmah početi sa programom planiranih istraživanja, uključujući pažljivo uzorkovanje i analizu uglja sa ciljem da se dobiju tačne informacije o ležištu za planiranje i projektovanje buduće eksploatacije,
- Ovo podrazumijeva istražno bušenje, geotehnička i hidrogeološka istraživanja, uzorkovanja uglja i analizu kvalitete.

Produktivnost

- Nivo produktivnosti opreme i rada u rudnicima kritični su faktori za poboljšanje i traže preduzimanje energičnijih mjera u pravcu ostvarenja rentabilnije i ekonomičnije proizvodnje uglja u rudnicima i njegovog transporta do mjesta potrošnje,
- Produktivnost u prosjeku za sve rudnike treba biti udvostručena. Ostvarivanje ovog cilja zahtijeva efikasniju primjenu savremenih rješenja kako u podzemnoj tako i u površinskoj eksploataciji uglja, brzu mehanizaciju i modernizaciju proizvodnih procesa u rudnicima u kojima je to nužno, efikasniju i racionalniju organizaciju rada i bolje korištenje kapaciteta.

Investicioni kapacitet

Sagledavanje poslovanja

Radi sagledavanja sveukupnog poslovanja, te posebno mogućeg obima, načina i dinamike ulaganja, neophodne su dugoročne finansijske projekcije uz koje su potrebne analize koje obuhvataju sagledavanje elektroenergetskog bilansa, plan potreba za ugljem, prognozu prihoda od električne energije, plan ulaganja za tekuće potrebe, plan kapitalnih ulaganja (novi proizvodni i rudarski kapaciteti), plan otplate tekućih kredita, kreditni plan i eksterne izvore za nove kapitalne projekte.

Ove projekcije i planovi su podloge za izradu projekcija finansijskog rezultata i ocjenu finansijskih mogućnosti EP BiH od čega ovise opredjeljenja u vezi mogućih struktura osiguranja izvora za nove investicije, odnosno modela za realizaciju pojedinih projekata.

S obzirom da su svi ovi aspekti u međusobnoj ovisnosti, da bi se došlo do konkretnih zaključaka i izdvojili određeni, objektivno mogući scenariji finansiranja i dinamike gradnje novih objekata, potrebno je uraditi veći broj varijanti bilansnih i finansijskih projekcija, te na osnovu analiza dobivenih rezultata u više iteracija vršiti prilagođavanje pojedinih komponenti u bilansnim, investicionim i finansijskim projekcijama.

Za dugoročne projekcije neophodne su određene polazne pretpostavke koje se odnose na:

- dinamiku zatvaranja postojećih termoblokova,
- prognozu potrošnje,
- cijene električne energije i prihod od snabdijevanja (maloprodaja) i trgovine,
- plan ulaganja za tekuće potrebe,
- plan kapitalnih ulaganja (novi proizvodni i rudarski kapaciteti),
- plan otplate tekućih kredita i kreditni plan za nove projekte,
- eksterne izvore za nove kapitalne projekte (projektno partnerstvo).

Rezultat ovakvih projekcija su finansijski pokazatelji i indikatori koji su osnova za ocjenu finansijskih mogućnosti EP BiH za realizaciju velikih kapitalnih projekata, a time i opredjeljenja u vezi mogućih struktura osiguranja izvora za nove investicije, odnosno modela za realizaciju pojedinih projekata koji podrazumjevaju ili korporativno finansiranje ili modele realizacije zasnovane na uključivanju projektnih partnera.

Način realizacije kapitalnih ulaganja

Zbog obima i intenziteta ulaganja, male dobiti iz poslovanja i limita za zaduživanje, nije moguće sve projekte realizirati klasičnim načinom uzimanja korporacijskog zajma i u kratkom vremenskom periodu.

S obzirom da se dominantan dio ulaganja odnosi na termokapacitete sa rudnicima ključno je iznaći način za finansiranje ovih projekata. Ovaj zadatak je izazovan i zbog obima i zbog politike većine međunarodnih finansijskih institucija da ne kreditiraju projekte zasnovane na uglju zbog stakleničkih plinova.

Realizacija ostalih projekata (HE i VE) moguća je putem klasičnog korporativnog finansiranja, što znači kombinacijom vlastitih sredstava i pozajmljenih sredstava od međunarodnih finansijskih institucija. Ovo opredjeljenje zasnovano je na činjenici da je riječ o projektima obnovljive energije za koje je lakše doći do kredita, da će se proizvedeni kWh moći dodatno vrednovati kao obnovljivi, da je riječ o manjim pojedinačnim kapacitetima i iznosima ulaganja.

Osim toga, ovakav način omogućava brži početak realizacije projekta, jer odabir strateškog partnera i zaključivanje niza ugovora potrebnih za projektno finansiranje traži znatno više vremena.

Struktura ulaganja

Pored novih kapaciteta, EP BiH ima potrebu za tekućim ulaganjima u postojeće proizvodne kapacitete, u distributivne i druge zajedničke i sistemske potrebe, kao i u zavisna društva rudnike uglja.

Pored pitanja načina osiguranja finansijskih izvora, odnosno modela realizacije novih projekata, veoma značajan je vremenski i dinamički aspekt. Dinamika, ili bolje rečeno intenzitet realizacije novih projekata, uslovljena je ne samo mogućnostima finansiranja, već i ispunjenjem niza ostalih formalnih preduslova i pretpostavki vezanih za pripremu projekata, pregovaranje i dobivanje dozvola.

Rizici

Najvažniji uticajni faktori na buduće poslovanje su:

- tržišne cijene električne energije i
- cijene uglja.

Tržišne cijene električne energije su trenutno na veoma niskom nivou, a takav nivo se prema stanju na berzama u Evropi može očekivati i u narednim godinama. Riječ je o cijenama koje su na granici varijabilnih troškova postojećih blokova u termoelektranama EP BiH, a i znatno niže od predviđene prodajne cijene u investicionoj dokumentaciji za Blok 7 u TE Tuzla.

Ovakvo stanje je posljedica globalne recesije i smanjenja potreba za električnom energijom u Evropi i regiji. Ipak, ocijenjeno je da se takva situacija dugoročno ne može održati, odnosno da će s privrednim oporavkom rasti potražnja za električnom

energijom, a time i cijene. Uz postojeće cijene na berzama ni jedan novi proizvodni projekat pojedinačno ne bi bio izvodljiv.

S druge strane, ovakve okolnosti ukazuju i da cijene uglja ne bi smjele prelaziti postojeći nivo koji je već sada iznad predviđene cijene u investicionoj dokumentaciji za blok 7 (4,75 KM/GJ), kao i ciljne cijene u Akcionom planu modernizacije rudnika (4 KM/GJ). U suprotnom i konkurentnost postojeće proizvodnje i izvodljivost realizacije novih blokova biće ugroženi.

Konkurentnost je važna ne samo sa aspekta prodaje bilansnog viška, već i radi zadržavanja prodaje postojećim tarifnim kupcima s obzirom na proces otvaranja tržišta i mogućnost promjene snabdijevača za sve krajnje kupce.

Prioriteti

Finansijske projekcije pokazuju razvojni potencijal EP BiH i mogućnost za intenziviranje kapitalnih investicija, ali isto tako i značajne rizike i visoku osjetljivost na promjene cijena uglja i električne energije. Veliki je broj nepoznanica i uticajnih faktora koji će uticati na broj projekta, vremenski raspored i modele realizacije.

Međutim, uvažavajući sve prethodne analize i ocjene ključnih uticajnih faktora na definiranje razvojnih planova i poslovnih strategija, može se bez sumnje precizirati da je za EP BiH:

- najveći prioritet, ali i izazov, izgradnja novih zamjenskih termo kapaciteta.

Novi kapaciteti su neophodni radi:

- zamjene postojećih neefikasnih kapaciteta čija životna dob ističe,
- zadovoljenje okolinskih standarda i povećanja efikasnosti,
- zadovoljenja bilansnih potreba za energijom, sigurnosti i neovisnosti snabdijevanja električnom energijom,
- omogućavanja kontinuiteta proizvodnje u rudnicima.

Pored toga, neophodna je gradnja proizvodnih objekata na bazi obnovljivih izvora radi:

- povećanja kapaciteta i proizvodnje iz obnovljivih izvora,
- kreiranja proizvodnog miksa različitih izvora.

Konkretni kratkoročni investicioni prioriteti su:

- početak realizacije novog bloka 7 u TE Tuzla (tako da bude u pogonu u 2021. godini), a nakon toga i bloka 8 u TE Kakanj (2024.),
- početak realizacije po jednog projekta iz portfolia obnovljivih (HE Vranduk, VE Podveležje, mHE na Neretvici, HE Una Aneks, HE Janjići, VE Vlašić), a nakon toga kontinuirano narednih sličnih projekata (HE Kovanići, Gornja Neretva, mHE),

- realizacija projekata odsumporavanja i denitrifikacije za postojeće blokove u Tuzli i Kaknju,
- ulaganje u rudnike na osnovu sredstava za dokapitalizaciju, a nakon toga za potrebe novih blokova,
- Realizacija projekata kogeneracije/daljinskog grijanja iz termoelektrana.

Korporativno upravljanje

Korporativno upravljanje je skup odnosa između uprave privrednog društva, nadzornog odbora tog društva, vlasnika kapitala i drugih zainteresiranih strana, uključivo, ali ne ograničavajući se samo na nosioce materijalnih interesa. To je sistem kojim se vode društva. Ono definiše sistem kojim se uspostavljaju ciljevi privrednog društva, definišu metode za ostvarenje ciljeva, kao i način praćenja i kontrole poslovanja i rezultata poslovanja društva.

Korporativno upravljanje je samo dio šireg ekonomskog konteksta u kojem posluju preduzeća, a koji obuhvata, na primjer, makroekonomsku politiku i stepen konkurencije na tržištu proizvoda i faktora. Okvir korporativnog upravljanja također zavisi od zakonskog, regulatornog i institucionalnog okruženja. Pored toga, faktori, poput poslovne etike i zajedničke svijesti o interesima životne sredine i društvenim interesima zajednice u kojima preduzeće posluje, također mogu da imaju uticaja na njegovu reputaciju i dugoročni uspjeh.

Korporativno upravljanje u EP BiH

Uz zakonske i druge eksterne propise, oblast korporativnog upravljanja u EP BiH je uređena Statutom EP BiH, Kodeksom korporativnog upravljanja i poslovnica o radu organa Društva. Pojedina pitanja su detaljnije razrađena pravilnicima, Etičkim kodeksom i drugim aktima.

Društvo je donijelo Kodeks korporativnog upravljanja, koji je, uz uvažavanje obaveza i preporuka koje proizilaze iz Pravilnika o upravljanju dioničkim društvima Komisije za vrijednosne papire FBiH, u velikoj mjeri usklađen i sa OECD-ovim smjernicama za korporativno upravljanje u državnim preduzećima.

Kodeks korporativnog upravljanja donesen je s ciljem unapređenja prakse, te se njegove odredbe ili primjenjuju ili se daje objašnjenje zašto se u određenom slučaju odstupilo od Kodeksa (princip: ispoštuj ili objasni). U Kodeksu je predviđeno da se, izuzev obaveza preuzetih iz zakona i drugih propisa, ostale odredbe primjenjuju u skladu s navedenim principom, te se organi Društva obavezuju da u godišnjem izvještaju objasne odstupanja od primjene Kodeksa.

Društvo je uvelo sistem interne revizije i kontrole. Uspostavljen je Odbor za reviziju i imenovan novisni Direktor odjela za internu reviziju.

Odnosi između EP BiH, kao vlasnika kapitala u zavisnim društvima, i zavisnih društava, ovlaštenja i obaveze organa vladajućeg društva i zavisnih društava, regulisani su Statutom EP BiH, statutima zavisnih društava, ugovorima o jedinstvenom vođenju poslova koje su u skladu sa zakonom zaključili EP BiH i

pojedinačno svako od zavisnih društava. Odlukom Nadzornog odbora EP BiH detaljnije je razrađena procedura, davanja saglasnosti vladajućeg društva na izbor članova nadzornih odbora i uprava zavisnih društava. U cilju racionalizacije i obezbjeđenja efikasnijeg obavljanja poslova, neki od poslova za potrebe zavisnih društava, organizirani su u službama vladajućeg društva.

Najbolje prakse korporativnog upravljanja

Dokumenti OECD: Principi korporativnog upravljanja i OECD Smjernice za korporativno upravljanje u preduzećima sa državnim vlasništvom definirali su u kom pravcu treba da se usmjerava korporativno upravljanje u kompanijama u državnom vlasništvu.

Najvažnije smjernice za korporativno upravljanje u preduzećima sa državnim vlasništvom su:

- Politika državnog vlasništva treba da u potpunosti prepozna odgovornosti državnih preduzeća prema zainteresiranim stranama i da zahtijeva da državna preduzeća izvještavaju o njihovim odnosima sa zainteresiranim stranama.
- Vlade, koordinaciono ili vlasničko tijelo trebalo bi da obezbjede i sačine konzistentan i zbirni način izvještavanja o državnim preduzećima i da godišnje objavljuje zbirni izvještaj o državnim preduzećima.
- Nadzorni odbori državnih preduzeća treba da imaju neophodne ovlasti, sposobnosti i objektivnost za obavljanje njihovih funkcija strateškog vođenja i nadgledanja uprave. Oni moraju postupati sa integritetom i biti odgovorni za svoje postupke.
- Pravni i regulatorni okvir za državna preduzeća trebalo bi da osigura ravnopravan prostor na tržištu gdje se natječu državna preduzeća i kompanije privatnog sektora s ciljem izbjegavanja tržišnih poremećaja.

Kao posebno značajno pitanje kome smjernice posvećuju najveću pažnju je uloga države kao vlasnika preduzeća i to prvenstveno zbog toga što država često djeluje u dvostrukoj ulozi regulatora tržišta i vlasnika državnih preduzeća sa komercijalnim djelatnostima.

Radi sprječavanja sukoba interesa, smjernice naglašeno ukazuju na pitanje vlasničke funkcije:

- Trebalo bi da postoji jasna odvojenost između vlasničke funkcije države i drugih funkcija države koje mogu uticati na uvjete poslovanja državnih preduzeća, osobito kada je riječ o regulaciji tržišta.
- Kako bi obavljala svoje vlasničke funkcije država treba da djeluje kao informiran i aktivan vlasnik i da ustanovi jasnu i konzistentnu vlasničku politiku, osiguravajući da se upravljanje u državnim preduzećima obavlja na transparentan i odgovoran način, s potrebnim stepenom profesionalnosti i učinkovitosti.

Često višestruki i proturječni ciljevi državnog vlasništva dovode do veoma pasivnog sprovođenja vlasničkih funkcija ili, obrnuto, rezultiraju prekomjernom intervencijom države u pitanjima ili odlukama koje bi trebalo prepustiti kompaniji i njenim organima upravljanja.

Kako bi se država jasno pozicionirala kao vlasnik, trebalo bi da pojasni svoje ciljeve i među njima odredi prioritete. Ti ciljevi mogu uključivati ostvarenje profitabilnosti, ulaganje, kvalitet usluge, ali i izbjegavanje tržišnih poremećaja.

Nadalje, država bi trebalo da nastoji biti konzistentna u svojoj vlasničkoj politici i izbjegavati suviše često mijenjanje sveukupnih ciljeva.

- Vlasti bi trebalo da razviju i objave vlasničku politiku koja utvrđuje sveukupne ciljeve državnog vlasništva, ulogu države u korporativnom upravljanju u državnim preduzećima, te način kako će implementirati svoju vlasničku politiku.
- Vlasti ne treba da budu uključene u svakodnevno upravljanje u državnim preduzećima i treba da im omoguće potpunu poslovnu samostalnost kako bi postigla njihove zacrtane ciljeve.

Davanje upute državnom preduzeću od strane države kao vlasnika trebalo bi ograničiti na strateška pitanja i politike. Potrebno je javno objaviti i naznačiti za koje oblasti i vrste odluka je to moguće.

U duhu gore navedenog, treba također postaviti ograničenja za mogućnost bilo kojih drugih vladinih tijela da interвениšu u svakodnevnom vođenju poslovanja državnih preduzeća.

- Država treba da prepusti organima državnih preduzeća da izvršavaju njihove nadležnosti i da poštuje njihovu neovisnost.

Važno je da pojedini članovi organa društva kada vrše svoje dužnosti ne djeluju kao zastupnici različitih sastavnih činilaca, odnosno interesa.

Načelo neovisnosti zahtijeva od svih članova organa Društva da vrše svoje dužnosti na nepristran način uz poštovanje svih dioničara. Ovo znači da se članovi organa Društva ne bi smjeli rukovoditi bilo kojim političkim ciljevima pri obavljanju svojih dužnosti, osim kad je to saglasno statutu kompanije ili izričitim ciljevima kompanije.

Pravci razvoja korporativnog upravljanja EP BiH

Obzirom da legislative i praksa u BiH još uvijek značajno odstupa od principa definisanih u OECD smjernicama, posebno po pitanjima koja tretiraju odnos i postupanje države kao vlasnika, za pretpostaviti je da će vremenom doći do usklađivanja sa navedenim principima.

Za očekivati je da FBiH donese propise koji će regulisati suštinska pitanja upravljanja državnim kapitalom:

- definisanje vlasničke politike,
- odvajanje vršenja funkcija vlasnika od djelovanja nadležnih organa u upravnim oblastima vezanim za poslove i djelatnosti privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu,
- planiranje razvoja i poslovanja,
- nadzor i kontrola,
- praćenje realizacije planova i sl.

Dosadašnja praksa da se funkcija upravljanja državnim kapitalom svodi na imenovanje punomoćnika i davanje saglasnosti za glasanje na Skupštini Društava, te davanje saglasnosti prilikom izbora i razrješenja članova Nadzornog odbora i Uprava društava, bi trebala biti zamijenjena praksom u kojoj bi država, kao što to rade i dioničari u privatnim kompanijama, imala znatno aktivniju ulogu u definisanju i praćenju realizacije zadatih ciljeva.

Kad je u pitanju prestrukturiranje, uz obaveze predviđene europskim direktivama, novim Zakonom o električnoj energiji FBiH predviđeno je funkcionalno razdvajanje djelatnosti, s tim što je za operatora distributivnog sistema koji je u sastavu vertikalno integrisanog preduzeća, predviđeno da u pogledu svog pravnog oblika, organizacije i donošenja odluka funkcioniraju nezavisno od drugih djelatnosti koje se ne odnose na djelatnost distribucije.

Bilo da se pravno razdvoji samo operator distribucije ili još neke ili sve ostale djelatnosti, takva promjena će više ili manje izazvati usložnjavanje upravljanja Koncernom EP BiH i promjenu uloge organa EP BiH u pravcu:

- smanjivanja operativnih zadataka i
- orijentacije na strateška pitanja EP BiH i Koncerna EP BiH.

Postojeća iskustva u odnosima vladajućeg i zavisnih društava biće od koristi i za situaciju veće disperzije sadašnjih funkcija Društva, uz uvažavanje zakonom propisanih pozicija u smislu nezavisnosti djelatnosti distribucije.

Organi upravljanja EP BiH bi trebali poduzeti sve potrebne mjere da se otklone slabosti koje ih onemogućuju da suštinski odlučuju o pitanjima iz svoje nadležnosti.

To se posebno odnosi na procedure imenovanja i razrješenja članova organa zavisnih društava, koje bi se trebale odvijati u potpunosti u skladu s aktima EP BiH i zavisnih društava i ugovorima o vođenju, a bez miješanja subjekata koji nisu ni eksternim ni internim propisima predviđeni kao nadležni za te aktivnosti. Time bi se

otklonio jedan od glavnih uzroka slabosti u radu organa zavisnih društava i nepostojanja adekvatnih mjera za njihovo otklanjanje.

Nadzorni odbori zavisnih društva treba da budu fokusirani na:

- nadziranje poslovanja,
- utvrđivanje ciljeva i indikatora uspješnosti,
- praćenje realizacije akata vladajućeg društva,
- predlaganje korektivnih mjera i drugih mjera za poboljšanje poslovanja,
- realizaciju preporuka revizora i
- poduzimanje mjera prema odgovornim licima.

Ključni faktor za adekvatan razvoj korporativnog upravljanja u EP BiH/Koncernu EP BiH je utvrđivanje vlasničke politike Vlade FBiH za upravljanje preduzećima sa većinskim državnim vlasništvom, koja će definirati precizne, jasne, transparentne i mjerljive korporativne ciljeve za poslovanje tih preduzeća.

Vizija – Misija: korporativni nivo

U postupku oblikovanja vizije i misije na korporativnom nivou sagledani su interesi i očekivanja svih interesno-uticajnih skupina na koje je EP BiH upućena. U slučaju EP BiH ključne interesno-uticajne skupine su većinski vlasnici, kupci, zaposlenici, društvena zajednica, dobavljači i regulatorne agencije. Ove interesno-uticajne skupine imaju status ključne skupine jer od nivoa njihovog zadovoljstva zavisi i poslovni rezultat EP BiH.

Najvažnija očekivanja ovih skupina su: održivo poslovanje (većinski vlasnici), konkurentna cijena (kupci), privlačno radno mjesto (zaposlenici), briga o društvu (društvena zajednica), redovno plaćanje inputa (dobavljači) i poštivanje definisanih pravila (regulatorne agencije).

Ostale interesno-uticajne skupine imaju karakter važnih skupina: mediji (redovno informisanje javnosti o ključnim aktivnostima EP BiH), obrazovne institucije (ulaganje u obrazovanje i razvoj i saradnja sa univerzitetima) i sindikat (atraktivno radno mjesto).

Vizija i misija kroz Collins&Porras-ov okvir:

<h3>Ključne vrijednosti</h3> <ul style="list-style-type: none">• Društveno odgovorno poslovanje• Promoviranje domaćeg resursa• Profesionalni integritet• Težnja ka izvrsnosti• Visok nivo usluge za kupce• Timski rad	<h3>Svrha bizisa</h3> <ul style="list-style-type: none">• Proizvodnja, distribucija i snabdijevanje električnom energijom – resursom bez kojeg nije moguć kvalitetan život i razvoj BH društva
<h3>Strategijski izazovi</h3> <ul style="list-style-type: none">• Restrukturiranje svih djelatnosti (s ciljem povećanja efikasnosti poslovanja)• Ostati dominantan igrač na domaćem tržištu, te ostvariti rast udjela na regionalnom i evropskom tržištu električne energije• Ispunjavanje okolinskih zahtjeva (emisije, energetska efikasnost, obnovljivi izvori)• Nove investicije (u cilju ispunjavanja okolinskih zahtjeva i rasta proizvodnje, dostizanje standarda kvalitete električne energije...)• Kontinuirano optimiziranje poslovnih procesa	
<h3>Misija kao interna transformacija</h3> <p>Proizvoditi, distribuirati i snabdijevati kupce električnom energijom u konkurentskom okruženju uz korištenje domaćih resursa i zadovoljavanje okolinskih zahtjeva, doprinoseći održivom razvoju i kvalitetnom životu BiH društva</p>	

Vizija – Misija: Djelatnosti

Polazeći od svrhe biznisa EP BiH (svrha biznisa kao "organizacioni razlog postojanja"): "... proizvodnja, distribucija i snabdijevanje električnom energijom – resursom bez kojeg nije moguć kvalitetan život i razvoj BH društva", te od seta oblikovanih strategijskih izazova, evidentno je da EP BiH na korporativnom nivou predstavlja (aspekt korporativne strategije) vertikalno integrisan poslovni sistem koji obuhvata slijedeća četiri vertikalno integrisana biznisa sa statusom osnovnih biznisa od strateškog značaja:

- rudarstvo
- proizvodnja el. energije
- distribucije el. energije
- kupoprodaja el. energije (snabdijevanje i trgovina)

Polazeći od istovjetnog i neupitnog baznog sistema vrijednosti, te slijedeći logiku artikulacije vizije i misije, za svaki osnovni biznis identificirani su:

- (1) isporučena vrijednost (output),
- (2) svrha biznisa,
- (3) strategijski izazovi i
- (4) misija.

Rudarstvo

Isporučena vrijednost:	Ugalj (mrki ugalj i lignit) projektovanog kvaliteta
Svrha biznisa:	Obezbijediti dovoljne količine uglja za proizvodnju električne i toplinske energije po konkurentnoj cijeni
Strategijski izazovi:	<ul style="list-style-type: none"> • Ostvarenje ekonomski održive proizvodnje uglja • Prestrukturiranje rudnika u cilju povećanja produktivnosti i efikasnosti poslovanja i dostizanja konkurentnih cijena uglja • Adekvatno rješavanje socijalnog statusa viška zaposlenih • Dostizanje većeg stepena sigurnosti na radu
Misija:	Ekonomski održiva proizvodnja uglja za potrebe termoelektrana, industrije i široke potrošnje

Proizvodnja

Isporučena vrijednost:	Električna energija, toplotna energija i tehnološka para
Svrha biznisa:	Proizvoditi električnu i toplinsku energiju iz domaćih resursa stvarajući pretpostavke za energetska neovisnost BiH
Strategijski izazovi:	<ul style="list-style-type: none"> • Izgraditi nove/zamjenske termo blokove • Izgraditi nove hidroelektrane i elektrane na obnovljive izvore • Zadovoljiti okolinske zahtjeve EU direktiva (emisije, efikasnost, obnovljivi izvori energije) • Rast udjela na regionalnom tržištu električne energije • Postati dio internog tržišta električne energije jugoistočne Europe (regije) i Europe • Prestrukturiranje djelatnosti proizvodnje
Misija:	Proizvoditi električnu i toplinsku energiju iz domaćih obnovljivih i neobnovljivih resursa u skladu sa okolinskim zahtjevima

Distribucija

Isporučena vrijednost:	Usluga priključenja krajnjih kupaca na distributivnu mrežu i usluga distribucija električne energije odgovarajućeg kvaliteta i raspoloživosti
Svrha biznisa:	Obezbijediti efikasan distributivni sistem za isporuku električne energije krajnjim kupcima
Strategijski izazovi:	<ul style="list-style-type: none"> • Prestrukturiranje djelatnosti distribucije uz pravno i upravljačko odvajanje distribucije • Ispuniti zahtjeve u pogledu parametara kvaliteta električne energije propisanih normom EN 50160 • Dostići nivo distributivnih gubitaka uporediv sa onim koji imaju najuspješniji operatori distributivnog sistema u Evropi • Razvoj distributivnog sistema po "smart grid" konceptu • Izgraditi distributivni sistem sposoban za efikasnu integraciju distribuiranih izvora u mrežu
Misija:	Omogućiti svim korisnicima pristup mreži i napajanje električnom energijom po propisanim normama kvaliteta i pružanje informacija

Kupoprodaja (Snabdijevanje i trgovina)

Isporučena vrijednost:	Električna energija
Svrha biznisa:	Snabdijevanje i trgovanje električnom energijom proizvedenom iz domaćih resursa po konkurentnim cijenama
Strategijski izazovi:	<ul style="list-style-type: none"> • Ostati dominantan snabdjevač električnom energijom na postojećem tržištu i ostvariti rast udjela na regionalnom tržištu • Postati dio internog tržišta električne energije jugoistočne Europe (regije) i Europe • Prestrukturirati djelatnost kupoprodaje (snabdijevanje i trgovina) EP BiH • Izgraditi marketinšku funkciju i nametnuti se postojećim i novim kupcima svih kategorija u BiH kroz kvalitetnu dvosmjernu komunikaciju, kvalitetne postprodajne servise, promoviranje prodaje električne energije iz domaćih resursa (obnovljivih i neobnovljivih), sigurnost i pouzdanost isporuke i tradiciju • Kompletirati industriju kupoprodaje (snabdijevanje i trgovina) kupovinom električne energije u cilju stvaranja cjelovitog i kvalitetnog kupoprodajnog portfolia • Aktivno učestvovati na organizovanim tržištima električne energije
Misija:	Sigurno i pouzdano snabdijevati i trgovati električnom energijom u konkurentskom okruženju

Ocjena trenutnog stanja i perspektive EP BiH

EP BiH je u postratnom periodu kontinuirano poboljšavala poslovanje i ostvarivala rast prihoda i akumulirane dobiti, te dostigla zadovoljavajući nivo određenih pokazatelja poslovanja uz rast proizvodnje i prodaje električne energije. Izvršene su sanacije i rekonstrukcije skoro svih proizvodnih kapaciteta i modernizirana distributivna mreža i postrojenja.

S druge strane, kao najveći problemi mogu se izdvojiti sljedeće okolnosti:

- nije započeta izgradnja niti jednog novog kapitalnog projekta,
- rezultati poslovanja zavisnih društva rudnika uglja su sve lošiji,
- obaveze po osnovu Ugovora o energetske zajednici su sve veće i ne ispunjavaju se,
- cijene na tržištu električne energije kontinuirano padaju i dostižu nivo ispod varijabilne cijene koštanja termoelektrana,
- trend stalnog rasta stopa naknada i donošenje novih naknada i dažbina ugrožava konkurentnost proizvodnje što može dovesti do nemogućnosti prodaje i snižavanja proizvodnje električne energije.

Vezano za poslovanje rudnika, iz urađenih analiza u EP BiH i izvještaja rudnika, vidljivo je da:

- trenutno stanje u rudnicima i negativan trend u poslovanju većine rudnika u odnosu na prethodne godine su zabrinjavajući kako za same rudnike tako i za EP BiH sa aspekta osiguranja dovoljnih količina uglja za rad termoelektrana i ukupnog konsolidiranog rezultata na nivou Koncerna.
- nakon određenih pomaka i poboljšanja u poslovanju koji su ostvareni (sumarno gledajući) u 2011. i 2012. godini, u posljednje dvije godine, kod većine rudnika, pokazatelji poslovanja su lošiji. Došlo je da značajnog pada proizvodnje, povećanja gubitaka i povećanja kratkoročnih obaveza.
- za sve rudnike (izuzev Gračanice) vanjski revizori i izvještajima za 2014. godinu ističu činjenicu da kratkoročne obaveze značajno premašuju kratkoročnu imovinu što ukazuje na postojenje sumnje i neizvjesnosti u pogledu sposobnost rudnika da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Također, uvažavajući značajnost činjenica navedenih u izvještajima, revizori daju suzdržano mišljenje za 4 rudnika (Kreka, Kakanj, Zenica, Bila), odnosno mišljenje s rezervom za 3 rudnika (Đurđevik, Breza, Gračanica).
- jedini rudnik koji je pozitivno poslovao u 2014. godini je Gračanica.

Okolnosti koje otežavaju sadašnje poslovanje i koje pogotovo mogu negativno uticati na buduće poslovanje EP BiH, su:

- dalji pad cijena na tržištu i berzama električne energije, uz srednjoročno održavanje tako niskih cijena,
- rast proizvodnih troškova usljed novih naknada i okolinskih zahtjeva,
- visok udio troškova uglja u proizvodnim troškovima termoelektrana,

- ZD rudnici uglja Koncerna EP BiH (u cjelini gledano) ne ostvaruju planiranu proizvodnju uglja i ostvaruju znatno lošije poslovne rezultate od planskih (veći gubici u poslovanju),
- aktivnosti na izgradnji novih proizvodnih objekata, pogotovo zamjenskih termo blokova, idu znatno sporije od planiranih i uz velike poteškoće uključujući i one političke prirode,
- Evropska Komisija nameće sve strožije ekološke zahtjeve vezano za proizvodnju električne energije (emisija stakleničkih i ostalih plinova) što će imati veliki utjecaj na povećanje proizvodnih cijena električne energije iz termo blokova na ugalj, a uz politiku međunarodnih finansijskih institucija da ne finansiraju projekte izgradnje termoelektrana na ugalj otežati izgradnju novih kapaciteta,
- izuzetno je teška finansijska situacija u BiH što ima negativan utjecaj na rast prodaje električne energije i otežanu naplatu,
- veoma je složena politička situacija u BiH/FBiH što ima negativan utjecaj na planirane razvojne i investicione aktivnosti EP BiH.

Zaključak je da je pred EP BiH veoma težak period poslovanja. Ukoliko ne dođe do rasta prodajnih cijena (veleprodajna cijena na tržištu i cijena za snabdijevanje domaćinstava), te ukoliko se nastavi trend rasta troškova proizvodnje (kroz naknade i cijene uglja), EP BiH će poslovati sa gubitkom koji će biti sve veći. Time će se izgubiti investiciona sposobnost i konkurentnost, što će se dalje vremenom pogošavati, kako se bude otvaralo tržište i ulazili novi snabdjevači.

Zbog toga ja važno da organi Društva u narednom kratkoročnom periodu usmjere svoje aktivnosti na krupna strateška pitanja i proaktivno djeluju kako bi se eliminisali ili barem ublažili navedeni uticaji i reducirali rizici.

U tom smislu, najvažniji prioriteti za EP BiH su:

- Početak izgradnje nekoliko kapitalnih projekata (Tuzla 7, Vranduk, Podveležje) i stvaranje pretpostavki za nastavak kontinuirane realizacije narednih projekata,
- Usklađivanje projekcija dugoročnog plana EP BiH sa nacionalnim planom redukcije emisija (NERP) koji BiH treba donijeti do kraja 2015. godine,
- Utvrđivanje dugoročnih planova rudnika na osnovu plana EP BiH, odnosno donošenje odluka vezanih za razvoj, kapitalna ulaganja i prestrukturiranje rudnika na osnovu projiciranih potreba termoelektrana i komercijalnog tržišta i rangiranja po osnovu konkurentnosti proizvodnje uglja i električne energije,
- Prestrukturiranje EP BiH u funkciji izdvajanja djelatnosti distribucije i ispunjavanja novih uloga na liberaliziranom maloprodajnom tržištu u djelatnosti distribucije i snabdijevanja,
- Utvrđivanje tarifnih modela i nivoa maloprodajnih cijena koji će omogućiti s jedne strane konkurentnost na otvorenom tržištu, a s druge strane i omogućiti dovoljno prihoda za pozitivno poslovanje i jačanje investicione sposobnosti.

Javno preduzeće Elektroprivreda HZHB

JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar se bavi proizvodnjom, distribucijom, opskrbom, trgovanjem, zastupanjem i posredovanjem na domaćem tržištu električnom energijom, uvozom i izvozom električne energije.

EP HZHB raspolaže sa sedam hidroelektrana ukupne instalirane snage 852 MW. Pregled proizvodnje električne energije po hidroelektranama za posljednjih pet godina prikazan je u sljedećoj tablici (tablica 1.).

Tablica 1. Pregled proizvodnje el. energije po hidroelektranama

HIDROELEKTRANE GWh	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
HE RAMA	882,91	712,14	369,72	707,7	641,54
CHE ČAPLJINA	794,24	163,83	288,01	712,93	172,81
HE MOSTAR	320,31	182,39	195,78	299,29	263,74
HE JAJCE I	257,75	133,41	155,44	207,01	241,06
HE JAJCE II	184,69	127,04	136,52	159,54	190,01
HE PEĆ - MLINI	123,72	41,91	39,56	93,05	101,81
HE MOSTARSKO BLATO	41,05	34,68	44,27	168,76	144,84
UKUPNO	2.604,67	1.395,40	1.229,30	2.348,28	1.755,81

Budući da JPEP HZHB u proizvodnom smislu, gospodari samo hidroelektranama, postoji prevelika ovisnost o hidrologiji što ukazuje da su potrebni drugi izvori električne energije (diversifikacija izvora). Vlastitom proizvodnjom električne energije zadovoljava se od 40% do 75% potreba potrošnje (ovisno o godišnjoj potrošnji i hidrologiji), a nedostatna energija se nabavlja na tržištu.

Poduzeće raspolaže s 11.668 kilometara distribucijske mreže naponskih razina: 0,4 kV, 10 kV i 20 kV, te 285 kilometra 35 kV mreže. Ukupna instalirana snaga distribucijskih transformatorskih postrojenja 35/10(20) kV iznosi 85,5 MVA, a transformatorskih postrojenja 10(20)/0,4 kV iznosi 1.037 MVA. Ukupan broj transformatorskih postrojenja je 3.543. JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar opskrbljuje oko 190.000 kupaca (potrošača) električne energije. Poduzimaju su aktivnosti na smanjenju gubitaka kao i na izmještanju mjernih mjesta utroška električne energije te razvoja sustava daljinskog očitavanja brojila, tako da se krajem 2014. godine daljinski očitavalo 40.098 potrošača.

Na dan 31.12.2014. godine u JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar je bilo uposleno 1.798 djelatnika. U ukupnom broju zaposlenih, 1.140 zaposlenika ili 63,4% je tehničke struke, 247 zaposlenika ili 13,7% je ekonomske struke, i 411 zaposlenika ili 22,9% je ostalih usmjerenja. Od ukupnog broja zaposlenih 21,9% su žene, a 78,1% su muškarci. Broj i struktura zaposlenih za zadnjih pet godina su prikazani u sljedećoj tablici (tablica 2.).

Tablica 2. Broj i struktura zaposlenih

Stručna sprema	31.12. 2010.	31.12. 2011.	31.12. 2012.	31.12. 2013.	31.12. 2014.
NK	74	73	73	67	61
PK	19	19	17	16	14
KV	270	267	260	241	229
SSS	556	570	600	579	564
VK	382	394	390	382	370
VŠ	112	116	119	117	124
VSS	396	429	425	418	420
Mr	4	10	12	12	14
Dr	2	2	2	2	2
UKUPNO	1815	1880	1898	1834	1798

Podaci o poslovanju JPEP HZHB

Ključni pokazatelji

Bilans uspjeha

Pokazatelji poslovanja EP HZHB za zadnjih pet godina ilustrirani su u sljedeće dvije tablice (tablica 3. i tablica 4.), prikazom bilance stanja i bilance uspjeha.

Tablica 3. Bilanca uspjeha (x1.000 KM)

OPIS	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
1. POSLOVNI PRIHODI (2+3)	369.480	349.590	373.905	406.410	359.719
2. PRIH. OD PRODAJE ELEK. ENERG.	352.763	332.701	357.863	391.031	346.237
3. PRIHOD OD USLUGA	16.717	16.889	16.042	15.379	13.483
4. PRIHODI OD FINANCIRANJA	2.344	1.498	2.047	1.314	571
5. OSTALI PRIHODI	11.167	13.895	8.498	11.265	14.253
UKUPNI PRIHODI (1+4+5)	382.991	364.983	384.450	418.989	374.543
6. POSLOVNI RASHODI	297.073	366.516	413.485	346.488	329.716
7. RASHODI-USK.VR.ZALIHA I IMOVINE	3.384	6	2.499		
8. RASHODI FINANCIRANJA	2.980	4.911	3.684	3.302	3.969
9. OSTALI RASHODI	38.808	8.479	8.976	14.281	35.590
UKUPNI RASHODI (6+7+8+9)	342.245	379.912	428.644	364.071	369.275
BRUTO DOBIT/GUBITAK	40.746	-14.929	-44.194	54.918	5.268

Bilans stanja

Tablica 4. Bilanca stanja (KM)

OPIS	Stanje 31.12.2010.	Stanje 31.12.2011.	Stanje 31.12.2012.	Stanje 31.12.2013.	Stanje 31.12.2014.
STALNA SREDSTVA	1.112.177	1.113.559	1.079.156	1.066.828	1.047.557
TEKUĆA SREDSTVA	138.396	121.250	122.514	187.427	198.960
POSLOVNA AKTIVA	1.250.573	1.234.809	1.201.670	1.254.255	1.246.517
Vanbilančna aktiva	327.106	328.856	328.652	328.655	330.814
UKUPNO AKTIVA	1.577.679	1.563.665	1.530.322	1.582.910	1.577.331
KAPITAL	967.143	911.828	868.818	924.867	930.302
DUGOROČNA REZERVIRA.	82.372	86.746	90.216	108.477	117.893
DUGOROČNE OBVEZE	142.979	144.119	139.364	140.697	125.368
KRATKOROČNE OBVEZE	53.934	67.000	77.775	55.613	49.243
PASIV.VREMENSKA RAZGRA.	4.145	1.370	2.935	3.170	3.247
OSTALE OBVEZE	0	23.746	22.562	21.431	20.464
POSLOVNA PASIVA	1.250.573	1.234.809	1.201.670	1.254.255	1.246.517
Vanbilančna pasiva	327.106	328.856	328.652	328.655	330.814
UKUPNO PASIVA	1.577.679	1.563.665	1.530.322	1.582.910	1.577.331

Jedna od stvari koje izuzetno utječu na poslovanje JP EP HZHB su nenaplaćena potraživanja od poduzeća Aluminij d.d. Mostar, koja su s 31.8.2015. godine dosegla iznos od 144.599.145,37KM.

Poseban problem je odnos s najvećim kupcem električne energije Aluminij d.d. Mostar. Uprkos nastojanju da se ovaj problem riješi, kao i činjenici da je EP HZHB izlazila u susret i uvažavala interese Aluminij-a, te su u tom smislu zaključivani sporazumi između ove dvije tvrtke, dug Aluminij-a d.d. Mostar od 2011. godine stalno raste.

U slijedećoj tablici (tablica 5.) prikazano je stanje duga Aluminij dd Mostar u proteklih pet godina.

Tablica 5. Stanje duga kupca Aluminij d.d.

GODINA	STANJE DUGA (KM)	STANJE DUGA ISPRAVKA (KM)
30.11.2011.	14.017.070,05	
31.12.2011	17.356.318,47	
31.12.2012.	29.471.058,99	
31.12.2013.	68.553.624,58	
31.12.2014.	128.285.878,44	11.945.322,30 (MRS39)
31.08.2015.	144.599.145,37	25.225.145,37
Potraživanja utužena		

U rješavanje ovog problema se moraju uključiti i druge institucije, posebno Vlada FBiH.

Realizacija elektroenergetskog bilansa

Elektroenergetski bilans za zadnjih pet godina je prikazan na sljedećoj tablici (tablica 6.).

Tablica 6. Elektroenergetski bilans

ELEMENTI BILANCE (GWh)	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PROIZVODNJA HIDROELEKTRANA	2.604,67	1.395,40	1.229,30	2.348,28	1.755,81
NABAVA NEDOSTAJUĆE ENERGIJE	2.064,85	1.651,13	1.900,83	1.158,18	1.147,80
RASPOLOŽIVA ENERGIJA	4.669,52	3.046,53	3.130,13	3.506,46	2.903,61
BRUTO POTROŠNJA	4.669,52	3.046,53	3.130,13	2.607,21	2.449,83
Potrošnja na distributivnim naponskim razinama	1.367,75	1.363,04	1.379,43	1.343,83	1.310,79
Kupci na naponu 110 kV i više	2.030,80	1.340,62	1.225,91	1.163,20	1.055,65
Prodaja na tržištu	1.164,26	222,58	363,52	899,25	281
Gubici na prijenosu i energija za crpni rad CHE Čapljina	106,71	120,29	161,27	100,18	83,39

Ulaganja

Ukupno realizirane investicije u 2014. godini su iznosile 53.178.714 KM od čega su ostvarene investicije iz vlastitih sredstava iznosile 47.314.836 KM ili 89 % ukupnih investicija. Pregled investicija za posljednjih pet godina prikazan je u sljedećoj tablici (tablica 7.). Najveći dio sredstava u OJ Proizvodnja se investirao u završetak HE Mostarsko Blato, rekonstrukciju HE Rama i radove na 35 kV i 220 kV postrojenju te sistemu uzbude CHE Čapljina, a u OJ Distribucija u transformatorska postrojenja, srednjenaponske (SN) dalekovode, niskonaponsku (NN) mrežu i brojila s daljinskim očitanjem.

Tablica 7. Investicijske aktivnosti (x1.000 KM)

ORGANIZACIJSKE JEDINICE	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	27.471	19.935	29.754	22.481	25.801
DISTRIBUCIJA ELEKTRIČNE ENERGIJE	27.206	25.782	13.207	16.670	23.733
OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM	1.753	1.210	170	106	904
DIREKCIJA DRUŠTVA	2.960	1.172	351	167	2.741
JP "EP HZ HB" d.d. Mostar	59.390	48.099	43.482	39.424	53.179

Strateškim planom i programom razvoja energetskog sektora Federacije BiH razvojni proizvodni projekti JP "Elektroprivreda HZHB" d.d. Mostar, uvršteni su u prioritetne projekte BiH.

Prema Odluci Vlade FBiH od 15. veljače 2010. godine o proglašenju javnoga interesa i pristupanju pripremi i izgradnji 28 prioritetnih elektroenergetskih objekata u FBiH, JP EPHZHB je nosilac aktivnosti pripreme i izgradnje 11 prioritetnih elektroenergetskih objekata: RiTE Kongora, CHE Vrilo, CHE Kablić, VE Mesihovina, VE Poklečani, VE Borova glava, VE Velika Vlajna (VE Jastrebinika), HE Ugar Ušće, HE Ivik, HE Vrletna kosa i HE Han Skela.

RiTE Kongora

U razdoblju 2010. - 2012., završena je izrada Strateške procjene utjecaja na okoliš za RiTE Kongora (SPUO). SPUO je obuhvatila potrebne parametre i rješenja koje su s okolišnog, tehnološkog, energetskog i financijskog aspekta, relevantni za raspravu i donošenje odluka o prihvatljivosti projekta za lokalnu zajednicu i mogućoj realizaciji projekta RiTE Kongora. Dana 24. siječnja 2014. godine, u Tomislavgradu je održana prezentacija SPUO. Drugih aktivnosti nije bilo. U tijeku je priprema za prezentaciju projekta RiTE Kongora u OV Tomislavgrad.

VE Mesihovina

Tender za VE Mesihovina se sastoji od 3 Lota: Lot 1a (vjetroturbine s temeljima); Lot 1b (trafostanica i kabeli) i Lot 2 (pristupni putevi i platforme za kranove).

23. veljače 2010. god. potpisan je Ugovor o kreditu i projektu (iznos 71 mil. Eur) i Ugovor o financiranju projekta (iznos 1 mil. Eur) između Njemačke razvojne banke - KfW, Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar, za izgradnju VE Mesihovina.

U razdoblju 2011. - 2015., dva puta je proveden natječaj po FIDIC standardima. U toku su ugovorni pregovori za Lot1a i Lot1b, te interne procedure za objavu natječaja za Lot 2. Očekuje se početak građevinskih radova za Lot 2 u proljeće 2016. godine, a puštanje u pogon VE Mesihovina krajem 2017. godine. Otplata kredita počinje 30.12.2015., te će stoga biti potrebno putem nadležnih institucija od KfW-a zatražiti odgodu otplate kredita za 2 god.

U razdoblju 2010. - 2015. godine, ishodovano je preko 50 dozvola za VE Mesihovina. Dana 11.01.2013. godine, kod Federalnog ministarstva prostornog uređenja, ishodovano je načelno odobrenje za izgradnju VE Mesihovina s rokom važenja 5 god. od dana pravosnažnosti Rješenja. Također je i zbog isteka važnosti 27.11.2014. godine, ponovno ishodovana Okolišna dozvola kod Federalnog ministarstva okoliša i turizma, s rokom važenja 5 god. od dana uručenja Rješenja.

U toku je natječajna procedura za izradu Elaborata priključenja na EES i priprema za podnošenje zahtjeva za energetsku i građevinske dozvole.

Tablica 8. Prioriteti izgradnje novih proizvodnih objekata

NAZIV	INSTALIRANA SNAGA	PROIZVODNJA	VRJEME REALIZACIJE PROJEKATA (priprema + izgradnja)	Vrijeme realizacije do puštanja u pogon (priprema + izgradnja)	INVESTICIJA	ANGAŽIRANI RADNICI TIJEKOM IZGRADNJE	NOVA RADNA MJESTA
Prioritet A	MW	GWh	God.	God.	Mil. €	čovjek/godina	radno mjesto
RITE KONGORA	550	3.000,00	7+3	2016-2025	1.100,00	6.000	790
CHE VRILO	66	196,13	3+5	2016-2023	89,11	400	25
VE MESIHOVINA	55	165,5	1+2	2015-2017	78	300	14
Prioritet A - Ukupno	671	3.361,63			1.267,11	6.700	829
Prioritet B	MW	GWh	God.	God.	Mil. €	čovjek/godina	radno mjesto
VE POKLEČANI	72	258,6	2+2	2017-2020	108	400	22

CHE Vrilo

Za CHE Vrilo potpisani su financijski i kreditni sporazumi s KfW bankom:

- Financijski sporazum za istražne radove za Idejni projekt CHE Vrilo u iznosu od 230.000 Eura (20.10.2008.),
- Sporazumi o financijskoj suradnji za 2009. (11.5.2011.) i 2010. (9.9.2013.) godinu između Vijeća Ministara BiH i Savezne Republike Njemačke,
- Sporazum o projektu i zajmu (kreditu) za CHE Vrilo u iznosu od 100 mil. Eura (30.6.2014.) i
- Financijski sporazum za istražne radove za okolišna istraživanja (25.11.2014.) u iznosu od 175.000,00 Eura.

U razdoblju rujan 2015. - prosinac 2015. godine, obavljene su interne stručne revizije na projektu CHE Vrilo, imenovan je Stručni tim za realizaciju projekta CHE Vrilo i donesena Odluka Uprave Društva o pripremi i izgradnji CHE Vrilo. U tijeku je procedura ugovaranja okolišnih istraživanja sukladno Smjernicama KfW-a i u tijeku je procedura ishoda okolišne dozvole za CHE Vrilo kod Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

Prethodna Uprava Društva je ugovorila izradu dokumenta (studije) "Provjera isplativosti izgradnje CHE Vrilo" i izdala narudžbenu nakon potpisa kreditnog sporazuma što je dodatno usporilo realizaciju projekta CHE Vrilo.

Međunarodni krediti

Tokom razdoblja 2010. - 2015. godine, EP HZHB je koristila sljedeće međunarodne kredite/projekte:

EIB (kredit 23-871 (BA))

Proizvodnja:

- HE Čapljina
 - Zamjena 35 kV postrojenja (završeno)
 - Zamjena 220 kV mjernih transformatora i odvodnika prenapona (završeno)
 - Zamjena 220 kV uljnih kablova (završeno)
 - Zamjena sistema uzbude (završeno)
- HE Rama
 - Obnova AB ekrana brane (odustalo se od projekta)
 - Obnova injekcijske zavjese (završeno)

Distribucija:

- Obnova i izgradnja distribucijskih vodova, transformatora i transformatorskih postrojenja, nabavka brojila i opreme za instalaciju, opreme za mjerenje i monitoring kvalitete električne energije, linijskih prekidača, daljinskih terminala (RTU) (završeno)

IDA (kredit 4197 - BOS)

- Tehnička pomoć za komponente sigurnosti brana (završeno)

KfW

- Rekonstrukcija HE Rama (završeno)
- SCADA/DMS/OMS u Distribuciji (u toku)
- VE Mesihovina (u toku)
- CHE Vrilo (u toku)

WBIF

- Projektna dokumentacija za VE Poklečani (u toku)

U sljedećoj tablici (tablica 9.) dat je pregled po kreditima za zadnjih pet godina. Treba naglasiti da je u svim navedenim projektima, pored kreditnih sredstava, EP HZHB sudjelovala s vlastitim sredstvima.

Tablica 9. Pregled po krediti/godine

<i>Povlačenja po kreditima i grantovima u KM</i>	2010	2011	2012	2013	2014	2015	<i>Ukupno</i>
<i>EIB 23.871</i>	19.569.069	10.461.750					30.030.819
<i>IDA 4197-BOS</i>	196.000	235.000	59.076				490.076
<i>KfW-HE Rama br.2005 65 838</i>			3.860.673	13.253.296	2.444.332		19.558.301
<i>KfW- HE Rama- grant br. 2005.65.838</i>	380.000	7.062.000	4.710.145	1.347.020	40.251		13.539.416
<i>KfW-Mesihovina grant br.2008.7006.3</i>	293.375	667.372	0	529.267	195.583	192.790	1.878.387
Ukupno	20.438.444	18.426.122	8.629.894	15.129.583	2.680.166	192.790	65.496.998

Prestrukturiranje elektroenergetskog sektora

Bosna i Hercegovina kao potpisnik Ugovora o uspostavi Energetske zajednice i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, preuzela je obaveze u vezi transponovanja i implementacije pravne stečevine Europske unije u domaće zakonodavstvo, uključujući propise i obaveze koje se odnose na uspostavu i funkcionisanje tržišta električne energije. Naime, Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice strane su se obavezale da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije koje će funkcionirati po standardima tržišta energije u Europskoj uniji sa kojim će se u konačnici integrirati.

Osnovni cilj energetske zajednice, sa aspekta tržišta električne energije, je kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje električnom energijom i može privući investicije u sektore.

Takođe treba istaći da je Odlukom o impementaciji Direktive 2009/72/EZ o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije , Direktive 2009/73/EZ o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog gasa , Uredba(EZ) 713/2009 o osnivanju Agencija za suradnju energetskih regulatora, Uredbe(EZ) br.714/2009 o uvjetima pristupa mreži za prekogranične razmjene električne energije, Uredbe(EZ) br.715/2009 o uvjetima pristupa mrežama za transport prirodnog gas i izmjena i dopuna čl. 11. i 59. odredbama Ugovora o uspostavi Energetske zajednice – koju je donijelo Ministarsko vijeće EZ 06.10.2011. godine, u 2011. godini, pravna stečevina EU za članice energetske zajednice proširena ovim setom propisa koji sačinjavaju tzv. „Treći energetski paket“, a koji su postali pravno obavezujući i za ugovorne strane Energetske zajednice, uz rok za transpoziciju u domaće zakonodavstvo i implementaciju u praksi do 1. januara 2015. godine. Naime ovdje važi opći princip da se Direktive transponiraju u nacionalno energetsko zakonodavstvo, a da se Uredbe se primjenjuju direktno.

Sa aspekta obaveza Bosne i Hercegovine /Federacije BiH i elektroprivrednih preduzeća u BiH i FBiH i uspostave tržišta električne energije, najvažnija je Direktiva 2009/72/EC o zajedničkim pravilima unutrašnjeg tržišta električne energije od 13. jula 2009. Ova Direktiva utvrđuje zajednička pravila za proizvodnju, prenos, distribuciju i snabdijevanje električnom energijom, koja uključuju odredbe za zaštitu potrošača, sa ciljem da se poboljšaju i integrišu konkurentna tržišta za električnu energiju. Ona utvrđuje pravila koja se odnose na organizaciju i funkcionisanje elektroenergetskog sektora, pitanje razdvajanja mrežnih djelatnosti, otvoren pristup tržištu, uslove i postupke koji se primjenjuju pri raspisivanju tendera i izdavanju energetskih dozvola, te na rad prenosnog i distributivnog sistema. Njom se takođe utvrđuju obaveze u pogledu univerzalnih usluga i prava potrošača električne energije, kao i pojašnjavaju obaveze u vezi konkurencije, kao i uloga regulatornih tijela.

U skladu sa predhodnim, Zakonom o električnoj energiji u FBiH (“Službene novine Federacije BiH” br. 66), između ostalog, su uređena značajna reformska pitanja u elektroenergetskom sektoru u Federaciji BiH, te definisane obaveze u pogledu donošenja smjernica elektroenergetske politike, vršenja javne usluge, razdvajanja djelatnosti, novih nadležnosti regulatora, Operatora distributivnog sistema kao pravnog lice koje obavlja djelatnost distribucije nezavisno od ostalih elektroenergetskih djelatnosti, nezavisnosti i nadležnosti Operatora distributivnog sistema, donošenja Programa prestrukturiranja i sl.

Obaveze u pogledu izrade i donošenja Programa prestrukturiranja elektroenergetskog sektora u Federaciji BiH definisane su Članom 114. Stavovi 1. i 2. Zakona o električnoj energiji u Federaciji Bosne kojima je propisano:

- da Program o prestrukturiranju elektroenergetskog sektora u Federaciji, na prijedlog Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije, donosi Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i
- da će se prestrukturiranje postojećih elektroprivrednih preduzeća izvršiti u skladu s Programom o prestrukturiranju elektroenergetskog sektora u Federaciji a na osnovu važećih propisa, uz saglasnost Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Program prestrukturiranja elektroenergetskog sektora u Federaciji BiH je donijela Vlada Federacije, na svojoj 101. sjednici održanoj 06.03.2014. godine i isti je objavljen u „Službenim novinama Federacije BiH“ , broj: 20/14 a sa početkom primjene kada na njega da saglasnost Parlament Federacije BiH.

Ovaj Program povezan je sa drugim aktivnostima koje se dešavaju u elektroenergetskom sektoru što uključuje:

- Funkcionisanje Regulatorne komisije u zakonima predviđenom obimu i nadležnostima, posebno u pogledu njene neovisnosti i stvaranja pretpostavki za otvaranje tržišta električne energije i odvajanja reguliranih i tržišnih djelatnosti,
- Modernizacija i prestrukturiranje rudnika uglja.

Ključne promjene i obaveze koje proizilaze na osnovu odredbi člana 14. Zakona o električnoj energiji u Federaciji BiH a koje su obuhvaćene ovim Programom su:

1. Funkcionalno razdvajanje svih djelatnosti što podrazumjeva:

- Računovodstveno razdvajanje svih djelatnosti što znači odvojeno vođenje poslovnih knjiga i sačinjavanje i objavljivanje odvojenih finansijskih izvještaja po djelatnostima i
- Razdvajanje poslovnog upravljanja što znači odvojeno upravljanje (razdvojeno i nezavisno ostvarivanje međusobnih komercijalnih interesa), razdvajanje upravljačke strukture (lica u upravljačkoj strukturi jedne djelatnosti ne mogu biti u upravljačkoj strukturi vertikalno integrisanog društva) i izbjegavanje konflikta interesa (lica zaposlena u jednoj djelatnosti ne mogu obavljati poslove u drugoj djelatnosti).

2. Pravno razdvajanje i neovisnost za djelatnost distribucije (pravni oblik, organizacije i donošenja odluka).

3. Računovodstveno razdvajanje djelatnosti snabdijevanja na regulisano i tržišno snabdijevanje.

Ovi zahtjevi znače da je osim računovodstvenog razdvajanja, potrebno i razdvajanje poslovnog upravljanja za sve djelatnosti (proizvodnja, distribucija, snabdijevanje, trgovina i ostale djelatnosti).

Dodatno, u slučaju djelatnosti distribucije, promjene moraju biti još veće, odnosno, potrebna je još veća nezavisnost koja uključuje i pravni oblik, to znači da će postojeća elektroprivredna preduzeća formirati zavisna društva koja će obavljati djelatnost distribucije i imati status operatora distributivnog sistema.

Prestrukturiranje elektroprivrednih preduzeća je planirano u više faza pri čemu:

- Prva faza – Računovodstveno i upravljačko razdvajanje djelatnosti i formiranje ODS-a

Po navedenom pristupu prioritet bi bila prva faza koja bi odgovarala realizaciji osnovnih zahtjeva utvrđenih Zakonom (računovodstveno i upravljačko razdvajanje djelatnosti, formiranje preduzeća za Distribuciju-ODS).

Tokom ove faze neophodno je računovodstveno razdvojiti sredstva i obaveze različitih djelatnosti, usvojiti nove organizacije i alocirati zaposlene, te donijeti/izmjeniti statute i druge interne akte. U cilju potpunog računovodstvenog razdvajanja potrebno je koristiti model transfernih cijena između djelatnosti unutar EP BiH.

U prvom dijelu ove faze treba prvo izvrši organizacijsko i funkcionalno razdvajanje djelatnosti distribucije unutar EP BiH/EPHZHB, bez pravnog razdvajanja (bez osnivanja preduzeća), a nakon toga pravno razdvajanje, odnosno registrirati ODS kao zasebno pravno lice u vlasništvu EP BiH/EPHZHB.

Tokom ovog perioda Vlada FBiH, FMERI i FERK bi trebali donijeti sve podzakonske akte utvrđene Zakonom o električnoj energiji. Nadležna ministarstva bi trebala izvršiti analize i pripremiti prijedloge ili inicijative za izmjene ključnih zakona, kao što su Zakon o javnim preduzećima i Zakon o javnim nabavkama, koje su neophodne za implementaciju zahtjeva za upravljačko razdvajanje i neovisnost djelatnosti, kao i radi funkcioniranje nabavki između povezanih društava.

Do kraja ovog perioda treba da budu završene aktivnosti na državnom nivou, koje su vezane za implementaciju Direktive 2009/72 o unutrašnjem tržištu električne energije, kao što su donošenje državnog zakona o elektroenergetskom sektoru u Bosni i Hercegovini, imenovanje operatora prenosnog sistema u smislu direktive, razdvajanja vlasničkih prava u pogledu operatora prenosnog sistema i elektroprivrednih djelatnosti.

- Druga faza – Komercijalizacije i dodatne analize

Nakon realizacije aktivnosti iz prve faze mogla bi početi druga faza tokom koje bi se potpuno implementirali i zaživili u praksi računovodstveno i upravljačko razdvajanje uz primjenu transfernih cijena između djelatnosti.

Kako bi se poboljšala efikasnost u svakodnevnom poslovanju i produktivnost bilo koje djelatnosti treba da imaju određeni stupanj samostalnosti kako bi mogla upravljati operativnim poslovanjem. Svaka djelatnost bi djelovala kao da je samostalno komercijalno društvo u mjeri u kojoj to bude moguće, raditi na racionalizaciji poslovanja s ciljem pripreme za poslovanje u dereguliranom okruženju

što uključuje rast produktivnosti i konkurentnosti, te ispuniti sve obaveze utvrđene zakonom, podzakonskim aktima i licencama.

EP BiH/EPHZHB kao vladajuće društvo i njena Uprava bi trebala reducirati operativne odgovornosti za djelatnosti proizvodnje, distribucije, snabdijevanja i trgovine, a nastaviti obavljati korporativne funkcije za potrebe djelatnosti i zavisnih društava, te usmjeriti svoje djelovanje na strateška pitanja, razvoj, kapitalne investicije, nove djelatnosti, donošenje planova i utvrđivanje ciljeva, te nadzor nad poslovanjem pojedinih djelatnosti i zavisnih društava.

Tokom ove faze bi se nastavio proces modernizacije i poboljšanja poslovanja rudnika uglja pojedinačno, uz implementaciju harmoniziranih organizacija, smanjenje broja zaposlenih i završetak investicija po osnovu dokapitalizacije i novih kapitalnih ulaganja.

Istovremeno bi se uradile dodatne analize uvažavajući stečena iskustva i efekte do tada urađenog prestrukturiranja, vodeći računa o statusu deregulacije i zaživljavanja tržišta, pravnom i regulatornom okviru i ulasku konkurencije, te na osnovu toga donijele odluke u vezi naredne faze prestrukturiranja, posebno u pogledu eventualnog formiranja zasebnih preduzeća za pojedine elektroprivredne djelatnosti.

Također, treba donijeti odluke u pogledu prestrukturiranja djelatnosti rudarstva, vodeći pri tome računa o odabranom statusu djelatnosti proizvodnje i budućim potrebama zamjenskih kapaciteta u termoelektranama.

- Treća faza – Korporatizacija

Ovisno od analiza i navedenih odluka u drugoj fazi, a uz prethodnu saglasnost Vlade BiH, pristupilo bi se implementaciji navedenih odluka, što bi bila treća faza programa.

Ovisno od odluke iz prethodne faze mogu biti formirana nova zavisna društva za sve ili pojedine djelatnosti, kao i preduzeća za rudarstvo za potrebe proizvodne djelatnosti.

Prestrukturiranje je zahtjevan proces, a jedna od glavnih prepreka za realizaciju aktivnosti je to što Program o prestrukturiranju elektroenergetskog sektora u Federaciji BiH nije u primjeni jer Parlament FBiH (Dom naroda) nije dao suglasnost na isti.

Analiza propisa koji otežavaju poslovanje

Propisi koji imaju uticaj na društvo u cjelini

Zakon o javnim preduzećima ("Sl. novine FBiH", broj: 8/05, 81/08, 22/09, 109/12)

Poseban problem za efikasan rad i poslovanje Društva predstavlja definisanje pojma "ugovora o raspolaganju" iz člana 41. tačka i) ovog zakona: "zaključenje ugovora o raspolaganju sa ukupnom vrijednošću većom od 10.000,00 KM, bez potpisa direktora i odgovornog člana uprave".

Značajan broj ugovora koje, u skladu s ovom odredbom, potpisuje generalni direktor i nadležni izvršni direktor, onemogućava fleksibilnije poslovanje Društva. S druge strane, značajan broj ugovora iz djelokruga rada podružnica, a čija vrijednost prelazi iznos 10.000 KM mora biti potpisan od strane generalnog direktora i nadležnog izvršnog direktora, što direktno usporava aktivnosti u podružnicama.

Prijedlog:

Izmjeniti i precizirati ove odredbe u smislu povećavanja iznosa do kojeg nije potreban potpis direktora i člana uprave, ili definiranje posebne odredbe za velika i složena preduzeća kao što je EP BiH (u smislu davanja ovlaštenja za direktore podružnica, odnosno ovlaštena lica u Društvu).

Definisati pojam ugovora o raspolaganju.

Posmatrajući odredbe člana 42. ovog zakona, kojim su propisane ograničene aktivnosti javnog preduzeće, neke od ovih odredbi su izuzetno ograničavajuće i diskriminirajuće u kontekstu tržišnog poslovanja (ugovor o cesiji, ugovor o prostoj kompenzaciji, izmirenje duga prema javnom preduzeću u slučaju da dužnik plaća povjериocu javnog preduzeća).

Prijedlog:

Izmjeniti ove odredbe, a odgovarajuće kontrole u javnim preduzećima urediti kroz druge mehanizme, putem adekvatnih sistema odobravanja i nadziranja, te internih kontrola i procedura.

Zakon o javnim nabavkama

Problem su jako dugi rokovi koji su potrebni za planiranje, pokretanje i realizaciju nabavki posebno imajući u vidu remonte i druge složene zahvate koji ne mogu biti realizirani u punom i planiranom obimu zbog dugih rokova za ugovaranje, uključivo i žalbi koje usporavaju ili onemogućavaju završetak procesa nabavke.

Prijedlog:

Uputiti zahtjev da se za EP BiH napravi izuzeće od primjene ZJN kao što je to slučaj sa BH Telecomom. EP BiH bi i dalje poštivala sve procedure nabavke i odredbe ZJN, ali je bitno skraćivanje rokova i redefinicija postupaka koji bi se primjenjivali u nabavci.

Član 24. nije regulisao kod Posebnih uslova za primjenu pregovaračkog postupka bez objave obavještenja za nabavku radova mogućnost viška radova (proširenja redovnih isporuka) kao što postoji kod nabavke roba.

Prijedlog:

Dodati u članu 24. tačku c) koja bi regulisala dodatne radove - višak radova.

Zakon o zaštiti na radu („Sl. list SR BiH“, br. 22/1990)

Postojeća zakonska regulativa koja uređuje odnose u oblasti zaštite na radu:

- ne odgovara zahtjevima i potrebama privrede,
- nije usklađena sa savremenim dostignućima i tendencijama u ovoj oblasti u Europi i svijetu,
- nije usklađena sa postojećom organizacijom državne uprave u BiH i FBiH,
- nije dovoljno jasna i sveobuhvatna u pojedinim aspektima,
- nije dovoljno efikasna i dosljedna u primjeni.

Prijedlog:

Donošenjem novog Zakona o zaštiti na radu potrebno je definisati principe sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, prava i obaveze poslodavaca i zaposlenika, nadzor na provođenjem zakona i sankcije za nepoštivanje njegovih odredbi, na način da:

- Odredbe novog Zakona trebaju biti usklađene sa konvencijama i preporukama Međunarodne organizacije rada (Konvencijom o zaštiti na radu i radnoj sredini) i direktivama EU,
- Neophodno je izvršiti usklađivanje i osavremenjivanje Zakona o zaštiti na radu sa reformisanim sistemom radnopravnih odnosa koji se temelje na novom Zakonu o radu,
- Neophodno je izvršiti usklađivanje i osavremenjivanje Zakona o zaštiti na radu sa reformisanim propisima o radno socijalnom statusu koji se temelje na Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakonu o zdravstvenom osiguranju i Zakonu o zdravstvenoj zaštiti,
- Potrebno je preciznije i jasnije definisanje nekih zakonskih obaveza,
- Novim Zakonom obezbijediti i njegovu efikasnu i dosljednu primjenu i provođenje,
- U postupku pripreme novog Zakona, kroz javnu raspravu, uključiti stručnu javnost, posebno stručnjake za zaštitu na radu iz prakse.

Propisi koji imaju uticaj na djelatnost proizvodnje električne energije

Federalni propisi

Zakon o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda preduzeća ostvarenih radom termoelektrana („Sl. novine FBiH“, broj: 80/14)

Zakonom je utvrđena naknada po proizvedenom kWh električne energije iz termoelektrana. Međutim EP BiH već plaća dažbine i naknade za zagađenje. Ovim je uvedena dodatna naknada od 01.01.2015. godine.

Ovaj zakon je diskriminirajući u odnosu na druge djelatnosti jer niti jedna druga djelatnost nema ovakvu vrstu dažbine. Po takvoj logici svaki proizvodni pogon bi trebao izdvajati dio prihoda po jedinici svog proizvoda.

S druge strane proizvodnja električne energije je od 01.01.2015. je neregulirana tržišna djelatnost. Ovakvi nameti koji se odnose samo na odedene proizvodne subjekte dovode ih u neravnopravnu poziciju na tržištu električne energije u odnosu na druge proizvođače u BiH i trgovce/uvoznike električne energije koji nisu opterećeni takvim naknadama.

Dodatni problem je i član 5. ovog zakona koji se dvojako tumači kada je u pitanju vlastita potrošnja, jer ista ne predstavlja prihod, nego trošak posmatrano s ekonomskog aspekta. Obračun naknada treba se vršiti na osnovu isporučene električne energije u mrežu, isključujući vlastitu potrošnju.

Zakon je neprecizan i u pogledu odredbe vezane za usklađivanje i izmjene stope naknade u skladu sa cijenama električne energije.

Prijedlog:

Preispitati opravdanost ovakvog zakona uvažavajući njegov uticaj na konkurenciju na jedinstvenom tržištu električne energije u BiH i diskriminirajući položaj djelatnosti proizvodnje električne energije u odnosu na druge djelatnosti.

Kao moguću opciju razmotriti regulisanje pitanja iz ovog zakona putem zakona o koncesijama što bi se odnosilo na sve djelatnosti i vrste objekata za proizvodnju električne energije.

U slučaju zadržavanja zakona u postojećoj ili modificiranoj formi korigirati neprecizne odredbe koje uzrokuju različita tumačenja i sporove.

Zakon o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata („Sl. novine F BiH“, broj: 57/09)

Osnovni problem ovog zakona je visina naknada koje predstavljaju dominantan trošak u troškovima proizvodnje električne energije u HE na Neretvi. Zajedno sa troškovima posebne naknade za HNK i za vodni doprinos to iznosi 24,4 miliona KM ili 34,4% ukupnih troškova HE na Neretvi, ili 54,6% u odnosu na operativne troškova (bez amortizacije).

Dodatni problem su odredbe ovog Zakona koje su neprecizne, jer iste nije moguće na jasan i nedvosmislen način primjeniti, a što ima za posljedicu pokretanje tužbi od strane općina na području djelovanja Podružnice HE na Neretvi. Zakonom je kao kriterij za određivanje naknade utvrđena količina prikupljene vode, uz istovremeno mogućnost promjene ove naknade u zavisnosti od promjene cijene električne energije. Oba ova kriterija su nejasna i neprecizna i izazivaju sporove.

Prijedlog:

Kao moguću opciju razmotriti regulisanje pitanja iz ovog zakona putem zakona o koncesijama što bi se odnosilo na sve djelatnosti i vrste objekata za proizvodnju električne energije. U slučaju zadržavanja zakona u postojećoj ili modificiranoj formi preispitati opravdanost visina naknada i korigirati neprecizne odredbe koje uzrokuju različita tumačenja i sporove.

Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka ("Sl. novine FBiH", broj: 04/13)

Ovim pravilnikom definisan je novi način određivanja ekološki prihvatljivog protoka (biološkog minimuma) čija primjena ima direktne posljedice na smanjenje proizvodnje električne energije iz postojećih hidroelektrana EP BiH, a praktično onemogućava realizaciju novih projekata hidroelektrana, uključivo i projekata HE Vranduk i Una Aneks za koje su već zaključeni kreditni aranžmani.

Pravilnikom su uspostavljene nepotrebno visoke vrijednosti biološkog minimuma, a nisu uzete u obzir specifičnosti postojećih objekata i razlike u vrstama elektrana (akumulacione ili protočne, pribranske ili derivacione).

Prijedlog:

U potpunosti preispitati odredbe pravilnika koje regulišu način utvrđivanja biološkog minimuma i donijeti izmjene ili novi pravilnik.

Zakon o slatkovodnom ribarstvu ("Sl. novine FBiH", broj: 64/04)

Odredba člana 35. ovog zakona je neprecizna. Dolazi do različitog tumačenja iste, te je nije moguće primjeniti na jasan i nedvosmislen način, a što ima za posljedicu pokretanje tužbi od strane udruženje sportskih ribolovaca koje se odnose na pričinjenu štetu i neporibljavanje.

Prijedlog:

U članu 35. stav 3. brisati riječi: „nadoknaditi pričinjenu štetu korisniku ribolovnog područja saglasno odštetnom cjenovniku u ribarstvu i donijeti program revitalizacije životnih zajednica i dovesti ih u odgovarajuće stanje“.

Pravilnik o određivanju visine naknade štete nanesene ribljem fondu ("Sl. novine FBiH", broj: 63/05)

Nije preciziran način utvrđivanja štete i isplate naknada za unapređenje ribarstva prema godišnjim programima poribljavanja kao i naknade u slučaju nedostatka riblje mladi na tržištu.

Prijedlog:

U članu 2. Pravilnika iza riječi štetu, potrebno je dodati riječi „koju uzrokuju fizička ili pravna lica svojom aktivnosti i dovedu do pomora ribe“.

U članu 10. Pravilnika potrebno je brisati riječi „korisniku ribolovnog područja, odnosno zone“, a dodati riječi „nadležnom ministarstvu kantona/županije“.

Kantonalni i općinski propisi

Zakon o vodama HNK („Sl. novine HNK“, broj: 6/13)

Ovaj zakon koje je usvojila Skupština HNK 28.06.2013. godine je identičan Federalnom Zakona o izdvajanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata, tako da se po istom osnovu plaća dva puta iz čega proističe da se nezakonito izdvajaju značajna finansijska sredstva što utiče na poslovanje i likvidnost Društva.

Za planiranu proizvodnju od 1.408,4 GWh godišnje, trošak plaćanja ovog doprinosa bi iznosio oko 7,04 mil.KM na godišnjem nivou. Prema Federalnom Zakona o izdvajanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata ovaj trošak je planiran u 2016. godini u iznosu od 16 mil.KM.

Prijedlog:

Problematiku iznosa i alokacije naknada urediti putem zakona o koncesijama. Kao privremenu mjeru izmjeniti zakon tako da se briše člana 74. kojim je propisano plaćanje kantonalne naknade od posebnog značaja iz razloga što EP BiH, kao preduzeće od značaja za Federaciju BiH plaća vodne naknade prema Zakonu o vodama FBiH.

Zakon o prostornom uređenju („Sl. novine HNK“, broj: 4/04) i Uredba o građevinama odnosno zahvatima u prostoru od značaja za kanton („Sl. novine HNK“, broj: 4/05)

Članom 53. Zakona o prostornom uređenju je regulisana nadležnost za izdavanje urbanističke saglasnosti i to na način da kantonalno ministarstvo izdaje urbanističku saglasnost za građevine i zahvate od značaja za kanton, a za ostale građevina urbanističku saglasnost izdaje nadležna jedinica lokalne samouprave.

S druge strane, članom 3. Uredbe o građevinama odnosno zahvatima u prostoru od značaja za kanton je određeno da su energetske građevine “elektrane instalisane ukupne snage preko 5 MW” proglašene građevinama od kantonalnog značaja.

Nakon donošenja Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH („Sl. novine FBiH“ 02/06; 72/07; 32/08; 4/10, 13/10; 45/10) 2006. godine, kantoni nisu uskladili svoje propise (zakone i podzakonske akte) sa federalnim propisima, tako da su na snazi kantonalni propisi doneseni na osnovu ranije važećeg Zakona.

Prijedlog:

Izvriti usklađivanje kantonalnih propisa iz oblasti prostornog planiranja sa federalnim propisima prostornog planiranja.

Zakon o slatkovodnom ribarstvu Hercegovačko-neretvanskog kantona (“Sl. novine FBiH”, broj: 4/2014). Zakon nije usklađen sa Zakonom o slatkovodnom ribarstvu (“Sl. novine FBiH”, broj: 64/04).

Prijedlog:

Izvršiti usklađivanje zakona sa federalnim zakonom. U članu 69. stav 3. brisati riječi “odnosno i naknadu korisniku ribolovnog prava za pričinjenu štetu ribljem fondu ukoliko se ne osigura slobodna migracija ribe, za unapređenje ribljih vrsta čiji se opstanak i unapređenje osiguravaju mjerama zaštite”.

U članu 80. stav 12. potrebno je brisati riječi „i na postojeće objekte“, a dodati riječi „samo na izgradnju novih hidroenergetskih objekata“.

Odluka o općinskim taksama na istaknutu firmu (“Službene novine Općine Kakanj”, broj 4/13, 7/13,4/14 i 1/15)

Vrsta djelatnosti koju firma obavlja, odnosno finansijska sposobnost firme, ne mogu biti relevantan kriterij za propisivanje različitih visina takse za istaknutu firmu i natpis.

Osim što je propisana visina u bitno različitim iznosima po navedenom kriteriju vrste djelatnosti je proizvoljna, jer operiše sa neobjektiviziranim preduvjeranjem o finansijskoj sposobnosti obaveznika, a finansijska sposobnost i profit koji privredni subjekti ostvaruju je predmet oporezivanja u skladu sa postojećom zakonskom finansijskom regalativom i relevantan podatak koji se precizno utvrđuje za svakog obaveznika posebno.

U ovom slučaju je u pitanju obaveza obaveznika da istakne firmu ili naziv, te da plati taksu na isto, te objektivan i relevantan kriterij za propisivanje visine takse može biti npr. zona grada u kojem se nalazi sjedište ili ogranci obaveznika, veličina firme ili natpisa i dr. Iznos takse može i mora biti u dosta manjem iznosu.

Pokrenut je Upravni spor pred Kantonalnim sudom u Zenici, sa predočenim ustavnim pitanjem da li je ova Odluka u skladu sa Ustavom F BiH. Nakon što Ustavni sud F BiH riješi ovo pitanje, moglo bi doći do promjene navedene Odluke i rješavanja ovog pitanja.

Prijedlog:

Izmjeniti Odluku tako da bude utemeljena na transparentnim, nediskriminirajućim i fer kriterijima

Propisi koji imaju uticaj na djelatnost distribucije električne energije

Federalni propisi

Zakon o cestama FBiH („Sl. novine FBiH“, br.12/10,16/10, 66/13)

Član 64. Zakona o cestama definiše uslove za uređenje prostora za izgradnju i rekonstrukciju objekata i instalacija na javnoj cesti i u putnom pojasu javnih cesta, a koje utvrđuje upravitelj cesta u okviru izdavanja saglasnosti investitoru.

Zakon je ostavio mogućnost upravitelju ceste da propisuje uslove, bez ikakvog ograničenja u pogledu kvantiteta i kvaliteta, odnosno po diskrecionoj ocjeni.

Prijedlog:

Dopuniti Zakon u dijelu koji se odnosi na propisivanje urbanističko-tehničkih uslova prilikom izdavanja rješenja organa nadležnih za upravljanje, građenje, održavanje, rekonstrukciju i zaštitu cesta sa minimalnim i maksimalnim uslovima, koje je investitor dužan ispuniti prilikom izgradnje EEO u pojasu javnih cesta.

Osim izmjene i dopune Zakona rješenje bi bilo i donošenje podzakonskog akta kojim bi se regulisala predmetna materija.

U postupcima pribavljanja odobrenja za gradnju nadležni upravni organi kao jedan od uslova za izdavanje iste traže saglasnost nadležnog organa za upravljanje cestama. U postupcima pribavljanja saglasnosti za postavljanje instalacija u javnim površinama, kao i putnom pojasu putne infrastrukture, EP BiH se poziva na odredbe Zakona o električnoj energiji FBiH, prema kojima EP BiH nije dužna plaćati naknade (npr. naknada za korištenje cestovnog zemljišta), osim naknade za izdavanje same saglasnosti.

U sudskim postupcima ističe se navedeno kao jedan od razloga za pobijanje rješenja kojima se utvrđuje obaveza plaćanja naknade za postavljanje istih. Međutim, pokrenuti sudski postupci imaju za posljedicu zaustavljanje postupka izdavanja odobrenja za građenje. To je posebna poteškoća kod realizovanja priključaka gdje kupci izvrše uplatu na vrijeme, a EP BiH ne može realizovati priključak, odnosno ne može upotpuniti dokumentaciju za izdavanje građevinske dozvole jer nedostaje saglasnost nadležnog organa za cestovno zemljište.

Očigledno je da postoji neusuglašenost dva propisa jer prema Zakonu o cestama Federacije BiH, za korištenje cestovnog zemljišta investitor je dužan plaćati naknadu, dok Zakon o električnoj energiji propisuje da elektroenergetski subjekt koji obavlja svoju djelatnost kao javnu uslugu ima pravo svoje instalacije postavljati u javne površine, kao i u putnom pojasu putne infrastrukture bez naknade.

Osim toga i pojedine općine donose svoje odluke o korištenju cestovnog zemljišta pozivajući se na Zakon o cestama FBiH i Zakon o lokalnoj samoupravi.

Činjenica je da postoji niz presuda u korist EP BiH (iz razloga što nadležni organi nisu tačno utvrdili činjenično stanje), ali ipak više presuda u korist organa nadležnih za upravljanje cestovnim zemljištem, jer nadležni sudovi smatraju da Zakon o cestama FBiH i podzakonski akti - Pravilnik o naknadama za korištenje cestovnog zemljišta („Sl.e novine FBiH“, br. 75/10) i Uredba o visini naknade za korištenje

zemljišta uz javne ceste ("Sl. novine FBiH", br. 77/11) predstavljaju valjane materijalne propise na osnovu kojih se može korisniku cestovnog zemljišta uspostaviti obaveza plaćanja naknade za korištenje cestovnog zemljišta, te da su neosnovani naši tužbeni zahtjevi koji se odnose na prevashodnu primjenu odredbi člana 73. stav 3. Zakona o električnoj energiji FBiH, jer Zakon o cestama FBiH i njegovi podzakonski akti predstavljaju *lex specialis* u odnosu na Zakon o električnoj energiji iz razloga što isti propisuju i uređuju sva pitanja iz oblasti javnih puteva.

Prijedlog:

Pristupiti usaglašavanju navedenih zakona i propisa uvažavajući značaj i funkciju kako javne cestovne infrastrukture, tako i elektroenergetskih objekata.

Zakon o eksproprijaciji FBiH

U odrebi iz člana 16. stav 2. Zakona utvrđeno je da se prilikom podnošenja prijedloga za utvrđivanje javnog interesa dostavlja procjena vrijednosti nekretnine što se mora dokazati prometnom vrijednosti nekretnine.

Prijedlog:

Izvršiti izmjene Zakona, tako da se prilikom podnošenja prijedloga za javni interes radi provođenja postupka nepotpune eksproprijacije, dostavi dokaz o tome da li postoji umanjene tržišne vrijednosti nekretnine i ako postoji u kom obimu, iz razloga što se u tim slučajevima samo ograničava pravo vlasništva.

U odredbi člana 3. stav 1. utvrđeno je da se nekretnina može ekspropisati kada je to potrebno za izgradnju.

Prijedlog:

Izvršiti dopune Zakona, u smislu da se nekretnina može ekspropisati i u svrhu rekonstrukcije i legalizacije.

Zakon o građevinskom zemljištu FBiH ("Sl. novine FBiH", broj:25/03, 16/04 i 67/05)

Općine prilikom izdavanja odobrenja za građenje elektroenergetskih objekata (posebno kablovskih vodova) traže da se plaća naknada za korištenju građevinskog zemljišta.

Podružnice EP BiH za distribuciju električne energije vode upravne postupke i sporove vezano za problematiku dugoročnog plaćanja naknada za izgrađenu elektrodistributivnu mrežu (naknada za korištenje gradskog građevinskog zemljišta), ali općine svojim odlukama, predmetne naknade pokušavaju ugovoriti dugoročno, odnosno obavezati na kontinuirano plaćanje istih u postupku izgradnje nove mreže, kao i za već izgrađenu mrežu, čime se značajno povećavaju troškovi izgradnje mreže, kao i troškovi priključenja, što dovodi u pitanje cjelokupan postupak razvoja elektrodistributivne mreže.

Naime, s jedne strane odredba člana 73. stav. 2. Zakona o električnoj energiji („Sl. novine FBiH“, br. 66/13) propisuje: „Na objekte čiji su imovinsko-pravni odnosi uređeni u skladu sa stavom (1) ovog člana, elektroenergetski subjekt nije dužan

plaćati posebne naknade osim naknade za koncesiju i naknada utvrđenih drugim zakonima, a u slučaju nastanka štetnog događaja dužan je učinjenu štetu nadoknaditi.“, a s druge strane postoje odredbe članova 73. i 75. Zakona o građevinskom zemljištu na koje se pozivaju općinske službe pri donošenju rješenja.

Prijedlog:

Izvršiti dopune Zakona o građevinskom zemljištu sa jednim članom u kome će se jasno propisati da elektroprivredni subjekti za svoju infrastrukturnu mrežu nisu dužni plaćati naknadu za korištenje gradskog građevinskog zemljišta jer objekti i instalacije osnovne infrastrukture (elektroenergetska mreža, PTT mreža, vodovod, kanalizacija i sl.) po svojoj prirodi povećavaju vrijednost objekata i zemljišta i od njihove razvijenosti direktno ovisi visina naknade za korištenje gradskog građevinskog zemljišta za objekat.

U međuvremenu, neophodno je insistirati na usvajanju autentičnog tumačenja člana 75. Zakona o građevinskom zemljištu F BiH. Vlada FBiH je na 82. sjednici 2014. godine, utvrdila i uputila Parlamentu FBiH prijedlog autentičnog tumačenja.

Zakon o principima lokalne samouprave FBiH ("Sl. novine FBiH", broj: 49/06 i 51/09)

Općine donose podzakonske akte pozivajući se na član 8. stav 3. Zakona o principima lokalne samouprave, kojim propisuju naknade za korištenje javnih površina bez da je ista propisana nekim materijalnim propisom, čime se usporavaju investicije, kao i održavanje već izgrađenih objekata (npr. Općina Gračanica i Općina Čelić zahtijevaju da se zaključi ugovor na rok od 10 godina za korištenje javne površine).

Od strane Vlade FBiH usvojen je 2013. godine nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o principima lokalne samouprave, kojim bi se olakšao postupak ocjene zakonitosti podzakonskih akata koje donose organi lokalne samouprave (neovisno da li je donesen od općinskog/gradskog vijeća ili načelnika/gradonačelnika).

Prijedlog:

Izvršiti izmjene Zakon u cilju preciziranja osnova za donošenje pozakonskih akata općina

Zakon o stvarnim pravima ("Sl. novine FBiH", broj 66/13)

Članom 358. Zakona propisana je komplikovanija i duža procedura zasnivanja prava stvarnih služnosti na građevinskom zemljištu, nemogućnost provedbe navedene odredbe zbog neusklađivanja sa propisima vanparničnog postupka.

Prijedlog: Izvršiti izmjene Zakona o stvarnim pravima ukidanjem člana 358.

Zakon o komunalnim djelatnostima ("Sl. list SR BiH", broj: 20/90)

Kada je u pitanju utvrđivanje plaćanja naknada od strane lokalnih zajednica (općina) na području Podružnice „Elektrodistribucija“ Zenica, većina općina utvrđuje obavezu plaćanja komunalne naknade za izgrađene elektroenergetske objekte. Prilikom utvrđivanja obaveze plaćanja navedene naknade, EP BiH je to osporavala ulaganjem

žalbi odnosno tužbi, te isticanjem da iste nemaju uporišta u odredbama čl. 12., 14. i 15. Zakona o komunalnim djelatnostima (Sl.list SRBiH, br. 20/90). Upravo ovaj Zakon je osnov i polazište na koji se pozivaju općinska vijeća kada donose svoje odluke o citiranim naknadama i ovo je posebno izraženo SBK-u. Pojedini kantoni donose svoje Zakone o komunalnim djelatnostima.

Prijedlog:

Obzirom da je u pripremi Prijedlog Zakona o komunalnoj djelatnosti u FBiH, potrebno je predložiti da se doda član u kome će jasno biti propisano da elektroprivredni subjekti nisu dužni plaćati komunalnu naknadu za izgrađenu elektrodistributivnu mrežu. Time bi se izbjegla mogućnost da kantoni donose zakone u kojima propisuju obavezu plaćanja komunalne naknade za elektroprivredne subjekte.

Pravilnik o naknadama za korištenje cestovnog zemljišta ("Sl. novine FBiH", broj: 75/10 i 51/15)

Prijedlog:

Usaglasiti propise uvažavajući značaj i funkciju kako javne cestovne infrastrukture, tako i elektroenergetskih objekata.

Uredba o visini naknade za korištenje zemljišta uz javne ceste ("Sl. novine FBiH", broj: 7/11 i 51/15)

Prijedlog:

Usaglasiti propise uvažavajući značaj i funkciju kako javne cestovne infrastrukture, tako i elektroenergetskih objekata.

Kantonalni i općinski propisi

Zakon o prostornom uređenju i građenju USK

U odredbi člana 107. propisano da za priključke nije potrebno izdavanje odobrenja za izgradnju, ali da se imovinsko - pravni odnosi riješe prije ishodovanja urbanističke saglasnosti.

Prijedlog:

Potrebno je ograničiti rješavanje imovinsko pravnih odnosa za izgradnju priključaka na NNM na rješavanje sa stvarnim korisnicima ili posjednicima nekretnina.

Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo ("Sl. novine Kantona Sarajevo", broj:7/05)

Zakonom o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, nametnuta je obaveza EP BiH – Podružnica "Elektrodistribucija" Sarajevo da za priključenje objekata na elektrodistributivnu mrežu zahtjevaju dokaz o legalnosti objekta jer je članom 147. stav 3. navedenog Zakona propisano: "Za zgrade i druge građevine izgrađene bez odobrenja za građenje ne smije se dati priključak na saobraćajnu i komunalni unfrastukturu."

Također, pojedine općine odbijaju da građanima, u skladu sa članom 68. Zakona o električnoj energiji u FBiH („Sl. novine FBiH“, broj: 66/13), izdaju pisanu saglasnost za privremeno priključenja bespravno izgrađenih objekata na elektrodistributivnu mrežu, jer je to u suprotnosti sa regulativom o prostornom uređenju.

Dalje, članom 67. stav 2. Zakona o prostornom uređenju priključak na niskonaponsku elektrodistributivnu mrežu definisan je kao građevina, jer je propisano da se pod građevinom podrazumijeva: "Saobraćajne, vodoprivredne i energetske građevine i površine sa pripadajućim instalacijama, telekomunikacione građevine i instalacije, građevine i instalacije komunalne infrastrukture".

Tako su predmetnom odredbom generalno obuhvaćeni svi dijelovi elektroenergetske mreže, pa i niskonaponski priključak građevina za koje su izdata odobrenja za građenje. Neosnovano je zahtjevanje da se ishoduju odobrenja građenja i za kablovske i nadzemne priključake na niskonaponsku elektrodistributivnu mrežu, te da navedno dovodi do zastoja u realizaciji izgradnje objekata i odstupanja od rokova priključka na elektrodistributivnu mrežu, definisanih Opštim uslovima za isporuku električne energije ("Sl. novine FBiH", broj: 89/14).

Prijedlog:

Izvršiti izmjene i dopune Zakona o prostornom uređenju (kao što je to već učinjeno u Bosansko podrinjskom Kantonu Goražde), putem donošenja posebne uredbe ili na način da se u Zakonu o prostornom uređenju izvrši izmjena člana 147., tako da se postojeći tekst, navedenog člana, dopuni sa sljedećim stavom: "Na osnovu pismene saglasnosti organa uprave nadležnog za izdavanje građevinske dozvole, vlasnik, odnosno investitor, ima pravo na privremeno priključenje bespravno izgrađenog objekata na elektrodistributivnu mrežu, a sve u skladu i pod uslovima propisanim Zakonom o električnoj energiji u Federaciji Bosne i Hercegovine."

Izvršiti izmjene i dopuna, ili putem donošenja posebne uredbe, tako da se član 67. stav 2. Zakona izmjeni tako da glasi: "Saobraćajne, vodoprivredne i energetske građevine i površine sa pripadajućim instalacijama, telekomunikacione građevine i instalacije, građevine i instalacije komunalne infrastrukture, izuzev kablovskih i nadzemnih priključaka na niskonaponsku elektrodistributivnu mrežu".

Zakon o šumama TK-a ("Sl. novine TK", broj: 9/12, 17/13, 2/15 i 6/15)

Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o šumama propisano je različito rješavanje IPO za nadzemne niskonaponske priključke u odnosu na podzemne niskonaponske priključke i ostalu SN mrežu. Prema ovoj izmjeni, sada će se za nadzemni NN priključak moći izbjeći postupak izdavanja urbanističke saglasnosti i utvrđivanja javnog interesa. Može se direktno ići sa zahtjevom Ministarstvu, ali da se zaključi ugovor o zakupu. Za podzemne NN priključke je ostala obaveza izdavanja urbanističke saglasnosti i utvrđivanja javnog interesa, a sve radi ostvarivanja uslova za zaključivanje ugovora o zasnivanju prava stvarne služnosti.

Prijedlog:

Zakon o šumama TK uskladiti sa važećim Zakonom o prostornom uređenju i građenju TK-a, kojim je u članu 109. stav 4. alineja 5. propisano da nije potrebno pribavljati građevinsku dozvolu kao i urbanističku saglasnost za priključke na niskonaponsku mrežu.

Odluka o izmjenama i dopunama odluke o građevinskom zemljištu Općine Bosanska Krupa

Naplaćuje se naknada za korištenje građevinskog zemljišta za EEO po dužnom metru (renta) iako su EEO dio infrastrukture na osnovu koje se renta naplaćuje ostalim fizičkim i pravnim licima.

Prijedlog:

Potrebno je uskladiti Odluku sa Zakonom o građevinskom zemljištu FBiH koji je već utvrdio obveznike plaćanja naknade.

Odluka o komunalnim taksama i tarifi komunalnih такси općine Cazin

Član 3. stav 1. tačka 8. Odluke propisuje plaćanje komunalne takse za postavljanje podzemnih i nadzemnih instalacija.

Komunalna taksa se plaća za isticanje firmi i zauzimanje javnih površina, te je bespredmetno iste naplaćivati za infrastrukturu.

Prijedlog:

Izmjeniti Odluke brisanjem navedenih odredbi

Odluka o naknadi za postavljanje i popravak podzemnih i nadzemnih instalacija na javnim površinama na području općine Bihać

Naplaćuje se naknada za privremeno zauzimanje javne površine prema članu 4. Odluke.

Prijedlog:

Izvršiti usklađivanje Odluke i Zakona o električnoj energiji.

Odluka o uslovima i načinu prokopavanja javnih površina na području kantona Sarajevo ("Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 16/04) i Tehnički uslovi za prokopavanje i zatvaranje prokopanih površina na području Kantona Sarajevo ("Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 10/09)

Obaveza angažovanja firmi s kojima nadležni upravitelji cesta imaju zaključene ugovore o održavanju cesta radi sanacije prokopa kolovoza ili cestovnog pojasa, a što je u suprotnosti sa obavezom koju EP BiH ima po Zakonu o javnim nabavkama.

Prijedlog:

Izmjeniti odredbe Odluke koji nameću navedenu obavezu.

Odluka o nerazvrstanim cestama na području Općine Ilidža

Članom 36. Odluke o nerazvrstanim cestama na području Općine Ilidža propisana je obaveza plaćanja naknade, na godišnjem nivou, za korištenje cestovnog zemljišta nerazvrstanih cesta, po osnovu polaganja instalacija. Navedeni član je u suprotnosti sa odredbama Zakona o električnoj energiji u FBiH ("Sl. novine FBiH", broj: 66/13).

Naime, članom 73. stav 3. Zakona o električnoj u FBiH propisano je: "Elektroenergetski subjekt koji obavlja svoju djelatnost kao javnu uslugu ima pravo

svoje instalacije postavljati u javne površine kao i u putnom pojasu putne infrahstrukture bez naknade u skladu sa važećim tehničkim i drugim propisima, uz obavezu pribavljanja saglasnosti od institucija nadležnih za upravljanje javnim površinama.”

Članom 37. stav 2. ove Odluke propisano je oslobađanje od plaćanja naknade za korištenje cestovnog zemljišta za druga javna preduzeća, koja kao i EP BiH obavljaju djelatnost od javnog interesa.

Ovakvom pravnom regulativom, EP BiH se dovodi u neravnopravan položaj u odnosu na javna preduzeća, naznačena u članu 37. stav 2., što je u suprotnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine, odnosno načelom zabrane diskriminacije i iziskuje povećanje troškova poslovanja javnom preduzeću.

Prijedlog:

Brisati sporne odredbe, odnosno uskladiti sa već postojećim rješenjima Zakona o električnoj energiji u FBiH.

Odluka o visini naknade za korištenje javnih površina za izgradnju podzemnih i nadzemnih instalacija, uređaja i opreme na području Općine Ilidža („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj: 13/15)

Obaveza plaćanja naknade za korištenje javne površine, koja je u suprotnosti sa članom 73. stav 3. Zakona o električnoj energiji u FBiH (“Sl. novine FBiH”, broj 66/13) i ista povećava troškova poslovanja.

Prijedlog:

Ukidanje predmetne Odluke.

Propisi koji imaju uticaj na kapitalne investicije – izgradnja objekata

Federalni propisi

Zakon o električnoj energiji u FBiH (“Sl. novine FBiH”, broj: 66/13) u odnosu na druge propise

Odredba člana 78. stav 3. Zakona o električnoj energiji u FBiH glasi:

“Izgradnja novih i rekonstrukcija postojećih objekata za proizvodnju električne energije iz nadležnosti Federacije BiH obuhvata:

- 1) hidroenergetski objekti instalisane snage iznad 5 MW i za nekoliko hidroenergetskih objekata instalisane snage veće od po 2 MW, koji slijede jedan iza drugog na rastojanju od 2 km,
- 2) termoelektrane i ostala postrojenja sa sagorijevanjem sa toplotnim izlazom od 50 MWt i više,
- 3) postrojenja za iskorištavanje pogonske snage vjetra instalisane snage od 2 MW i više,
- 4) postrojenja za iskorištavanje energije sunca instalisane snage od 1 MW i više i
- 5) ostale elektrane instalisane snage 5 MW i više.”

Ova odredba definiira nadležnost Federacije u postupku izgradnje novih i rekonstrukcije postojećih objekata, odnosno pribavljanja dozvola za isto.

Međutim, organi uprave koji izdaju upravne akte u postupku odobravanja građenja EEO, postupaju isključivo po zakonima iz oblasti građenja i prostornog uređenja. Shodno tome Federalno ministarstvo prostornog uređenja postupa po Zakonu o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH. Provedbeni akt Zakona o prostornom planiranju FBiH je Uredba o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje Federalno ministarstvo prostornog uređenja izdaje urbanističku saglasnost i/ili lokacijsku informaciju.

Odredba člana 2. stav 2. ove Uredbe predviđeno je da Federalno ministarstvo prostornog uređenja izdaje urbanističku saglasnost samo za električne centrala instalirane snage 30 MW i više sa pripadajućim građevinama.

Prijedlog:

Nadležnosti u pogledu izdavanja odgovarajućih dozvola u postupku građenja objekata za proizvodnju električne energije, trebale biti utvrđene jedinstveno i usaglašeno, na odgovarajućem nivou, kantonalnom ili federalnom.

Također, neophodno je usaglašavanje propisa kojima se utvrđuje potrebna dokumentacija u postupku pribavljanja dozvola za izgradnju elektroenergetskih objekata.

Zakon o koncesijama (“Sl. novine FBiH”, broj: 40/02, 61/06)

Član 3. Zakona kojim se definiraju predmeti koncesije ne poznaje koncesiju na javno vodno dobro.

U projektima realizacije izgradnje hidroenergetskih objekata neminovno je da je projektom obuhvaćeno i korištenje vodnog dobra koje pripada rijekama I i II kategorije. Javno vodno dobro podrazumijeva zemljišne čestice koje se Rješenjem Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva proglaše za čestice

vodnog dobra u isključivom vlasništvu FBiH. Koncesor shodno Zakonu o koncesijama FBiH u slučajevima izgradnje hidroenergetskih objekata bi osim prava korištenje vodotoka i drugih voda trebao dodjeljivati i pravo korištenja javnog vodnog dobra.

Zakon o vodama poznaje koncesiju na vodu i vodno dobro, dok Zakon o koncesijama ne sadrži tu odredbu.

Prijedlog:

Izvršiti usklađivanje odredbi ova dva zakona. Eventualnom dopunom člana 3. Zakona sa pravom korištenja javnog vodnog dobra kao predmeta koncesija, Koncesionar bi se mogao uknjižiti u zemljišnim knjigama na osnovu Ugovora o koncesiji kojim bi bile identifikovane k.č. koje pripadaju javnom vodnom dobru.

Članom 29. utvrđeno je da se ugovor o koncesiji zaključuje na određeni period koji ne može biti duži od 30 godina. Ako se pojave izuzetne okolnosti koje zahtijevaju ulaganja za koje je potreban duži vremenski period, ugovoreni rok se može produžiti, ali ne može biti duži od 50 godina. Ugovor o koncesiji može se obnoviti za period koji ne može biti duži od polovine prvobitno ugovorenog roka.

Ovako formulisanom odredbom, u period od 30 godina ulazi i period izgradnje objekta, što kod velikog broja elektroenergetskih projekata negativno utiče na isplativost projekta za investitora.

Prijedlog:

Potrebno je dopuniti Zakon na način da se u članu 29. Zakona definira početak koncesionog perioda tako da se pripremni period, koji je potreban za izgradnju objekta, ne uračunava u koncesioni period od 30 godina. Vrijeme trajanja pripremnih radnji treba se odrediti ugovorom o koncesiji.

Zakon poljoprivrednom zemljištu FBiH (“SI. novine FBiH” broj 52/09)

Član 51. Zakona definira obavezu Investitora da pribavi poljoprivrednu saglasnost (akt o promjeni namjene poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredno) prije ishodovanje urbanističke saglasnosti.

Član 52. Zakona definira da se poljoprivredna saglasnost ishoduje prije izdavanja odobrenja za građenje.

Evidentno je da su ove dvije odredbe istog materijalnog propisa različito normirale isto činjenično stanje. U skladu s tim organi uprave prilikom implementacije ovog Zakona različito tumače materijalnu normu.

Prijedlog:

Uskladiti odredbe člana 51. i 52. Zakona. Optimalno i racionalno rješenje bili bi definisati obavezu tako da se poljoprivredna saglasnost pribavlja neposredno prije ishodovanja odobrenja za građenje. Rješenje bi bilo brisanje odredbe člana 51. Zakona.

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH („Sl. novine FBiH“ 02/06; 72/07; 32/08; 4/10, 13/10; 45/10)

Na osnovu ovog Zakona, Vlada FBiH i resorno Ministarstvo usvojilo je niz provedbenih akata (uredbi i pravilnika). Imajući u vidu složenost izgradnje EEO, postoji realna potreba da se materija odobravanja izgradnje EEO reguliše posebnim podzakonskim aktom. Provedbenim aktom bilo bi nužno regulisati koncizno dokumentaciju koju bi investitor izgradnje EEO trebao obezbijediti i priložiti uz zahtjeve za izdavanje urbanističke saglasnosti, odobrenja za građenje, odobrenja za upotrebu.

U Zakonu nisu tretirani objekti van kategorije - složeni objekti kao elektroenergetski objekti kakve su hidroelektrane i termoelektrane.

Prijedlog:

Donijeti provedbeni akt posebno za izgradnju EEO, odnosno izmijeniti više članova Zakona.

Draft prijedloga izmjena i dopuna Zakona urađen je 2012 godine. Međutim, uzevši u obzir dosadašnja iskustva, potrebno ga je ažurirati.

Zakon je potrebno usaglasiti sa Zakonom o okolišu, Zakonom o vodama, Zakonom o koncesijama, Zakonom o električnoj energiji, u smislu nivoa vlasti odnosno nadležnosti za izdavanje dozvola i saglasnosti. Zakone je potrebno usaglasiti i u smislu definisanja veličine objekata i to ne samo po snazi objekta. Potrebno je usaglasiti i pitanje potrebne dokumentacije za pojedine dozvole. Dozvole i saglasnosti sa dužim vremenom trajanja bi bilo korisno dobiti već na nivou idejnog rješenja objekta.

Zakon o vodama FBiH (“Sl. novine FBiH”, br. 70/06)

Član 112. stav 2. Zakona definira da tijelo mjerodavno za izdavanje okolinske dozvole, odnosno Federalno ministarstvo okoliša i turizma, za objekte od značaja za Federaciju podnosi zahtjev za izdavanje vodnih akata.

Ova odredba Zakona nije implementirana u praksi s obzirom da je investitor taj koji u praksi ishoduje vodne akte od strane nadležnih agencija za vodna područja ili kantonalnog ministarstva.

Prijedlog:

Ovu odredbu Zakona prilagoditi odredbama Zakona o zaštiti okoliša u dijelu koji se odnosi na izdavanje okolinske dozvole.

Član 111. stav 2. Zakona utvrđuje da se prethodna vodna saglasnost iz stava 1. ovoga člana pribavlja u postupku izdavanja okolinske dozvole, urbanističke saglasnosti za objekte i aktivnosti za koje nije potrebna okolinska dozvola, i u postupku izdavanja koncesije na vodama i vodnome dobru.

Prijedlog:

Potrebno je međusobno uskladiti odredbe Zakona o vodama sa odredbama Zakona o zaštiti okoliša u pogledu organa koji je mjerodavan za podnošenje zahtjeva za izdavanje vodnih akata, te insistirati na doslovnoj primjeni odredbe člana 111. stav 2. Zakona.

Kantonalni propisi

Uredba o određivanju zahvata u prostoru i građevina za koje Federalno ministarstvo prostornog uređenja izdaje urbanističku saglasnost i/ili lokacijsku informaciju („Sl. novine FBiH“, br. 32/14)

Članom 2. Uredbe je utvrđeno da su energetske građevine koje su od značaja za Federaciju: električna centrala iznad 30 MW i više sa pripadajućim građevinama i vodne građevine - “brana sa akumulacijom ili retencijskim prostorom sa pripadajućim građevinama koje zadovoljavaju kriterije velikih brana”.

Prijedlog:

Pokrenuti inicijativu za usklađivanje federalnih i kantonalnih propisa (zakona i podzakonskih akata) iz oblasti prostornog uređenja.

Također je potrebno definisati nadležnost za izdavanje urbanističke saglasnosti za građevine od značaja i interesa za FBiH, Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH, a ne podzakonskim aktom (sada Uredbom).

Pravilnik o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu („Sl. novine FBiH“, br. 19/04)

Članom 6.a) Pravilnika je regulisano da se okolinska dozvola izdaje za sva “postrojenja za proizvodnju hidroelektrične energije sa izlazom većim od 1 MW”.

Prijedlog:

Potrebno je međusobno uskladiti propise iz oblasti energetike, prostornog planiranja, zaštite okoliša i oblasti voda, u pogledu nadležnost za izdavanje urbanističke saglasnosti, kao i definisanja građevina od značaja za Federaciju i kantone.

Pravilnik o pregledu i usklađenosti projektne dokumentacije („Sl. novine FBiH“, br. 58/14)

Ova oblast definisana je Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije BiH. Potrebno je raditi dvije Revizije Projekta - Prvu radi Revident po Zakonu o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH, a drugu Reviziju radi Komisija koju imenuje FMERI dok Ministar izdaje saglasnost je Projektna dokumentacija urađena u skladu sa važećim Zakonima.

Uredbom o postupku, kriterijima, formi i sadržaju zahtjeva za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih proizvodnih postrojenja, predviđeno je da pravna i fizička lica koja podnose zahtjev za dobivanje energetske dozvole u skladu s Uredbom, moraju da obezbijede da projekti, u svim svojim fazama, ispoštuju sve važeće zakone ili propise FBiH i BiH, uključujući i primjenu važećih standarda i tehničkih propisa.

Analogno prethodnom, predmetni Pravilnik skoro na identičan način propisuje da Komisija koju formira federalni ministar energije, rudarstva i industrije vrši pregled glavnog projekta EEO i njegovu usklađenost s ostalom dokumentacijom koja je prethodila izradi projektne dokumentacije, pri tom se misli na upravnu dokumentaciju.

Prijedlog:

Da se Pravilnik FMERI-ja stavi van snage, te da se kroz Uredbu o izdavanju energetske dozvole reguliše pregled projektne dokumentacije za EEO.

Pravilnik o geotehničkim istraživanjima i ispitivanjima te organizaciji i sadržaju misija geotehničkog inženjstva („Sl. novine FBiH“, br 60/09)

Pravilnik ne tretira objekte van kategorije - složene objekte kao što su elektroenergetski objekti – hidroelektrane i termoelektrane.

Prijedlog:

Potrebno je izmijeniti/dopuniti Pravilnik u smislu odredbi koje bi se odnosile na elektroenergetske objekte, te uskladiti Pravilnik sa Zakonom o geološkim istraživanjima, obzirom da se navedena istraživanja i njihova interpretacija obavljaju jednovremeno i usklađeno.

Zaključci

- Posmatrajući propise kojima se utvrđuju naknade za pravna lica, može se uočiti da su za EP BiH utvrđene različite vrste naknada, kako po osnovu federalnih, tako i po osnovu kantonalnih propisa. Između ostalih to su:
 - naknada za izdvajanje i usmjeravanje dijela prihoda preduzeća ostvarenih radom termoelektrana,
 - naknade za zagađivače okoliša,
 - izdvajanje dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata (kantonalna i federalna naknada),
 - naknada za korištenje gradskog građevinskog zemljišta,
 - naknade za korištenje cestovnog zemljišta,
 - komunalne naknade za izgrađene elektroenergetske objekte utvrđene od strane općina,
 - naknade za korištenje javne površine za izgradnju podzemnih i nadzemnih instalacija.
- Velika šarolikost naknada ukazuje na potrebu definiranja jednakog sistema naknada na teritoriji FBiH i po vrsti i po osnovu, te eliminisanja plaćanja po istom osnovu i različitim pristupa na nivou kantona i općina. U tom smislu, za EP BiH, kao preduzeće od federalnog značaja, naknade bi trebale biti utvrđene na federalnom nivou, a zatim da se vrši raspoređivanje prikupljenih naknada na federalnom i kantonalnom nivou, odnosno nivou lokalnih zajednica.
- Većina propisa sadrži neprecizne odredbe koje otvaraju različita tumačenja i sporove, a time i dodatne troškove, te je u postupcima izmjena propisa i donošenje novih potrebno eliminisati takve odredbe ili ih učiniti jednostavnim i transparentnim.
- Trend donošenja posebnih naknada samo za elektroenergetski sektor i iznosa naknada zasnovanih na percepciji finansijskog stanja obveznika ne odgovara standardima fer i nediskriminatornog pristupa prema svim privrednim subjektima. Također zanemaruje se činjenica da distributivna mreža predstavlja infrastrukturu koja je u funkciji javne usluge za sve korisnike i da je tarifa za korištenje te infrastrukture regulisana i jednaka za sve korisnike EP BiH u FBiH. To znači da različite kantonalne i općinske naknade kojima se opterećuje djelatnost distribucije dovode do toga da korisnici mreže na jednom području indirektno plaćaju naknade na drugom području.
- Brojne naknade i dažbine najviše utiču na konkurentnost djelatnosti proizvodnje. Djelatnosti proizvodnje više nije regulisana, a tržište električne energije je otvoreno i liberalizirano. Ostali proizvođači u BiH i trgovci koji uvoze električnu energiju koji nisu opterećeni troškovima naknada i dažbina u takvom obimu kao u slučaju EP BiH, u poziciju su da mogu preuzeti veći dio tržišta EP BiH. To znači pad domaće proizvodnje, odnosno da neprimjerenim nametima FBiH sama guši vlastitu proizvodnju električne energije. Zbog toga je važno redefinirati sve osnove i obime plaćanja različitih vrsta naknada, uvesti harmoniziran i fer pristup. U konačnici manje opterećenje vlastite proizvodnje omogućava konkurentne proizvodne cijene i kontinuitet domaće proizvodnje, a time i stabilnost i cjenovnu prihvatljivost snabdijevanja električnom energijom.

Uticaj naknada i dažbina na poslovanje elektroprivreda

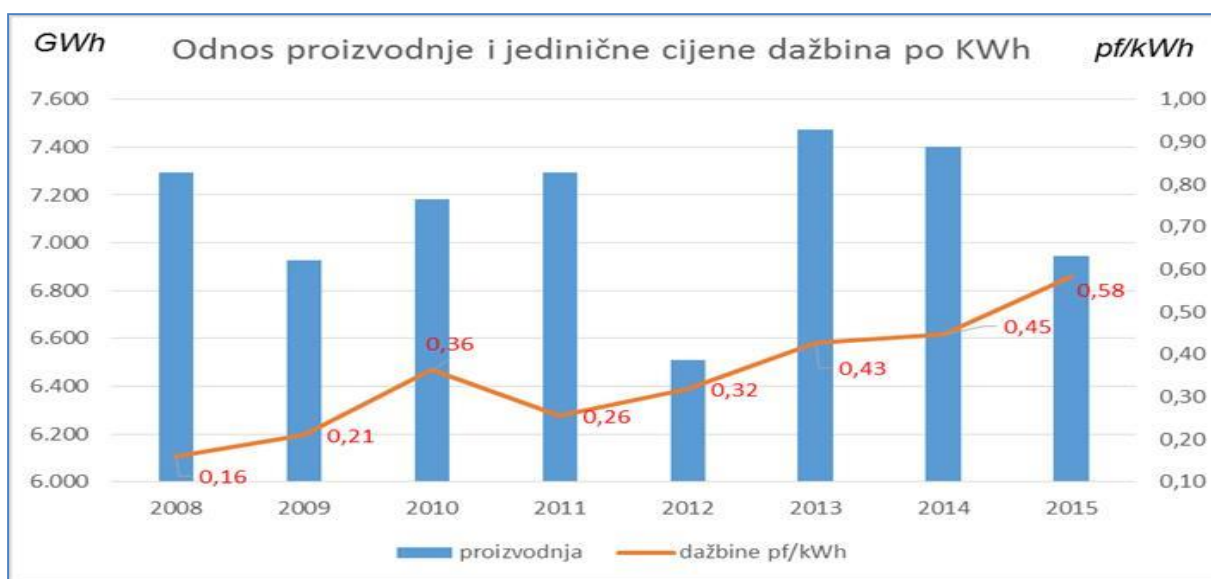
Naknade koje opterećuju poslovanje JP Elektroprivreda BiH

Trend rasta naknada

U posljednjih nekoliko godina usvojen je značajan broj novih propisa (donešenih od različitih nivoa vlasti) čijom primjenom je došlo do značajnog povećanja troškova naknada i dažbina za EP BiH. To se u značajnoj mjeri odražava na finansijske rezultate poslovanja, te naročito povećava troškove djelatnosti proizvodnje koja rastom proizvodne cijene postaje nekonkurentna na tržištu koje je već deregulisano i otvoreno za druge proizvođače i trgovce.

Planom poslovanja za 2016. godinu predviđen je ukupni iznos vodoprivrednih i drugih naknada i dažbina od 49,93 mKM, a procjena je da će u 2015. godini one iznositi oko 50 miliona KM. Radi usporedbe u 2009 godini sa približno istom proizvodnjom kao u 2015. ovaj iznos je bio 23,8 miliona KM. Znači iznos naknada je više nego udvostručen.

Taj rast se još bolje vidi kroz usporedbu naknade iskazane u odnosu na proizvodnju (F/kWh).

Kao najveće mogu se izdvojiti sljedeće naknade i dažbine sa iznosima predviđenim za 2016. godinu:

- Doprinosi za hidroakumulacije (16,16 mKM)
- Kantonalna naknada od posebnog značaja za HNK (7,04 mKM)
- Vodni doprinosi za iskorištenu vodu (2 mKM)
- Naknada za zaštitu voda (1,12 mKM)
- Naknada za zagađenje zraka (5,84 mKM)
- Naknada o izdvajanju i usmjeravanju prihoda ostvarenih radom TE (8,52 mKM)
- Komunalne naknde i koncesije (2,4 mKM)
- Doprinosi za građevinsko zemljište (1,86 mKM)
- Naknade za regulatorne komisije (1,43 mKM)

Pregled vodoprivrednih naknada

Doprinos za korištenje hidroakumulacionih objekata

Propisan je Zakonom o izdvajanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata iz 2002. godine. Ovaj doprinos se trenutno plaća i obračunava po stopi 0,01 KM po proizvedenom kWh kod onih objekata koji koriste hidroakumulaciju, a stopa naknade je od septembra 2009. godine udvostručena (povećana 100%) te bi još trebala biti povećana na osnovu povećanja cijene električne energije u proteklom periodu (sporno je o kojoj se cijeni zapravo radi). Za planiranu proizvodnju HE na Neretvi od 1.408,4 GWh godišnje, trošak plaćanja ovog doprinosa iznosi cca 14.080 hilj. KM (odnosno cca 15.991 hilj. KM uz korekciju). Sredstva se uplaćuju u budžet općina na čijem području se nalazi hidroakumulacija. U slučaju podružnice HE na Neretvi radi se o općinama Konjic, Jablanica i Prozor - Rama i Grad Mostar s tim da je sporna i raspodjela sredstava po općinama gdje se kao kriteriji posmatraju površina potopljenog zemljišta i dotoci. Ova dažbina se plaća i za male HE u podružnicama ED Tuzla i ED Sarajevo u ukupnom iznosu od cca 100-150 hilj. KM godišnje, a korisnici su općine Trnovo, Sapna i Teočak.

Kantonalna naknada od posebnog značaja za Hercegovačko-Neretvanski kanton

Skupština HNK je krajem juna 2013. godine donijela Zakon o vodama HNK, koji se primjenjuje od jula 2013. godine. Ovim Zakonom je (član 74.) uvedena kantonalna naknada od posebnog značaja za HNK i to za subjekte koji koriste opća dobra bez plaćanja koncesione naknade, a svoju djelatnosti obavljaju na području HNK. Visina/stopa naknade je 0,005 KM/kWh proizvedene el. energije. Uz planiranu normalnu hidrologiju (70% vjerovatnoće dotoka) tj. proizvodnju u HE na Neretvi od 1.408,4 GWh za 2016.godinu, obračun i plaćanje ove naknade je za EP BiH trošak od cca 7.042 hilj. KM na godišnjem nivou. Korisnik naknade je budžet HNK.

Vodni doprinos za iskorištenu vodu

Ova dažbina je propisana Zakonom o vodama FBiH i Odlukom o visini posebnih vodnih naknada. Ovaj doprinos se kod podružnice HE na Neretvi plaća po stopi koja iznosi 0,001 KM po proizvedenom kWh, a za proizvodnju od 1.408,4 GWh (normalne hidrološke prilike) trošak po ovoj naknadi iznosi cca 1.408 hilj. KM godišnje. Kod TE Kakanj godišnji trošak doprinosa za iskorištenu vodu (ovisno o količini preuzete vode iz rijeke Bosne) iznosi godišnje 300-400 hilj. KM (za 2016. godinu planirano 387 hilj. KM). Kod TE Tuzla se trošak doprinosa za iskorištenu vodu i naknade za korištenje hidroakumulacionih objekata plaća u okviru troškova industrijske vode (ista se preuzima od JKP Spreča iz jezera Modrac) i čini značajan dio u strukturi cijene i troška industrijske vode gdje trošak vodnih naknada u strukturi cijene vode iznosi oko 41 %. Za 2016. godinu planirani trošak industrijske vode u TE Tuzla iznosi 1.026 hilj. KM te se može reći da se od toga cca 420 hilj. KM odnosi na dvije vodoprivredne naknade. Kod distributivnih podružnica se godišnje plaća cca 180-200 hilj. KM po osnovu doprinosa za iskorištenu vodu. Ova naknada se uplaćuje u budžet kantona u kojem je objekat odnosno sjedište podružnice.

Naknada za zaštitu voda i Opća vodoprivredna naknada

Ove dvije naknade su ustanovljene Zakonom o vodama, a plaćaju se u korist kantona prema sjedištu podružnice. Troškovi naknade za zaštitu voda od početka 2015. godine u proizvodnim podružnicama iznose cca 93,5 hilj. KM mjesečno što daje godišnji iznos od 1.115 hilj. KM. Od toga se preko 90% (tačnije 1.043 hilj. KM) odnosi na troškove u TE Tuzla. Ova dažbina je fiksnog karaktera i iznos nije direktno vezan za obim proizvodnje. U svim podružnicama se plaća opća vodoprivredna naknada (OVN) koja se obračunava na osnovicu koju čine neto plate zaposlenika. Godišnji trošak Društva po osnovu ove naknade je oko 480 hilj. KM. Od tog iznosa se na djelatnost proizvodnje (HE na Neretvi, TE Kakanj, TE Tuzla i male HE) odnosi cca 185 hilj KM.

Pregled ostalih dažbina i naknada (pored vodoprivrednih)

Naknada za izdvajanje i usmjeravanje dijela prihoda preduzeća ostvarenih radom termoelektrana

Ova naknada se obračunava i plaća u skladu sa Zakonom o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda preduzeća ostvarenih radom termoelektrana koji od donio Parlament FBiH u julu 2014. godine (Sl. novine FBiH, broj 80/2014). Zakonom koji se počeo primjenjivati od 01.01. 2015. propisana je obaveza javnih preduzeća i drugih pravnih osoba, koja ostvaruju prihod radom termoelektrana, da za prostore na kojima su izgrađene termoelektrane ili na kojima se nalaze instalacije za proizvodnju el. energije, odlagališta šljake, pepela i sličnog otpada nastalog radom termoelektrana, te deponije uglja, plaćaju novčani iznos naknade jedinicama lokalne samouprave (općinama i gradovima) u FBiH u skladu sa odredbama ovog Zakona.

Ova naknada se uplaćuje u budžet općine odnosno grada, na čijem području se nalaze TE, instalacije ili zemljište na kojem se vrši odlaganje šljake, pepela i sličnog otpada, kao i deponije uglja.

Stopa naknade iznosi 0,0015 KM po kWh proizvedene el. energije s tim da bi se naknada trebala procentualno usklađivati s povećanjem/smanjenjem cijene el. energije koju utvrđuje nadležno regulatorno tijelo (u konkretnom slučaju FERK) s tim da je ovo dosta nedefinisana odredba obzirom da nije precizirano na koju cijenu se tačno misli. Osim toga djelatnost proizvodnje je deregulisana od 01.01.2015. tako da FERK više ne utvrđuje cijene za djelatnost proizvodnje električne energije. Za planiranu proizvodnju termoelektrana u 2016. godini od 5.682 GWh planiran je (varijabilni) trošak ove naknade od 8,52 mil. KM u 2016. godini.

Naknada za zagađenje zraka

Naknada za zagađenje zraka se plaća u skladu s Zakonom o zaštiti okoliša Federacije BiH, koji je donesen 2003. godine. Zakon je izmijenjen i dopunjen u 2010. godini. Obračun i plaćanje naknade za zagađenje zraka je započelo donošenjem Uredbe o vrstama naknada i kriterija za obračun naknada za zagađivače zraka, po kojoj je uvedena obaveza plaćanja naknade za zagađenje zraka u TE Kakanj i TE Tuzla. Predmetnu Uredbu je početkom oktobra 2011. godine donijela Vlada

Federacije BiH. Imajući u vidu kapacitete i planirani obim proizvodnje termoelektrana u narednim godinama, te ostvarenje u zadnjim godinama, izvjesno je da će, primjenom važeće Uredbe, godišnji troškovi naknada za zagađenje zraka iznositi oko 6,0 mil. KM, a što ovisi o obimu i učešću proizvodnje po blokovima i termoelektranama, kvalitetu uglja, proizvodnoj tehnologiji i drugim elementima.

U nastavku se daje tabelarni pregled godišnjih iznosa (u hilj. KM) naknada za zagađenje zraka za period 2011-2014. godina po rješenjima koja je izdao Fond za zaštitu okoliša FBiH:

	2011*	2012	2013	2014
TE Kakanj	1.836,03	3.495,75	3.212,07	3.246,35
TE Tuzla	1.528,99	2.153,84	2.357,69	2.279,26
Ukupno TE	3.365,02	5.649,59	5.569,76	5.525,61

*shodno Uredbi Vlade FBiH, za 2011. godinu je obračunato i plaćeno 50% naknade u odnosu na redovni godišnji nivo

Za 2015. godinu procjenjuje se da će, obzirom na manju proizvodnju u termoelektranama i trend smanjenja ispusta zagađujućih materija po proizvedenom kWh, biti ostvareno oko 5,4 mil. KM. Za 2016. godinu planiran je trošak po ovom osnovu od 5,84 mil. KM.

Ostale naknade i dažbine

Društvo plaća i razne druge dažbine prema Federaciji BiH, kantonima, općinama te regulatornim agencijama. Po visini godišnjeg troška u proizvodnim podružnicama ističu se:

- doprinos za građevinsko zemljište čiji godišnji trošak iznosi oko 1,8-1,9 mil. KM (od čega samo u HE na Neretvi oko 0,9 mil. KM godišnje)
- komunalne naknade i koncesije sa troškom od 2,3-2,4 mil. KM godišnje (od čega 1,0 mil. KM u TE Kakanj)
- regulatorna naknada za FERK čiji godišnji trošak za cijelu EP BiH iznosi oko 1,4 mil. KM godišnje
- posebni porez za zaštitu od prirodnih i drugih nepogoda (plaća se na primanja zaposlenika) gdje godišnji trošak iznosi oko 0,5 mil. KM godišnje
- naknada za korištenje opšte korisnih funkcija šume u godišnjem iznosu od cca 0,4 mil. KM

Iznad navedene dažbine u zbiru iznose oko 6,5 mil. KM na godišnjem nivou, a radi se dažbinama pretežno fiksnog karaktera.

Pored ovog, preduzeće plaća i administrativne i sudske takse, porez na imovinu (značajna iznos kod registracije vozila), takse za isticanje firme, regulatornim agencijama (osim FERK-a tu su i DERK i RAK), naknade za članarine komorama i razne druge dažbine

Ukupni trošak dažbina koje nisu vodoprivrednog karaktera planiran za 2016. godinu iznosi preko 23 mil. KM od čega su dvije glavne planirane dažbine (obje varijabilnog karaktera i obje kod termoelektrana):

- Naknada za izdvajanje i usmjeravanje dijela prihoda preduzeća ostvarenih radom TE - 8,52 mil. KM
- Naknada za zagađenje zraka - 5,84 mil. KM

U ove naknade nije uključen PDV (koji u pravilu i nije trošak poslovanja), kao ni troškovi Društva u vezi isplata fizičkim licima (plate i drugo) kao što su doprinosi (prelaze iznos od 60 mil. KM godišnje) i porez na dohodak (dio koji snosi Društvo).

Prijedlog mjera

- Poduzeti mjere da se zaustavi trend donošenje novih naknada i dažbina i rasta stopa postojećih,
- Izbjeći situacije da se za jedan osnov plaćaju dvije različite naknade, kroz ponavljanje inicijative za ocjenu ustavnosti člana 74. Zakona o vodama HNK putem Premijera Federacije BiH,
- Smanjiti stope naknada koje u značajnoj mjeri opterećuju troškovi proizvodnje i cijenu koštanja, u situaciji kada padaju cijene el. energije na tržištu te domaća proizvodnja postaje nekonkurentna,
- Kroz zakonska rješenje definisati jasan i nedvosmislen način uvrđivanja stope i iznosa naknada na godišnjem nivou te definisati jasne kriterije raspodjele naknade ako se ista dijeli na više korisnika, na način da se pokrene inicijativa za izmjenu Zakona o izdvajanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata u dijelu koji se odnosi na drugi kriterij raspodjele (dotoci sa područja općina),
- Kroz dugogodišnje koncesione ugovore riješiti pitanja prava korištenja vodnih resursa na duži rok uz troškove koncesionih naknada koji bi bili lako primjenljivi, uz razumne stope i iznose koji ne bi negativno uticali na konkurentnost kompanije na domaćem i regionalnom tržištu, na način da se prati donošenje novog Zakona o koncesijama,
- U svim propisima elimisati nejasne odredbe koje se odnose na način promjene/usklađivanja naknada.

Naknade koje opterećuju poslovanje JP Elektroprivreda HZ HB

Jedan od problema koji značajno opterećuju poslovanje je plaćanje različitih vrsta naknada koje se nekonzistentno nameću u posljednje vrijeme. Kao javno poduzeće koje ostvaruje prihod korištenjem hidroakumulacijskih objekata izgrađenog na potopljenom području, dužni smo sukladno odredbama Zakona o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda poduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacijskih objekata ("S.Novine Federacije BiH" br. 44/02, 57/09) plaćati naknadu koja se uplaćuje u proračun općine ili grada na čijem je području objekt izgrađen. Naknada iznosi 0,01 KM po proizvedenom kilovatsatu (kWh) električne energije i definirano je kako se postotno usklađuje sa svakim povećanjem, odnosno smanjenjem cijene električne energije koju utvrđuje FERK.

Postoji cijeli niz poteškoća u primjeni navedenog Zakona. Ako je hidroakumulacijski objekt izgrađen na području dvije ili više općina, sredstva ostvarena od naknade raspoređuju se razmjerno površini potopljenog hidroakumulacijskim objektom i razmjerno količini prikupljene vode s područja dviju ili više općina što dodatno usložnjava stvar jer raspodjela nije precizno definirana. Usklađivanje s promjenama cijena je također nejasno. Traženo je pojašnjenje od mjerodavnih institucija, ali isto nije dobiveno. Pored toga, ova naknada je u usporedbi sa sličnim naknadama u okruženju, značajno viša. Za ilustraciju, čak je i naknada za vodu koju koriste TE 6,67 puta niža od iste za HE.

Pored gore navedenih naknada, Hercegovačko-neretvanska županija je 28. lipnja 2013. godine donijela Zakon o vodama Hercegovačko-neretvanske županije kojim je uvedena dodatna naknada po proizvodnom kWh za proizvodne objekte na području Hercegovačko-neretvanske županije u iznosu od 0,005 KM/kWh, pa sada imamo višestruku naknadu po istom osnovu. Bitno je napomenuti kako Zakon o vodama Hercegovačko-neretvanske županije nije usklađen s federalnim Zakonom o vodama.

Za proizvodnju električne energije trenutno je dakle potrebno, pored troškova proizvodnje, platiti i sljedeće naknade:

- Naknada za hidroakumulaciju (uplaćuje se na račune općina): 0,01 KM/kWh,
- Županijska naknada u HNŽ (uplaćuje se na županijski račun): 0,005 KM/kWh,
- Posebna vodna naknada (uplaćuje se na račun agencija vodnog područja sliva kojem pripada proizvodni objekt): 0,001 KM/kWh.

Koliko su to značajni iznosi sredstava vidimo iz sljedeće tablice (tablica 7.).

Tablica 7. Pregled naknada - proizvodnja električne energije (u KM)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	I-XI 2015.
HIDROAKUMULACIJA	26.032.000	13.774.300	11.846.000	24.086.100	17.558.100	17.066.500
POSEBNA VODNA NAKNADA	2.603.020	1.377.400	1.176.500	2.348.300	1.755.800	1.706.600
ŽUPANIJSKA VODNA NAKNADA				2.724.000	6.114.700	6.510.100
UKUPNO	28.635.200	15.151.700	13.022.500	29.158.400	25.428.600	25.283.200

Pored naprijed navedenih naknada koje plaćamo na temelju proizvodnje električne energije iz generatorskog rada, JP Elektroprivreda HZHB d.d. Mostar, u slučaju da proizvodi električnu energiju iz crpnog rada, obvezna je plaćati naknade sukladno odlukama DERK-a, što nije praksa u zemljama u okruženju.

Napominjemo da je JP Elektroprivreda HZ HB d.d. Mostar u tarifnom postupku koji se vodi kod Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) za određivanje tarifa za rad NOS-a BiH zatražila ukidanje obveze fakturiranja usluge NOS-a BiH za energiju preuzetu u crpnom načinu rada koju plaća imatelj licence za proizvodnju.

Organizaciona jedinica Distribucija el. energije plaća općinama komunalne naknade za dalekovode(koridore) sukladno odlukama općina i Zakonu o cestama Federacije BiH, što je u suprotnosti sa Zakonom o električnoj energiji gdje je utvrđeno da elektroenergetski subjekt koji svoju djelatnost obavlja kao javnu uslugu ima pravo svoje instalacije postavljati u javne površine kao i u putnom pojasu putne infrastrukture bez naknade sukladno važećim tehničkim i drugim propisima (članak 73. stavak (3)). To dodatno opterećuje poslovanje Društva i povećava cijenu električne energije.

Komunalna naknada predstavlja sve veći trošak za Distribuciju električne energije, koji će u budućnosti još više rasti ukoliko se na razini Federacije ne poduzmu određene mjere. U posljednjem tarifnom postupku za Distribuciju električne energije iz 2010. godine odobren je taj trošak u iznosu od svega 78.000,00 KM, što čini neznatan priznati trošak u odnosu na trenutno stanje. Trošak komunalne naknade za 2014. godinu je iznosio 2.117.100,92 KM.

Treba uzeti u obzir da za 2014. i 2015. godinu, zbog nefunkcioniranja Gradskog vijeća grada Mostara, nije donijeto rješenje za taj trošak koji je do tada plaćan na godišnjoj razini u iznosu od 380.739 KM. Ukoliko i druge općine donesu odluku o obvezi plaćanja ove naknade taj trošak će znatno porasti.

Svaka općina neovisno donosi rješenja za komunalnu naknadu. Općine naplaćuju koridore neovisno o tome da li prolaze preko privatnog ili državnog zemljišta. Mi smo se u početku žalili sudu na sva izdana rješenja i u pravilu smo gubili sve sporove, jer su se sudovi pozivali na zakone o komunalnim djelatnostima što je u nadležnosti lokalne samouprave. To nam je izazvalo značajne sudske troškove koje smo bili prisiljeni platiti.

Pregled komunalnih naknada za distribucijsku mrežu dan je u sljedećoj tablici (tablica 8.).

Tablica 8. Pregled komunalnih naknada za distribucijsku mrežu (u KM)

R.br.	Org. dio	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	Ukupno 2010. - 2014.
1.	Pogon Mostar	126.839,33	140.466,45	302.192,47	513.892,41	144.475,74	1.227.866,40
2.	Pogon Grude	0	0	107.355,99	795.216,84	822.397,74	1.724.970,57
3.	Pogon Livno				718,58	6.128,38	6.846,96
4.	DP Centar	419.926,27	436.556,87	453.247,06	740.586,19	934.549,06	2.984.865,45
5.	DP Sjever		120.348,00	160.464,00	160.464,00	209.550,00	650.826,00
Ukupno		546.765,60	697.371,32	1.023.259,52	2.210.878,02	2.117.100,92	6.595.375,38

Ovako visoke naknade koje su nametnute po proizvedenom kWh kao i neharmoniziranost zakonskih propisa koji reguliraju ovu oblast, stavljaju ovo poduzeće u podređen položaj u odnosu na druge tržišne konkurente, onemogućava se razvoj i izgradnja novih proizvodnih objekata te time dovodi u pitanje održivo poslovanje poduzeća.

Rezime, ciljevi i mjere

Rezime, ciljevi i mjere JP Elektroprivreda BiH

Ciljevi

Planiranjem poslovnih aktivnosti u Društvu utvrđuju se aktivnosti kojim se obezbjeđuje skladan rad, dugoročni održivi razvoj i uspješno poslovanje Društva kao cjeline, elektroprivrednih djelatnosti i podružnica Društva, a sve u cilju:

- sigurnosti u proizvodnji električne energije,
- sigurnosti u snabdijevanju kupaca električnom energijom,
- stvaranja uslova za optimalno korištenje proizvodnih i distributivnih kapaciteta i postizanja povoljnih ekonomskih efekata,
- poboljšanja poslovnih procesa uz povećanje produktivnosti i racionalizaciju troškova poslovanja,
- vođenja jedinstvene poslovne i razvojne politike radi kontinuiranog rasta vrijednosti Društva,
- racionalnog ulaganja u izgradnju i rekonstrukciju elektroenergetskih kapaciteta i razvoj poslovnih aktivnosti i
- poduzimanja mjera zaštite okoline i unapređenja sistema upravljanja okolinskim aspektima, te osiguranja implementacije načela održivog razvoja.

Kao osnovni cilj Društva može se definirati dugoročno održivi razvoj kako u elektroprivrednim djelatnostima, tako i razvoj i održivo poslovanje rudnika u sastavu EP BiH Grupe.

U tom smislu Društvo mora imati jasno definiranu poziciju u elektroenergetskom i rudarskom sektoru, te utvrđene politike, poslovne strategije i strateške projekte, što je neophodno za održivi rast kompanije na ekonomski najefikasniji i okolinski prihvatljiv način.

Jedan od općih ciljeva Društva je kreirati osnove za uspostavu standarda u elektroenergetici i upravljanju kompanijom koji se primjenjuju u EU, odnosno ispuniti obaveze BiH unutar Energetske zajednice jugoistočne Europe, a s krajnjim ciljem efektivne integracije u EU.

Generalni ciljevi, između ostalog, uključuju:

- Sigurna i pouzdana proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom u BiH,
- Kvalitet isporuke električne energije u skladu sa standardima kvaliteta,
- Povećanje poslovne efikasnosti,
- Konkurentne cijene električne energije koje odražavaju ekonomske i finansijske troškove,
- Povećanje energetske efikasnosti u svim segmentima sistema proizvodnje, distribucije, snabdijevanja i korištenja energije,
- Optimalno korištenje lokalnih izvora energije s ciljem dostizanja ekonomskog rasta i socijalne stabilnosti,

- Korištenje mogućnosti na regionalnom tržištu s ciljem iskorištenja izvoznih šansi,
- Energetski menadžment na okolinski prihvatljiv način,
- Zadovoljavanje interesa i potreba kupaca električne energije u liberaliziranom okruženju,
- Prestrukturiranje s ciljem poboljšanja poslovanja i ispunjavanja zahtjeva u okviru Energetske zajednice i standarda EU.

Specifični pojedinačni ciljevi koji mogu biti kvantificirani, grupisani u tri kategorije, su:

EE Bilans

- Osigurati kontinuirani rast proizvodnje i poboljšanje proizvodnog portfolia
- Zadovoljiti buduću potražnju krajnjih kupaca (sigurnost snabdijevanja i energetska neovisnost)
- Osigurati bilansni višak/rezervu (učješće na tržištu/sigurnost)
- Osigurati rast nabavki uglja za TE – rast proizvodnje vlastitih rudnika

Okolinski aspekt

- Zadovoljiti EU standarde u pogledu graničnih vrijednosti emisija iz termoelektrana
- Poboljšati efikasnost (prevashodno u proizvodnji termoelektrana)
- Povećati kapacitete na bazi obnovljivih izvora

Finansijski položaj

- Kontinuirano pozitivno poslovati uz postepeni rast povrata na kapital
- Zadovoljiti indikatore likvidnosti i zaduženosti
- Povećati investicionu sposobnost
- Osigurati dovoljno rezerve:
 - za novi investicioni ciklus
 - za strožije okolinske zahtjeve
 - za rizike u vezi poslovanja rudnika

Ključni faktori koji utiču na razvojna opredjeljenja i strukturu investicionog portfolia su:

Stanje postojećih proizvodnih kapaciteta

- Stari termo blokovi na kraju životnog vijeka, rade uz nisku efikasnost i ne zadovoljavaju okolinske standarde

Potrebe za plasman uglja iz vlastitih rudnika

- Rast proizvodnje uglja je najvažniji preduslov za poboljšanje poslovanja rudnika

EU Regulativa

- Liberalizacija tržišta i konkurencija
- Granične vrijednosti emisija
- Rast udjela obnovljivih izvora
- Poboljšanje energetske efikasnosti
- Klimatske promjene (redukcija CO₂)

Prioriteti

Razvoj EP BiH, sa akcentom na budući proizvodni portfolio kompanije, treba biti trasiran uzimajući u obzir ciljeve EU i pravnu stečevinu EU, te uvažavajući polazno i buduće tehnološko, ekonomsko i pravno-regulatorno stanje u BiH.

Pri tome je posebno važno iskoristiti vlastite energetske resurse i potencijale raspoložive u BiH kao način za razvoj privrede, za rast zapošljavanja i poboljšanja socijalnih prilika.

Za EP BiH optimalan i realan razvojni scenarij je scenarij sa uključenim miksom:

- obnovljivih izvora energije (hidro, vjetar, sunce, biomasa) i
- zamjenskih i moderniziranih elektrana na domaći uglj.

Takav miks podrazumjeva optimizirane udjele pojedinih OIE i elektrana na uglj u funkciji najnižih troškova elektroenergetskog sistema, kao i u funkciji drugih ciljeva koji se odnose na okolinski aspekt (rast obnovljivih, rast efikasnosti, reduciranje emisija) i sigurnost snabdijevanja i energetske neovisnost.

Finansijske projekcije pokazuju razvojni potencijal EP BiH i mogućnost za intenziviranje kapitalnih investicija, ali isto tako i značajne rizike i visoku osjetljivost na promjene cijena uglja i električne energije. Veliki je broj nepoznanica i uticajnih faktora koji će uticati na broj projekata, vremenski raspored i modele realizacije. Međutim, uvažavajući sve prethodne analize i ocjene ključnih uticajnih faktora na definiranje razvojnih planova i poslovnih strategija, može se bez sumnje precizirati da je za EP BiH najveći prioritet, ali i izazov, izgradnja novih zamjenskih termo kapaciteta.

Najvažniji kratkoročni prioriteti za EP BiH su:

- Početak izgradnje nekoliko kapitalnih projekata (Tuzla 7, Vranduk, Podveležje) i stvaranje pretpostavki za nastavak kontinuirane realizacije narednih projekata,
- Usklađivanje projekcija dugoročnog plana EP BiH sa nacionalnim planom redukcije emisija (NERP) koji BiH treba donijeti do kraja 2015. godine,
- Utvrđivanje dugoročnih planova rudnika na osnovu plana EP BiH, odnosno donošenje odluka vezanih za razvoj, kapitalna ulaganja i prestrukturiranje rudnika na osnovu projiciranih potreba termoelektrana i komercijalnog tržišta i rangiranja po osnovu konkurentnosti proizvodnje uglja i električne energije,
- Prestrukturiranje EP BiH u funkciji izdvajanja djelatnosti distribucije i ispunjavanja novih uloga na liberaliziranom maloprodajnom tržištu u djelatnosti distribucije i snabdijevanja,
- Utvrđivanje tarifnih modela i nivoa maloprodajnih cijena koji će omogućiti s jedne strane konkurentnost na otvorenom tržištu, a s druge strane i omogućiti dovoljno prihoda za pozitivno poslovanje i jačanje investicione sposobnosti.

Proizvodnja

Tržište električne energije otvoreno je od 01.01.2015. što je značajan uticajni faktor na djelatnost proizvodnje EP BiH. Kupci će moći birati snabdjevača od kojeg će kupovati električnu energiju na nereguliranom otvorenom tržištu. Zbog toga prva odrednica za razvoj djelatnosti proizvodnje odnosi se na konkurentnost.

S obzirom na obaveze transpozicije regulative EU u domaće zakonodavstvo koja se odnosi na okoliš, obnovljive izvore energije (OIE) i energetske efikasnost, druga odrednica koja usmjerava razvoj proizvodne djelatnosti je okolinska prihvatljivost.

Stoga opći cilj EP BiH u djelatnosti proizvodnje može biti formulisan na sljedeći način:

- biti konkurentan i zadovoljiti okolinske standarde

Konkurentnost zahtjeva visoku produktivnost i reduciranje troškova. Na troškove će najviše uticati troškovi uglja, a dugoročno i troškovi vezani za emisiju CO₂. To određuje prioritete pravce djelovanja:

- rast energetske efikasnosti što donosi snižavanje potrebnih ulaznih sirovina i emisija, a time i troškova,
- prestrukturiranje rudnika u cilju dobivanja uglja po što nižoj cijeni.

Okolinski aspekt odnosi se prije svega na obavezu implementacije EU regulative o:

- emisijama u zrak,
- energetske efikasnosti i
- učešću OIE u finalnoj potrošnji energije.

Sve navedeno moguće je realizirati strategijom zasnovanom na korištenju domaćih resursa, kako fosilnih goriva tako i obnovljivih.

Stoga aktivnosti i projekti EP BiH koji će biti prioritet odnose se na:

- izgradnju novih zamjenskih termo blokova koji zadovoljavaju kriterije graničnih vrijednosti emisija i minimalne energetske efikasnosti (Tuzla 7 i Kakanj 8),
- zaustavljanje i ograničavanje sati radi postojećih blokova,
- modernizacija odabranih postojećih blokovima uz izgradnju postrojenja za odsumporavanje i denitrifikaciju u skladu sa Nacionalnim programom redukcije emisija (NERP),
- izgradnja novih elektrana koje koriste obnovljive izvore (HE Vranduk, HE Janjići, HE Una Aneks, HE Kovanići, Gornja Neretva, male hidroelektrane, VE Podveležje, VE Vlašić, fotonaponska postrojenja),
- korištenje biomase (kosagorijevanje u termoelektranama) i
- kogeneracija – proizvodnja toplotne energije, uključivo gradnju toplovoda radi širenja toplotnog konzuma (Živinice, Sarajevo, Visoko, Zenica).

- razvoj poslovnog informacionog sistema koncipirati da omogući i podrži poslovne procese u uslovima izdvojene i neovisne ED djelatnosti i otvaranja tržišta električne energije. Poslovni informacioni sistem mora da obuhvati sve poslovne procese i funkcionalnosti koje su potrebne za efikasno i efektivno obavljanje poslova operatora distributivnog sistema.
- primjenjivati savremene tehnologije i provoditi usklađivanje s naprednim tehnološkim platformama iz područja distributivnih mreža (Smart Grids).
- donijeti dugoročne planove razvoja i planove ulaganje po područjima.

Distribucija

Djelatnost distribucije u narednom kratkoročnom periodu biće reorganizirana i prestrukturirana na način da, kao preduzeće u vlasništvu EP BiH, funkcioniše nezavisno u pogledu pravnog oblika, organizacija i donošenja odluka. U budućem preduzeću koje će imati funkciju Operatora distributivnog sistema (ODS) obavljaće se samo djelatnosti distribucije što podrazumjeva pogon, upravljanje, održavanje, izgradnju i razvoj distributivnog sistema, te priključivanje novih kupaca i proizvođača.

Pored formalnog prilagođavanja zahtjevima regulative i izvršavanja osnovnih nadležnosti (korištenje mreže i priključci), budući ODS će morati posvetiti posebnu pažnju na:

- pouzdanost rada distributivnog sistema i kvalitet električne energije,
- pružanje informacija korisnicima koje su potrebne radi pristupa i korištenja mreže,
- pripremu kratkoročnih i dugoročnih planova razvoja i izgradnje mreže.

Za razvoj distributivne mreže izdvajaju se četiri ključne oblasti:

- prelazak na naponski nivo 20 kV,
- skraćivanje NN mreže,
- uvođenje inteligentnih mjernih sistema i
- automatizacija uz primjenu IKT tehnologija.

Strategija i planovi treba da budu usmjereni na te oblasti uz sljedeći pristup:

- Dosljedno i sistematski provoditi strategiju prelaska mreže i objekata na direktnu transformaciju 110/20 kV.
- Razvoj distributivne mreže provoditi na način da se obezbijede kapaciteti za priključenje novih potrošača/proizvođača i kvalitetno distribuiranje električne energije za postojeće korisnike distributivne mreže u skladu sa odredbama Opštih uslova.
- Ugrađivati u većem obimu TS 10(20)/0,4 kV male snage u postojeću mrežu radi skraćenja izvoda niskog napona.
- Nastaviti osavremenjavanje i implementaciju mjerne infrastrukture u skladu sa konceptom naprednih distributivnih sistema.

- U okviru centara upravljanja realizovati savremeni informacijski sistem za daljinski nadzor i upravljanje, SCADA/DMS/OMS sistem nad SN mrežom i omogućiti da se izvrši integracija postojeće ugrađene opreme za automatizaciju u okviru SN mreže. Istovremeno osigurati predušlove za integraciju opreme koja će se u narednom periodu ugrađivati, sa ciljem da se u značajnoj mjeri poveća stepen automatizacije SN mreže.

Snabdijevanja i trgovine

Djelatnost snabdijevanja električnom energijom se nalazi pred velikim izazovom. Mora se ustrojiti na sasvim novi način od onoga u kakvom je unutar čvrsto povezane vertikalno integrisane kompanije. Ono što će neminovno biti potrebno u narednom periodu je:

- usvajanje novih tržišnih vještina vezanih za ugovaranje, formiranje cijena i prodaju električne energije,
- razvijanje marketinške funkcije i
- nuđenje raznih drugih usluga, koje postaju bitan dio poslovanja kompanija za snabdijevanje krajnjih kupaca na maloprodajnom tržištu.

Najvažniji zadatak djelatnosti snabdijevanja je:

- zadržavanje postojećih i privlačenje novih kupaca električnom energijom

Djelatnost snabdijevanja je ta koja komunicira sa kupcima, i preko njih kupac dobiva sliku o kompaniji, bez obzira da li je snabdjevač zasebna kompanija ili je dio vertikalno integrisane kompanije. Snabdjevač je taj koji mora:

- steći povjerenje kupaca i prilagoditi se potrebama kupaca

Prepoznatljivost kompanije odnosno brand, prva je bitna stavka u sticanju povjerenja i lojalnosti kupaca. Stiče se kroz:

- kvalitet usluga,
- marketinške aktivnosti i
- uspostavljanje što boljih odnosa sa kupcima.

Kroz prepoznatljivost kupac stvara sliku o kvaliteti i pouzdanosti kompanije.

Prilagođavanje potrebama kupaca za djelatnosti snabdijevanja posebno dobiva na značaju u uslovima konkurencije. Potrebe kupaca se razlikuju s obzirom na njihovu kategoriju, veličinu i način potrošnje, kao i mogućnost prilagođavanja i upravljanja opterećenjem. Zahtjevi svakog kupca su:

- stabilnost i predvidljivost cijene energije i
- kvalitet usluga.

Ovo ukazuje na potrebu dvosmjerne komunikacije sa kupcima i fleksibilnost u iznalaženju najprimamljivijih ponuda za pojedinačne kupce ili tipske kategorije kupaca.

Snabdjevač mora biti spreman da djeluje tržišno i da se nadmeće sa konkurencijom, što traži brz i fleksibilan odziv u odnosima sa kupcima. Također, kako za tržišni, tako i regulirani dio djelatnosti snabdijevanja (univerzalna usluga), neophodno je dostići europske standarde koji se traže u pogledu visokog nivoa zaštite kupaca (transparentnost ugovornih uslova, pružanje informacija, načini rješavanja sporova).

Da bi se djelatnost snabdijevanja na pravi način pripremila za sve ove nadolazeće promjene, bitno je izgraditi sistemski pristup procesu promjena i fokus staviti na ljudske resurse.

Trgovina električnom energijom je pred velikim izazovima uslovljenim dinamičnim promjenama na tržištu i procesima kreiranja globalnih tržišta bez barijera. Stoga je u djelatnosti trgovine potrebna:

- transformacija koja će EP BiH umjesto prodavca vlastite proizvodnje na bilateralnom tržištu učiniti veleprodajnim trgovcem koji će i kupovati i prodavati energiju kako na bilateralnom, tako i na organiziranom tržištu, uključivo i finansijsko tržište.

Pored fizičkog tržišta, djelatnost trgovine unutar EP BiH treba da obuhvati:

- upravljanje proizvodnjom, uključivo planiranje i dispečiranje, te da bude centralna tačka za kupoprodaju za sve članice ili organizacione jedinice EP BiH, balansiranje i druge usluge na tržištu.

Trgovac, kao i snabdjevač, na otvorenom tržištu mora da:

- djeluje brže i fleksibilnije, uz promptan odziv na dešavanja na tržištu i u odnosima sa drugim trgovcima i snabdjevačima, uz veću automatizaciju procesa i ovlaštenja za djelovanje.

Rudarstvo

U strukturi proizvodnje električne energije u EP BiH, termoelektrane će i dalje predstavljati temeljni dio proizvodnje, čak i u scenariju intenzivne gradnje kapaciteta na bazi obnovljivih resursa. Deregulacija tržišta zahtjeva rast konkurentnosti, što znači da planovi EP BiH i rudnika treba da budu koncipirani tako da omoguće rudnicima ne samo rast obima proizvodnje, već i poboljšanje efikasnosti i znatno višu produktivost

Uvažavajući veoma loše trenutno stanje i činjenicu da nije bilo rezultata po ranijim planovima, neophodan je drugačiji pristup prestrukturiranja koji podrazumjeva:

- ubrzanje procesa poboljšanja poslovanja rudnika i prestrukturiranja djelatnosti rudarstva sa jasno definiranim nosiocima, ciljevima, rokovima i odgovornostima,
- depolitiziranje kadrovske politike uz stavljanje stručnosti i kompetencija na prvo mjesto i vraćanje u stvarnu nadležnosti organima EP BiH,
- usmjeravanje razvoja djelatnosti rudarstva i investicija na profitabilne i konkurentne rudarske kapacitete, uz zatvaranje neproduktivnih i neodrživih pogona.

Opći ciljevi prestrukturiranja i modernizacije rudnika su:

- Obezbijediti stabilnu proizvodnju potrebnih količine uglja za rad postojećih i budućih blokova u termoelektranama,
- Stvoriti pretpostavke za smanjenje cijena uglja koji se koristi za proizvodnju električne energije, kako bi proizvedena električna energija iz uglja bila konkurentna na liberaliziranom tržištu električne energije,
- Ostvarivati poslovanje bez gubitaka i obezbijediti bolje radne uslove zaposlenih,
- Kroz uspješno poslovanje i razvoj rudarskog i elektroenergetskog sektora ostvariti dobrobit sveukupne društvene zajednice (domaći resursi, radna mjesta, energetska neovisnost, mogućnost izvoza, smanjenje ovisnosti od uvoza energenata).

Vremenski okvir prestrukturiranja rudnika može se podijeliti u dvije 2 faze:

- Prva faza – kratkoročne aktivnosti - konsolidacija pojedinačno svakog rudnika u cilju dostizanja pozitivnog poslovanja svakog rudnika,
- Druga faza – dugoročne aktivnosti - prestrukturiranje djelatnosti rudarstva koje će pratiti proces prestrukturiranja EE sektora i EP BiH i realizacija kapitalnih investicija u strateške rudnike.

Urgentni i kratkoročni ciljevi:

- Sprječavanje prijeteeće platežne nesposobnosti rudnika,
- Poštivanja zakonskih obaveza u vezi izmirivanja obaveza,
- Rast produktivnosti i dostizanje pozitivnog poslovanja,
- Rast likvidnosti,
- Smanjenje kratkoročnih obaveza.

Preduslovi za realizaciju ciljeva:

- Rast proizvodnje,
- Rast prodaje uglja ostalim kupcima,
- Smanjenje broja zaposlenih i ukupnih troškova ličnih primanja,
- Promjena strukture zaposlenih (niži udio funkcija podrške),
- Smanjenje materijalnih troškova,
- Ubrzavanje realizacije ulaganja po osnovu dokapitalizacije i donesenih investicionih odluka,
- Uspostava nove organizacije za svaki rudnik,
- Donošenje planova novih ulaganja zasnovanih na ocjeni opravdanosti i tehn-ekonomskih efekata, te projekciji dugoročnih potreba tržišta i termoelektrana,
- Rješavanja problematike otkrivke.

Prestrukturiranje

Ključne promjene i obaveze koje proizilaze iz Zakona o električnoj energiji FBiH su:

- Funkcionalno razdvajanje djelatnosti,
- Pravno razdvajanje i neovisnost za djelatnost distribucije (pravni oblik, organizacija i donošenja odluka),
- Računovodstveno razdvajanje djelatnosti reguliranog i nereguliranog snabdijevanja.

Prioritet EP BiH je prva faza prestrukturiranja koja bi odgovarala realizaciji osnovnih zahtjeva utvrđenih Zakonom (računovodstveno i upravljačko razdvajanje djelatnosti, formiranje preduzeća za Distribuciju-ODS).

Tokom ove faze neophodno je računovodstveno razdvojiti sredstva i obaveze različitih djelatnosti, usvojiti nove organizacije i alocirati zaposlene, te donijeti/izmijeniti statute i druge interne akte. U cilju potpunog računovodstvenog razdvajanja potrebno je koristiti model transfernih cijena između djelatnosti unutar EP BiH.

U prvom dijelu ove faze treba prvo izvrši organizacijsko i funkcionalno razdvajanje djelatnosti distribucije unutar EP BiH, bez pravnog razdvajanja (bez osnivanja preduzeća), a nakon toga pravno razdvajanje, odnosno rgeistrirati ODS kao zasebno pravno lice u vlasništvu EP BiH.

Korporativno upravljanje

Za očekivati je da FBiH donese propise koji će regulisati suštinska pitanja upravljanja državnim kapitalom:

- definisanje vlasničke politike,
- odvajanje vršenja funkcija vlasnika od djelovanja nadležnih organa u upravnim oblastima vezanim za poslove i djelatnosti privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu,
- planiranje razvoja i poslovanja,
- nadzor i kontrola,
- praćenje realizacije planova i sl.

Dosadašnja praksa da se funkcija upravljanja državnim kapitalom svodi na imenovanje punomoćnika i davanje saglasnosti za glasanje na Skupštini Društava, te davanje saglasnosti prilikom izbora i razrješenja članova Nadzornog odbora i Uprave društava, bi trebala biti zamijenjena praksom u kojoj bi država, kao što to rade i dioničari u privatnim kompanijama, imala znatno aktivniju ulogu u:

- definisanju i praćenju realizacije zadatih ciljeva.

Promjena uloge organa EP BiH treba da ide u pravcu:

- smanjivanja operativnih zadataka i
- orijentacije na strateška pitanja EP BiH i Koncerna EP BiH.

Postojeća iskustva u odnosima vladajućeg i zavisnih društava biće od koristi i za situaciju veće disperzije sadašnjih funkcija Društva, uz uvažavanje zakonom propisanih pozicija u smislu nezavisnosti djelatnosti distribucije.

Organi upravljanja EP BiH bi trebali poduzeti sve potrebne mjere da se:

- otklone slabosti koje ih onemogućuju da suštinski odlučuju o pitanjima iz svoje nadležnosti.

To se posebno odnosi na procedure imenovanja i razrješenja članova organa zavisnih društava, koje bi se trebale odvijati u potpunosti u skladu s aktima EP BiH i zavisnih društava i ugovorima o vođenju, a bez miješanja subjekata koji nisu ni eksternim ni internim propisima predviđeni kao nadležni za te aktivnosti.

Time bi se otklonio jedan od glavnih uzroka slabosti u radu organa zavisnih društava i nepostojanja adekvatnih mjera za njihovo otklanjanje.

Nadzorni odbori zavisnih društava treba da budu fokusirani na:

- nadziranje poslovanja,
- utvrđivanje ciljeva i indikatora uspješnosti,
- praćenje realizacije akata vladajućeg društva,
- predlaganje korektivnih mjera i drugih mjera za poboljšanje poslovanja,
- realizaciju preporuka revizora i
- poduzimanje mjera prema odgovornim licima.

Ključni faktor za adekvatan razvoj korporativnog upravljanja u EP BiH/Koncernu EP BiH je utvrđivanje vlasničke politike Vlade FBiH za upravljanje preduzećima sa većinskim državnim vlasništvom, koja će definirati precizne, jasne, transparentne i mjerljive korporativne ciljeve za poslovanje tih preduzeća.

Rezime, ciljjevi i mjere JP Elektroprivreda HZ HB

Budući da Program o prestrukturiranju elektroenergetskog sektora u Federaciji BiH nije u primjeni, a rokovi njime definirani su već istekli, trebalo bi isti revidirati i u smislu rokova i u smislu sadržaja, Vlada FBiH ga usvojiti te ga ponuditi Parlamentu BiH na davanje suglasnosti.

Vezano za naknadu utvrđenu Zakonom o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda poduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacijskih objekata (Sl. Novine Federacije BiH br. 44/02), odnosno, izmjenama i dopunama ovog Zakona iz 2009. godine, potrebno je pokrenuti aktivnosti kod nadležnih organa i institucija za izmjenu navedenog Zakona, kako bi se ova naknada obračunavala samo na proizvedenu el. energiju (izuzeti energiju proizvedenu u crpnom radu elektrane), te smanjiti na iznos od 0,005 KM/kWh tj. na iznos utvrđen ovim zakonom iz 2002. godine. Naknade nikako ne vezati uz cijenu električne energije.

U slučaju županijske naknade "od posebnog značaja za HNŽ" utvrđene donošenjem Zakona o vodama Hercegovačko-neretvanske županije iz 2013. godine, poduzeti aktivnosti kod nadležnih institucija da se ista proglašuje neustavnom i da se ukine obveza plaćanja iste.

Poduzeti aktivnosti da se zabrani uvođenje općinskih komunalnih naknada za dalekovode (koridore) budući da su iste u suprotnosti s odredbama Zakona o električnoj energiji u FBiH. Na razini Federacije BiH bi trebalo donijeti nove propise koji će regulirati ovu oblast u smislu da se komunalna naknada plaća jednokratno kod izgradnje distributivnih objekata ili da se cijene, koje plaćamo za distributivne objekte, ujednače na cijelom području Federacije te da budu znatno niže od postojećih.

Poduzeti aktivnosti da se žurno ukine obveza plaćanja Usluga Elektroprijenosa BiH i NOS-a za proizvodnju električne energije dobivenu iz crpnog režima rada.

Moguće uvođenje ekološki prihvatljivog protoka (EPP) prema Pravilniku o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka na već izgrađenim hidroelektranama zahtijevalo bi dodatne velike troškove za JP EP HZHB, u smislu iznalaženja tehničkog rješenja (na većini hidroelektrana nije moguće izvesti zahvat bez kapitalnih radova na postojećoj opremi) i gubitka u ukupnoj proizvodnji električne energije. Dosljednom primjenom navedenog Pravilnika na postojećim objektima (HE Rama, HE Jajce 1 i HE Jajce 2, HE Peć Mlini...), dovodi se u pitanje ekonomska opravdanost rada postojećih hidroelektrana. Stoga treba od nadležnih ministarstva (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Federalno ministarstvo okoliša i turizma), tražiti izmjenu Pravilnika o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka.

Primjetno je da se sve više obveza za elektroenergetska poduzeća stvara i kroz izdavanje raznih dozvola kao što su vodne dozvole, okolišne dozvole i druge, a što predstavlja višemilijunske obveze koje imaju čak i karakter investicija (primjerice, Okolinska dozvola za CHE Čapljina, uvjetovana je potpisivanjem Sporazuma za Hutovo blato u vrijednosti oko 5 milijuna KM).

Kao problem s kojim se suočavamo kod realizacije izgradnje novih proizvodnih objekata je nepostojanje valjane prostorno-planske dokumentacije, što onemogućava provođenje aktivnosti na ishođenju potrebnih dozvola, a samim time i realizaciju izgradnje. Potrebno je izraditi i usvojiti dokumente prostornog planiranja (prostorni planovi) uvažavajući ovlasti različitih razina vlasti - općina, županija, federacija, država. Naročito je važno, završiti i usvojiti Prostorni plan FBiH 2008. – 2028., uvažavajući stavove županija.

Harmonizirati zakonsku regulativu, otkloniti preklapanja nadležnosti, ukloniti nejasnoće i mogućnosti zlouporabe. Uključiti stručnu javnost u procese izrade zakonskih propisa. Produljiti razdoblje važenja dozvola i razviti mehanizme odgovornosti i žalbene postupke radi smanjenja rizika u realizaciji.

Poboljšati učinkovitost rada administracije u smislu izdavanja različitih dokumenata. Skratiti rokove izdavanja suglasnosti, definirati sve troškove i naknade (nepredviđeni iznosi taksa ili drugih obveza), uvažavati načela dobre prakse investiranja (međunarodni standardi i kompetencije).

VE Mesihovina - maksimalno intenzivirati aktivnosti i pustiti u pogon do kraja 2017. godine (završiti projektну dokumentaciju i proces ishođenja dozvola, prvenstveno građevinske dozvole, završiti natječajne procedure za izbor isporučitelja opreme i građevinske radove, izgraditi i pustiti u pogon). Otplata kredita počinje 30.12.2015. godine, te stoga putem nadležnih institucija od KfW-a zatražiti odgodu otplate kredita za 2 godine.

CHE Vrilo - maksimalno intenzivirati aktivnosti na izradi projektne dokumentacije (glavnih projekata) i ishođenju dozvola (koncesije, okolišne dozvole, urbanističke suglasnosti,...), te pripremi za izgradnju. Otplata kredita počinje 30.12.2017. godine, stoga putem nadležnih institucija od KfW-a zatražiti odgodu otplate kredita za najmanje 3 godine.

RiTE Kongora - nastaviti s izradom studijske i projektne dokumentacije i ishođenjem dozvola, prvenstveno koncesije i okolišne dozvole. U tom smislu, kao preduvjet, potrebno je dobiti nedvosmislen stav lokalne zajednice o projektu RiTE Kongora.

Poduzeti korake kod nadležnih institucija da se ukinu ili svedu na minimum troškovi koje Aluminij d.d. kao specijalni kupac-potrošač plaća prema NOS-u BiH i Elektroprijenosu BiH. Napominjemo da je Aluminij d.d. i ranije imao tretman i položaj povlaštenog potrošača-kupca zbog izrazito povoljne uloge u EES BiH (kontinuirana potrošnja - jednako vršno opterećenje kroz cijelu godinu). Prema planu za 2016. godinu, navedeni troškovi koje bi Aluminij d.d. trebao podmiriti za usluge NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH iznose cca. 18 milijuna KM, ne računajući troškove pomoćnih usluga i naknadu za OIE. Ukoliko bi se ukinuli (sveli na minimum) navedeni troškovi, mišljenja smo da bi Aluminij d.d. plaćao električnu energiju za cca. 5-7 EUR/MWh manje od trenutnoga.

Razmotriti mogućnost da JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo svoje viškove električne energije plasira-isporučuje Aluminiju d.d. preko JP Elektroprivreda HZ HB ili izravno, čime bi se još dodatno smanjila cijena za Aluminij d.d., jer ne bi bilo posrednika između Društva i Aluminij-a d.d., tj. trgovačke marže.

Budući da Aluminij d.d. redovito izmiruje tekuće obveze, a voljan je i nastaviti s redovitim plaćanjem, uključujući i izmirenje duga iz ranijeg razdoblja, zatražiti od nadležnih da se barem privremeno ukinu navedena davanja, ukoliko to nije moguće trajno, do stabilizacije tvrtke Aluminij d.d. Mostar.

Pokrenuti aktivnosti na izmjenama Zakona o javnim nabavama BiH kad je u pitanju nabava električne energije na srednjoročnoj i dugoročnoj razini za javna elektroprivredna poduzeća, kako bi i Društvo bilo u istom položaju kao i svi drugi trgovci u BiH (izbjegavanje diskriminacije).

Zakon o javnim nabavama BiH predstavlja ozbiljnu prepreku o ostvarenju konkurentnosti u odnosu na subjekte koji ne postupaju po istom. To se posebno odnosi na institut ulaganja žalbi. Neopravdane žalbe produžavaju postupak nabave, a poseban slučaj je da i nekompletna žalba za koju nije uplaćena administrativna taksa zaustavlja daljnji postupak nabave. Nekompletne žalbe (npr. neplaćena administrativna taksa) ne bi trebalo razmatrati, niti uvažavati.

Pokrenuti aktivnosti na izmjeni Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije. Taj Zakon je donio dosta dobrog, ali po dosadašnjem iskustvu iz primjene istoga, u pojedinim segmentima predstavlja prepreku boljem funkcioniranju elektroenergetskog sustava i razvoja u korištenju OIE. U izradu izmjena uključiti sve zainteresirane strane, a posebno stručnu javnost.

Usvajanjem novih Tržišnih pravila koja stupaju na snagu 01.01.2016. godine, u potpunosti su promijenjena pravila pružanja pomoćnih usluga, a prvenstveno usluga tercijarne regulacije. Primjenom takvih pravila zanemaruju se tehničke karakteristike agregata CHE Čapljina, koja se do sada pokazala kao jedna od najznačajnijih hidroelektrana za pružanje ovakve vrste usluge za potrebe EES BiH i drugih EES-ova u okolini. Usvajanjem i primjenom ovih pravila na gubitku je EES BiH kao korisnik i JP EP HZHB kao pružatelj usluga tercijarne regulacije. Od nadležnih institucija, DERK-a koji usvaja i NOS-a koji ih provodi, tražiti da se uvažavaju tehničke mogućnosti CHE Čapljina za pružanje usluge tercijarne regulacije kao najbolje hidroelektrane u BiH i bloku SHB za pružanje ove vrste usluge.

Potrebno je prilikom donošenja Zakona osigurati provođenje javne rasprave u kome bi se temeljito mogle dati primjedbe i sugestije te da se iste uvažavaju prilikom donošenja zakona, a naročito da se zakoni usklađuju jedni s drugima, te da se tako ne ostavlja prostor za mukotrpano pokretanje postupka ocjene ustavnosti i zakonitosti, posebno iz razloga što pravne osobe nisu ovlaštene pokretati pitanje ocjene ustavnosti i zakonitosti kao što je to bilo prije rata. Treba također u zakonu ostaviti vrlo malo pitanja za uređivanje podzakonskim aktima jer se u pravilu redovito kasni ili se ne donesu podzakonski akti.

U Zakonu o električnoj energiji trebaju utvrditi sva prava i obveze, pa i obveze naknada bez da se ostavlja mogućnost da se nekim posebnim zakonima, po pitanju naknada, stvaraju obveze za elektroenergetska poduzeća ili da se bar odrede okviri i vrste tih naknada.